

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
YAŞAYAN DİLLER ENSTİTÜSÜ
ZAZA DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

MOLLA ABDULKADİR MUŞEKİ'NİN MEVLİDİ
(METİN VE İNCELEME)

Mehmet ARSLAN

122301106

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi İsmail SÖYLEMEZ

BİNGÖL – 2019

UNİVERSİTEYA BİNGOLİ
ENSTİTUYA ZIWANANÊ GANIYAN
QISIMÊ EDEBİYAT U ZIWANÊ ZAZAKİ

Tezê Masteri

MEWLİDÊ MALA ABDULQADİR MUŞEKİ
(METN U TEHLİL)

Mehmet ARSLAN

122301106

Şormend

Dr. Öğr. Üyesi İsmail SÖYLEMEZ

ÇOLİG – 2019

TEZ ONAY SAYFASI

Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Müdürlüğüne

Molla Abdulkadir Muşeki'nin Mevlidi (Metin ve İnceleme) isimli bu çalışma, jürimiz tarafından Zaza Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi Üyeleri (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan : Prof. Dr. Hasan ÇİFTÇİ

İmza:

Üye : Prof. Dr. Orhan BAŞARAN

İmza:

Üye (Danışman) : Dr. Öğr. Üyesi İsmail SÖYLEMEZ

İmza:

ONAY

Bu Tez, Bingöl Üniversitesi Yaşayan Diller Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../ 2019 tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Abdulnasır SÜT
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Molla Abdulkadir Muşeki Mevlidi (İnceleme ve Metin)* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

... / ... / 2019

Mehmet ARSLAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	VII
XULASA	VIII
ABSTRACT	IX
ÖNSÖZ.....	X
KISALTMALAR	XI
GİRİŞ	1
Geçmişten Günümüze Mevlit Geleneği	2
Zazaca Mevlit Eserleri.....	4
Bu Çalışmanın Amacı	4
Bu Çalışmanın Önemi	5
Bu Çalışmanın Çerçevesi	5
Bu Çalışmanın Kaynakları	5
MOLLA ABDULKADİR MUŞEKİ'NİN HAYATI	5
Eğitimi	6
Memuriyeti	6
Eserleri.....	7
Yayınlanmış Eserleri.....	7
Yayımlanmamış Eserleri.....	7

1. BÖLÜM

1. MEVLİDÊ NEBİ'NİN ŞEKİL YÖNÜNDEN İNCELENMESİ	8
1.1. Eserin adı	8
1.2. Eserin Yazılış Tarihi.....	8
1.3. Eserin Yazılış Sebebi.....	8
1.4. Eserin Yazılış Süreci	8
1.5. Beyit Sayısı.....	9
1.6. Eserin Bölümleri ve İçerikleri	9
1.6.1. Birinci Bölüm	9
1.6.2. İkinci Bölüm	9

1.6.3. Üçüncü Bölüm	9
1.6.4. Dördüncü Bölüm.....	9
1.6.5. Beşinci Bölüm.....	10
1.6.6. Altıncı Bölüm	10
1.6.7. Yedinci Bölüm.....	10
1.6.8. Sekizinci Bölüm.....	10
1.6.9. Dokuzuncu Bölüm	10
1.6.10. Onuncu Bölüm.....	11
1.6.11. On Birinci Bölüm.....	11
1.6.12. On İkinci Bölüm	11
1.6.13. On Üçüncü Bölüm	11
1.6.14. On Dördüncü Bölüm.....	11
1.6.15. On Beşinci Bölüm.....	12
1.7. Vezin	12
1.8. Kafiye ve Redif	12
1.8.1. Yarım Kafiye	13
1.8.2. Tam Kafiye	13
1.8.3. Zengin Kafiye	13
1.8.4. Tunç Kafiye	13
1.8.5. Redif.....	14
1.9. Mewlidê Nebi Eserinde Edebî Sanatlar.....	14
1.9.1. Aliterasyon.....	14
1.9.2. Hüsni Talil	15
1.9.3. İktibas.....	15
1.9.4. İntak	16
1.9.5. İstiare	16
1.9.6. İstifham	17
1.9.7. İştikak.....	18
1.9.8. Mecaz-ı Mürsel	18
1.9.9. Mübalağa	19
1.9.10. Nida.....	19

1.9.11. Tekrir	20
1.9.12. Telmih.....	20
1.9.13. Tenasüp.....	22
1.9.14. Teşbih.....	22
1.9.15. Teşhis	23
1.9.16. Tezat.....	23
1.10. Dil Özellikleri.....	24

2. BÖLÜM

2. MEVLİDİ NEBİ.....	31
2.1. In Behs Bismillahi wo	31
2.2. In Behs İcad Mewlid o	37
2.3. In Behs Adab Mewlid o.....	43
2.4. In Behs Weqt Cehalet o	48
2.5. In Behs Âdem ‘Aleyhi Selâm o.....	53
2.6. In Behs Ecdadun Nebi ‘Aleyhi Selam o.....	59
2.7. In Behs Qıji Nebi ‘Aleyhi Selam o	68
2.8. In Behs Exlaq Nebi Sellallahu ‘Aleyhi Weselem o.....	75
2.9. In Behs Hamil Amine wo	80
2.10. In Behs Ruêj Wiladêt u Ruêj Wefat o	85
2.11. In Behs Taif o	91
2.12. In Behs Hicrêt Nebi ‘Aleyhi Selam o.....	100
2.13. In Behs Herbi Uhud o.....	110
2.14. In Behs Merheba yo	114
2.15. In Behs Du‘a yo.....	118
SONUÇ.....	126
KAYNAKÇA	127
EKLER.....	131

ÖZET

MOLLA ABDULKADİR MUŞEKİ MEVLİDİ

Mevlitler, Peygamber sevgisinin dile getirildiği duygu yüklü şiirlerdir. Hz. Peygamber'in vefatından yıllar sonra ortaya çıkmasına rağmen İslam coğrafyasında kabul görmüş, benimsenip törenlerde okutulmuştur. Hz. Peygamber sevgisini anlatan bu şiirler, toplumda o kadar çok sevilip içselleştirilmiştir ki neredeyse kutsal metin hüviyetindedir.

Mevlit, Arap toplumunda ortaya çıkmış, zamanla diğer toplumlarda da karşılık bulmuştur. Mısır'da, İran'da ve Türkiye'de çok sayıda mevlit yazılmıştır. Zazaca konuşulan çevrelerde eski tarihli mevlit bulunmadığından, ilk dönemlerde Kürtçe yazılan mevlit okutulmuştur. Molla Ahmedi Xasi'ye ait ilk Zazaca mevlitten sonra son yıllarda özellikle Bingöl ve çevresinde çok sayıda Zazaca mevlit yazılmıştır.

İnceleme konumuz olan Molla Abdulkadir Muşeki'ye ait *Mevlidê Nebi* adlı eseri de bu mevlitlerdendir. Molla Abdulkadir Muşeki'ye ait *Mevlidê Nebi* eseri, klasik mevlit kuralları çerçevesinde yazılmış, şekil ve muhteva bakımından mevlit geleneğine bağlı kalınmıştır. Zazaca'nın Bingöl merkez ağzı ile yazılan *Mevlidê Nebi* eseri, on beş başlık bölüm ve 268 beyitten oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Zaza Edebiyatı, *Mevlidê Nebi*, Molla Abdulkadir Muşeki, Zazaca.

XULASA

MEWLIDÊ MALA ABDULQADİR MUŞEKİ U TEHLİLÊ EY

Mewlidan dı eşqê Hz. Peyxember ca geno u bı hisiyat nusiyeni. Mewlidi verini, mergê Hz. Peyxemberi ra pey nusiyayi; labelê cayi ki bısılmaneyi tede cuyeni, inı cayan dı ameyi qebulkerdiş u biyi vıla. Şari hindêk zaf mewlidan ra hes kerdo ki, wextan ra pey nuştêyê mewlidi zê nuştêyê bimbareki ameyo zanayış.

Mewlidi, dora verin miyanê Ereban dı ameyi nuştış. Wextan ra pey heme memleketanê bısılmanan dı ameyi şınasnayış. Mısır, İran u Tırkiye dı zaf mewlidi ameyi nuştış. Miyanê şarê Zazayan dı nuştêyi mewlidan zaf kıhan niyi, ino rıd ra miyanê şar dı vêrciyon Mewlidê Kurdi ameyo wendiş. Mewlido tor verin ê zıwanê Zazaki, hetê Mala Ehmedê Xasi ra ameyo nuştış u ino wext ra pey bı xısusiyet Çolig u mıntıqayanê dormaleyê Çoligi dı zaf omari dı mewlidi Zazaki ameyi nuştış.

Mewlido ki ma ino tez dı tetqiq kerdo miyanê inan dı ca geno. Mewlido ki hetê Mala Abdulqadirê Muşeki ra ameyo nuştış, hetê muhtewa u nuştışı ra, goreyê qural u qaideyê mewlidan ameyo nuştış. Kıtabê Mewlidê Nebi, bı fekê merkezê Çoligi nusiyayo. Ino Mewlid, 15 qısım u 268 beyiti ra ameyo meydan.

Çekuyi Muhimi: Edebiyatê Zazaki ê Klasiki, Mewlidê Nebi, Mala Ebdulqadir Muşeki, Zazaki.

ABSTRACT

MOLLAH ABDULKADIR MUSHEKI'S MEVLIT AND COMMENTARY

Mevlites are emotional poems in which the love to the prophet Muhammed is put into words. Although they appeared many years after The Prophet's death they have been accepted and internalized in Islamic geography and been read in ceremonies. These poems which tell the love to the Prophet (his holiness) are so loved and internalized in society that they are nearly accepted as holy texts.

Mevlit emerged in Arabic society but in time it has been accepted in other Islamic lands. Many Mevlites have been written in Iran, Egypt and Turkey. As there wasn't any old written Mevlit in Zazaki spoken regions, Kurdish Mevlit was read in early years in those regions. After the first Zazaki mevlit written by Mollah Ahmedi Hasi many Zazaki mevlites have been written in Bingol and the region around it.

The subject of our study Mollah Abdulkadir Musheki's work named Mevlidê Nebi is one of these mevlites. Mevlidê Nebi which belongs to Abdulkadir Musheki was written in the framework of classical mevlit rules and adhered to the tradition of mevlit in terms of content and shape. Mevlidê Nebi, written in Zazaki's Bingol central dialect, consists of 15 chapters and 268 couplets.

Key words: Classical Zaza Literature, Mevlidê Nebi, Molla Abdulqadir Musheki, Zazaki (Zaza Language)

ÖNSÖZ

Mevlit kültürü Araplar ile başlamış, Mısır, İran ve Türkiye’de gösterişli mevlit törenleri olarak kutlanagelmıştır. Hz. Peygamber’e duyulan sevginin şiire döküldüğü duygu yoğunluklu mevlitler, İslam coğrafyasının her bir köşesinde sevilip yazılmıştır.

İlk dönemlerde diğer dillere nazaran daha az sayıda Zazaca mevlit metinleri yazılmışken, son yıllarda yazılan Zazaca mevlitler ile bu sayı hatırı sayılır bir seviyeye ulaşmıştır. Özellikle Bingöl ve çevresinde Zazaca konuşulan yörelerde Peygamber sevgisinin dile getirildiği mevlit örnekleri artmaya başlamıştır. Molla Abdulkadir Muşeki’ye ait *Mevlidê Nebi* eseri de son yıllarda Zazaca yazılan bir mevlit örneğidir.

Bu araştırma ile Molla Abdulkadir Muşeki’ye ait *Mevlidê Nebi* adlı eser, latinize edilip, beyitlerin Türçeye çevirisi yapılmıştır. Arap harfleriyle kaleme alınmış metin latinize edilirken okunuş esaslı transkripsiyon uygulanmıştır. Harf temelli transkripsiyon yapılmamıştır. Mevlidin orijinal metninde bir takım Zazaca imla ve dil kullanım hataları bulunmaktadır. Bu hatalar çalışmanın birinci bölümünde dil özellikleri başlığı altında değerlendirilmiştir.

Molla Muşeki’ye ait *Mevlidê Nebi* adlı Bingöl merkez ağız ile yazılan, hem göze hem kulağa hitap eden ses ve söz sanatlarıyla dolu, edebi yönü kuvvetli peygamber sevgisi ile dolu mevlidini halka iletmek amaçlanmıştır.

Çalışma sürecinde pek çok kişinin yardımı ve desteği olmuştur. Evvela çalışmamızın konusunu teşkil eden *Mevlidê Nebi* yazarı ve çalışma boyunca zaman zaman görüşlerine başvurduğum Molla Abdulkadir Muşeki (Arslan)’ye, desteği, görüşleri ve yardımı için teşekkür ediyorum. Yüksek lisans serüvenime bir nihayet verme azmini bana veren, hertürlü desteği sağlayan değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi İsmail Söylemez’e, tez konusunun seçiminden tezin yazılıp teslimine kadar her aşamada yanımda olan ve her türlü desteği veren Murat Varol’a teşekkürlerimi sunarım.

KISALTMALAR

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
a.s.m.	: aleyhi selatu ve selam
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
s.	: sayfa
s.a.v.	: sallallahu aleyhi vessellem
ss.	: sayfa sayısı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDVY	: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları

GİRİŞ

Mevlid kelimesi Arapçada bir zaman ismi olarak kullanılır ve herhangi birinin doğduğu zamana mevlid denilir. Türkçede de aynı manada müstameldir. Hz. Peygamber'in doğduğu zamana verilen dini ehemmiyet sebebi ile bu kelime bilhassa Hz. Peygamber'in doğduğu zamana âlem olmuştur.¹

Hz. Muhammed'in doğum yıl dönümü olan 12 Rebiülevvel gününe rastlayan gecede yapılan dinî törenler ile bu törenlerde okunmak üzere yazılmış manzum eserlere mevlid denilir.² Hz. Muhammed'i öven, onun üstün vasıflarını anlatan şiirlerin mevcudiyetine daha onun sağlığında rastlanmaktadır. "Hz. Peygamber'in şairi olarak vasıflandırılan Hassan İbn Sabit (ö 54/674) birçok şiirinde Peygamber'in güzel vasıflarını tebcil ve onun düşmanlarını tahkir etmekten geri kalmamıştır. Yine Hz. Muhammed'in muassırı ve "yedi askı" şiirlerinden birinin şairi olan Ka'b ibn Zuhayr (ö. 24/645), Hz. Muhammed'e takdim ettiği övgü muhtevalı şiiri üzerine peygamberin kendisine hırkasını hediye ettiği için "Bürde Kasidesi" olarak anılan şiiriyle ismini ebedileştirmiştir.³

Hz. Muhammed'e övgü olmak hususunda ilk ürünler olan bu şiirler, sonradan yazılacak olan mevlitlere ilham kaynağı olarak kabul edilebilirler fakat konu bakımından mevlitlerin asıl kaynağını eski "sire"ler (siret, siyer), megazi ve şemail kitapları oluşturur.⁴

Arapça mevlitler şekil ve muhteva bakımından birbirine benzer. Sadece mensur veya sadece manzum olanların yanı sıra çoğu mevlitler mensur-manzum yazılmıştır. Bu tür mevlitlerde mensur ve manzum parçalar birbirine nakarat beyitleriyle bağlanır. Arapça mevlitlerin muhtevasını genel olarak Hz. Peygamber'in nurunun yaratılması, nurun diğer peygamberlerden intikal ederek ona ulaşması, annesinin hamile kalması, babasının vefatı, doğumu sırasında ve bundan sonra olan harikulade olaylar, Halime'nin yanına verilmesi, Halime'nin şahit olduğu olağanüstü

¹ Necla Pekolcay, *Mevlid*, Dergah Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 2016, s. 16.

² İskender Pala, *Mevlid*, Kapı Yayınları, İstanbul 2009, s. 1.

³ M.Fatih Köksal, *Mevlid-Name*, TDVY, Ankara 2011, s. 21-22.

⁴ M.Fatih Köksal, *Mevlid-Name*, s. 22.

hadiseler, vasıfları, şemai, ahlakı, nübüvveti ve alametleri, mucizeleri, isra ve miraç, tebliğ ve gazveleri, evlenmesi, çocukları ve vefatı teşkil eder.⁵

Geçmişten Günümüze Mevlit Geleneği

Mevlitlerin yazımı sonrasında mevlit törenleri yaygınlaşmaya başlamıştır. Hz. Peygamber'in sağlığında onun doğum yıldönümü kutlanmadığı gibi Hulefâ-yi Râşidîn dönemiyle Emevî ve Abbâsî devirlerinde de mevlidle ilgili bir uygulamaya rastlanmamaktadır. Esasen ilk iki halife zamanında fetih hareketleriyle uğraşılması, son iki halife döneminde iç karışıklıkların hüküm sürmesi ve Emevî ile Abbâsî yönetimlerinde de Resûlullah soyuna destek anlamına gelecek olması sebebiyle böyle bir kutlamaya şartlar uygun değildi. Mısır'da Şîi Fâtımî Devleti kurulunca, soyundan geldiklerini söyledikleri Hz. Peygamber'in doğum yıl dönümü Muiz-lidînillâh döneminden (972-975) itibaren resmen kutlanmaya başlanmıştır.⁶

Eyyübîler zamanında birçok bayram ve tören kaldırıldığından mevlide de özen gösterilmediği ve halkın bunu evlerinde kutladığı anlaşılmaktadır. Ancak Selâhaddîn-i Eyyübî'nin kayınbiraderi Erbil Atabegi Begteginli Muzafferüddin Kökböri (1190-1233) mevlidi büyük törenlerle yeniden kutlamaya başlamıştır.⁷

Mevlit törenleri, tüm Müslüman toplumlarda icra edilmiştir; Araplarda, Fatimilerde, Emevilerde, Abbasilerde ve diğer tüm Müslüman devletlerde kutlanmıştır.

Osmanlı teşrifatında, Hz. Peygamber'in doğum günü kabul edilen 12 Rebülevvel'de düzenlenen törenlerin başlangıcı hakkında kesin bilgi yoktur. Bazı vakfiyelerdeki kayıtlardan hareketle bunu Osman Gazi'ye kadar götürenler varsa da genel görüş, bu törenlerin Kanûnî Sultan Süleyman döneminden itibaren saray protokolünde yer almaya başladığı ve III. Murad zamanında tamamen resmîleştiği şeklindedir.⁸

⁵ M.Fatih Köksal, Mevlid-Name, s. 22-23

⁶ Ahmet Özel, a.g.m., s.475.

⁷ Ahmet Özel, "Mevlit", s.475.

⁸ Mehmet Şeker, "Mevlit", *DİA*, Cilt: 29, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2004, s.479.

Müslüman toplumlarda Hz. Peygamber sevgisini anlatan şiirler her daim takdir görmüştür. Türk toplumunda da buna paralel olarak Hz. Peygamber sevgisini anlatan şiirler, siyerler ve mevlitler çokça yazılmıştır. Kanuni Sultan Süleyman zamanından itibaren saray protokolünde yer alan mevlit törenlerinde çeşitli zamanlarda değişik eserler okunduğu olmuştur da Türk mevlit kutlamaları geleneğinde Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n- Necât* adlı manzum eseri her zaman en ziyade revaç gören eser olmuştur.⁹

Eser, mesnevi şeklinde kaleme alınmış olup, ekseriyetle anlam bir beyitte tamamlanmaktadır. Fakat konu devamlılık içinde anlam kazanıyorsa, böyle beyitler bir sonrakilerle irtibatlandırılmaktadır. Bugün tespit edebildiğimiz “*Vesiletü'n- Necat*”, 16 esas başlık, 768 beyit ihtiva etmektedir.¹⁰

Yüzyıllar boyunca *Vesiletü'n-Necât*'i aşabilmek için pek çok mevlitler yazılmış, hatta hilye ve miraciye gibi türler icat edilmiş, ancak hiç birisi Çelebi'nin eserini geçememiş.¹¹

Kürtçe ve Zazaca'da da pek çok mevlid yazılmıştır. Hz. Muhammed'e olan sevginin anlatıldığı şiirler ve edebî metinler Zaza toplumunda önemli bir yere sahiptir. Müslüman olan Zaza toplumunda, Hz. Peygamber sevgisi, dine saygı, dinî törenler, örf-adetler çok yaygındı. Mevlit törenleri ve mevlidin okunması toplumda dindar olmanın nişanesi sayılırdı. Peygamber sevgisini manzum olarak anlatan eserler olması sebebiyle toplumda uzun yıllar varlığını sürdürmüştür. Aynı aile, mahalle, yakın çevrenin katıldığı mevlit törenlerinden zamanla geniş çevrelerin katıldığı mevlit törenlerine dönüşmüştür.

Başlangıçta Hz. Muhammed'in doğum günü münasebetiyle okunan mevlitler zamanla yaşamın her alanında okutulmaya başlanmıştır. Bölgede, doğumdan ölüme kadar hatta ölümden sonra bile insanlar için mevlitler okutulmaktadır. Mevlitler zamanla kutsal bir metin değeri kazanmaya başlamıştır. Medreselerde Kur'an hatim edildikten sonra okunması gereken kutsal bir metin algısı oluşmuştur.

⁹ İskender Pala, *Mevlid*, Kapı Yayınları, İstanbul 2009, s. 2.

¹⁰ Necla Pekolcay, *Mevlid*, Sufi Kitap Yayınları, İstanbul 2003, s. 24.

¹¹ İskender Pala, a.g.e., s. 3.

Mevlitler toplumda kutsal bir metin kabulü kazandıktan sonra mevlit törenleri de bir o kadar önem kazanmaya başlamıştır. Gösterişli mevlit törenleri toplumda itibar görmeye başlamıştır. Mevlit törenleri, varlıklı aileler için kendini gösterebilme imkânı sunmuştur. İlk dönemlerde camilerde vakit namazlarından hemen sonra mevlit okutulup şeker ve lokum dağıtılırdı. Lokum ve şeker ikramı ile başlayan mevlit törenleri, zamanla çeşitli şekillerde kutlanmaya başlanmıştır. Askere uğurlama, askerden dönüş, çocuk sahibi olma, dileğinin gerçekleşmesi vb. sebeplerle kutlanan mevlit törenlerinde ikramlar da zamanla değişip yerini yemekli sofralara bırakmıştır.

Zazaların yoğun olarak yaşadığı yerlerde çok uzun yıllardan beri Kürtçe mevlitler, mevlit törenlerinde okutulmaktaydı. Bunun sebebi olarak eskiden Zazaca mevlidin yokluğu veya bilinmemesi gösterilebilir.

Zazaca Mevlit Eserleri

Günümüze kadar gelen en eski tarihli Zazaca Mevlid, 1899 tarihli Molla Ahmede Xasi'ye ait *Mevlidê Nebî*'dir.¹² Xasi'nin mevlidi dışında Osman Efendiyo Babij¹³, Mala Mehemed Eliyê Huni¹⁴, Mala Kamil Pueği¹⁵, Mala Mehamedê Muradon¹⁶, Mala Abdulqadir Muşeki¹⁷, Bilal Feqi Çolig¹⁸, Mehmet Akif Demir¹⁹, Abdullah Narin²⁰ Zazaca mevlid yazmışlardır.²¹

Bu Çalışmanın Amacı

Bu çalışma ile Molla Abdulkadir Muşeki'ye ait *Mevlidê Nebî* adlı eserin, içerik ve anlam bakımından incelenmesi amaçlanmıştır. Bu inceleme esnasında mevlidin temel özelliklerine değinilmiş ve beyitler tek tek anlam bakımından

¹² Mala Ehmedê Xasi, *Mewlid-i Nebiyyi el-Qureyşi*, Litografya Matbaası, Diyarbakır 1899.

¹³ Usman Efendiyo Babij, *Biyişê Pêxemberi*, Havar, 4. Sayı, Şam 199.

¹⁴ Mala Mehemedê Eli Huni, *Mewlid*, Vate Yayınları, İstanbul 2004.

¹⁵ Mala Kamil Pueği, *Mewlidî Nebî*, İstanbul 2003.

¹⁶ Mala Mehamedê Muradon, "Mewlid Zazaki", *Vate*, Sonhaber-2003 İstanbul, ss.18-32

¹⁷ Mala Abdulqadir Muşeki, "Mewlidî Nebî", *Vir*, Sayı:2, İstanbul 2016, ss.7-30.

¹⁸ Bilal Feqi Çolig, *Mewlidê Peyxember Qey Tutonê Zazon*, Divan Yayınları, İstanbul 2012.

¹⁹ Mehmet Akif Demir, *Mewlûda Zazakî*, Banqaheq Yayınları, İstanbul 2017.

²⁰ Abdullah Narin, "Mewlidî Nebî", *Vir*, Sayı:7, İstanbul 2018, ss.6-15.

²¹ Murat Varol, "Zazalarda Mevlid ve Siyer Geleneği", *II.Uluslararası Zaza Tarihi ve Kültürü Sempozyumu*, Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl 2012, s.625-652.

incelenmiştir. Ayrıca mevlidin her bir bölümünde bahsedilen konular ele alınmış ve bu bölümlerde anlatılanlar hakkında daha ayrıntılı bir izahat yapma amaçlanmıştır.

Bu Çalışmanın Önemi

Bu çalışma ile Molla Abdulkadir Muşeki'ye ait *Mevlidê Nebi* adlı eser, ilk defa şekil, içerik ve anlam bakımından incelenmiştir. Klasik Zaza Edebiyatı alanında çalışan araştırmacılar ve bu alanda eğitim gören öğrenciler için iyi bir kaynak teşkil edecektir.

Bu Çalışmanın Çerçevesi

Çalışmada, Molla Muşeki tarafından Arapça alfabeyle yazılan *Mevlidê Nebi* adlı eser; latinize edilmiş, Türkçe tercümesi yapıp, tahlil edilmiştir. Tahlil yapılırken klasik mevlit incelemeleri çerçevesinde açıklamalarda bulunulmuştur.

Bu Çalışmanın Kaynakları

Çalışmanın ilk ve en önemli kaynağı *Mevlidê Nebi* yazarı olan Molla Abdulkadir Muşeki'dir. Hayatta olan ve Bingöl merkeze bağlı Gümüşlü (Muşek) Köyü'nde imam-hatiplik yapan Molla Muşeki, tez konusu mevlidi ile ilgili hertürlü bilgi ve belge paylaşımında bulunmuştur. Hangi kaynaklardan beslendiği bizatihi kendisi tarafından paylaşılmıştır. Ayrıca farklı dillerde ve Zazaca yazılan birçok mevlit örneği incelenmiştir. Mevlidin beyitleri anlam bakımından incelenirken Kuran-ı Kerim ve Hadisi Şerifler temel kaynaklar arasında yer almıştır, ayrıca mevlit kültürüne değinen birçok dinî kaynağa başvurulmuştur.

MOLLA ABDULKADİR MUŞEKİ'NİN HAYATI

1968 yılında Bingöl il merkezine bağlı Gümüşlü (Muşek) Köyü'nde doğdu. Babası Hacı Muhammed Ali, annesi Hacı Keviya'dır. Evli ve 4 çocuk babasıdır.

Halen doğduğu köy olan Bingöl'e bağlı Gümüşlü(Muşek) Köyü'nde imam-hatiplik yapmaktadır.

Eğitimi

1977 yılında kendi köyünde ilkokula başladı. İlkokul eğitimi süresince küçük yaştan itibaren babasından dinî ilimler tahsil etti. Kur'an-ı Kerim, Mevlid ve İbn-i Kasım'ı babasının yanında okudu. 1982 yılının eylül ayında babası dinî ilimler tahsil etmesi için, Molla Muşeki'yi Bingöl merkeze bağlı Büyük Tekören (Takuerna Cêrin) Köyü'ndeki medreseye gönderdi. Burada bir yıl kaldı. Burada Molla Nurettin'den *Kitab-ı Emsile, Bina, İzzi, Evamil, Zuruf ve Terkib* kitaplarından dersler aldı. 1983'te Mardin Kızıltepe'de Seyda Şeyh Abdurrezzak medresesinde 4 ay kaldı. *Şerhi'l Muğni* kitabını burada okudu. 1983-1993 yılları arasında sırasıyla Muş Altınova (Ardong), Marnig, Oğun medreselerinde toplam 7 yıl medrese ilmi tahsil etti. Muş'ta medrese eğitiminde, Bingöllü medrese hocası Molla Zeki'den dersler aldı. Medreselerde fıkıh, hadis, tefsir ve siyer ilimlerine ağırlık verdi. Medrese ilmini tahsil ederken öğrencilere müderrislik de yapmaktaydı. Aynı zamanda hariçten İmam Hatip Lisesi öğrenimini de devam ettiren Abdulkadir Hoca, 1992'de İmam Hatip Lisesinden mezun oldu. Molla Abdulkadir Muşeki, daha sonra İlahiyat Fakültesi Ön Lisans eğitimini 2005 yılında tamamladı.

Memuriyeti

1992 yılında lise öğrenimi bittikten hemen sonra Bingöl ili Genç ilçesine bağlı Tarlabası (Rotcon) Köyü'nde imam-hatip olarak göreve başladı. Burada 3 yıl görev yaptıktan sonra kendi köyü olan Muşek'e imam-hatip olarak atandı. Molla Abdulkadir Muşeki, 1995 yılından günümüze kadar doğduğu köyde Gümüşlü'de (Muşek) imam-hatiplik görevini yürütmektedir.²²

²² Bu bilgiler Molla Abdulkadir Muşeki ile 04.03.2018 tarihinde yüz yüze yapılan görüşmelerden derlenmiştir.

Eserleri

Yayınlanmış Eserleri

Mevlidê Nebi (İnceleme konusu olan 268 beyitten oluşan mevlit)

Yayımlanmamış Eserleri

Dört Büyük Halifenin Hayatından Kesitler (Türkçe)

Zeyd bin Harise'nin Hayatı (Türkçe)

Zazaca Eqaid kitap çalışması (Zazaca)

1. BÖLÜM

1. MEVLİDÊ NEBİ'NİN ŞEKİL YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

1.1. Eserin adı

Mevlidê Nebi

1.2. Eserin Yazılış Tarihi

1992-1995 yılları arasında Molla Muşeki'nin imamlığa başladığı ilk görev yeri olan Genç ilçesi Tarlabası (Rotcon) Köyü'nde yazılmıştır.

1.3. Eserin Yazılış Sebebi

Molla Abdulkadir Muşeki, mevlidini yazma sebebini şöyle açıklamaktadır: “Dindar bir ailenin çocuğuydum. Çocukluğumda babam mevlit törenlerine beni de götürürdü. Gittiğimizde okunan Kürtçe mevlit beni çok etkilerdi; lakin ne dediğini anlamazdım. Anlamını öğrenmeye çalışırdım ancak bu konuda kimse yardımcı olmazdı. Tam anlamıyla anlayıp bana aktaran kimse olmadı. Küçüklüğümde dinî ders aldığım hocalarımdan olan Molla Hasan, mevlidin bazı kısımlarının anlamını anlattı. Manalandırılan bölümler beni çok etkiledi. Zazaca için birşeyler yazıp faydalı olmak hevesindeydim. Dil için neler yapılabirim diye düşünürken Zazaların yoğun olarak yaşadığı bölgelerde herkesin anlayabileceği lisanda Hz. Muhammed sevgisini anlatan mevlidi yazmak istedim.”²³

1.4. Eserin Yazılış Süreci

Molla Abdulkadir Muşeki, 1992 yılında Bingöl'ün Genç ilçesine bağlı Tarlabası (Rotcon) Köyü'ne imam-hatip olarak atandı. 1992 yılında ilk görev yeri olan Tarlabası'nda (Rotcon) mevlidini yazmaya başladı. Üç yıl içerisinde yazımı tamamlandı. 1995'te kendi köyü olan Muşek Köyü'ne atandıktan sonra, yazdığı mevlid çalışmasını bir araya getirerek kitap haline getirdi. Yazdığı mevlidini köydeki bir arkadaşının yardımıyla bilgisayar ortamında da yazdı.

²³ Mehmet Aslanoğulları, “Malla Muşeki Dır Roportaj”, *Vir*, Sayı:2, s.31-37, İstanbul 2016.

1.5. Beyit Sayısı

Mevlid toplam 268 beyitten müteşekkildir. 268 beyit dışında her bölümden sonra söylenen Hz. Muhammed'e salat ve selam getiren nakarat beyiti bulunmaktadır.

1.6. Eserin Bölümleri ve İçerikleri

Mevlid, 15 başlıktan oluşmaktadır. Mevlitte yer alan bölümlerin beyit sayısı ve muhtevası şu şekildedir.

1.6.1. Birinci Bölüm

Mevlidin ilk bölümü olan bu bölüm 14 beyitten oluşmaktadır. İslam kültüründeki tüm hayırlı işlere besmele ile başlama geleneği burada da yerini almıştır. Mevlide başlarken besmele başlığı altında Hz. Muhammed övülmüştür.

1.6.2. İkinci Bölüm

Mevlidin ortaya çıkış hikâyesinin anlatıldığı bu bölüm 15 beyitten oluşmaktadır. Mevlit örnekleri ve mevlit törenlerinin tarihi seyir içindeki oluşum ve gelişimleri tahkiye edilmiştir.

1.6.3. Üçüncü Bölüm

Mevit metinleri yazma ve mevlit törenlerini icra etme adabının anlatıldığı bu bölüm 16 beyitten oluşmaktadır. Peygamber sevgisinin anlatıldığı mevlit metinleri ve mevlit törenlerindeki adabın İslam ahlakına uyumlu olması gerekliliği, sevap işlerken günaha girilmemesi ihtarı yapılmaktadır.

1.6.4. Dördüncü Bölüm

Hz. Muhammed Mustafa'nın dünyaya teşrifinden önce cahiliye adetlerinin anlatıldığı bu bölüm 15 beyitten müteşekkildir. Hz. Peygamber'in dünyaya gelmeden önce Arap toplumunun yapısı ve mahiyeti anlatılmakta olup, cahiliye adetleri anlatılmaktadır. Ayrıca tabiattaki her bir nebatın suya muhtaç olduğu gibi bu âlemin de bir Nebi'ye ihtiyaç duyduğu ifade edilmektedir.

1.6.5. Beşinci Bölüm

İlk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem Aleyhisselam'ın anlatıldığı bu bölüm 17 beyitten oluşmaktadır. İnsan nesli yaratılırken şeytan tarafından yapılan itiraz ve bu itiraz sonucu lanetlenmesi ve huzurdan kovulması hikâye edilmiştir.

1.6.6. Altıncı Bölüm

Hız. Âdem'den Hız. Abdullah'a kadarki necip şecerenin gözler önüne serildiği bu bölüm 25 beyitten oluşmaktadır. Şecere silsilesindeki ihtilafli ve ihtilafsız iddialar bir arada verilmiştir.

1.6.7. Yedinci Bölüm

Hız. Peygamber'in çocukluk döneminin anlatıldığı bu bölüm 17 beyitten meydana gelmektedir. Daha dünyaya teşrif etmeden babasını kaybetmesi ve sekiz yaşına gelinceye kadar annesi ve dedesini de kaybedip amcası tarafından himaye edilişi, küçük yaşta hem yetim hem de öksüz kalışı anlatılmaktadır.

1.6.8. Sekizinci Bölüm

Büyük rehber ve en büyük yol gösterici Hız. Muhammed Mustafa'nın örnek ahlakının anlatıldığı bu bölüm 14 beyitten oluşmaktadır. Yeryüzüne gönderilen en şerefli insanın Hız. Peygamber olduğu, O'nun ashabına ve ailesine karşı nasıl davrandığı anlatılmaktadır.

1.6.9. Dokuzuncu Bölüm

Kutlu doğuma olan hamilelik döneminin anlatıldığı bu bölüm 13 beyitten teşekkül etmiştir. Hız. Amine'nin hamileliği döneminde her ay bir peygamber gelip, ona müjde vermektedir ve bu durum Molla Muşeki tarafından, Hız. Amine'nin gözüyle anlatılmaktadır.

1.6.10. Onuncu Bölüm

Habibullah olan Sevgili Peygamber'in dünyaya gelişi ve dar-ı bekaya gidişinin anlatıldığı bu bölüm 18 beyitten meydana gelmektedir. Günahkâr kulların günahlarının affı için yapılacak olan şefaât ve yakarışlar bu bölümde yer almaktadır.

1.6.11. On Birinci Bölüm

Tebliğ amacıyla yapılan ve çok eziyetlerin görüldüğü Taif Seferi'nin anlatıldığı bu bölüm, 27 beyitten oluşmaktadır. İslamiyeti anlatmak ve yaymak amacıyla yapılan seferde, Taif halkından görülen insanlık dışı davranışlar hikâye edilmiştir.

1.6.12. On İkinci Bölüm

Mekkeli müşriklerin zulmünden kaçıp Medine'ye sığınma hadisesinin anlatıldığı mevlidin bu bölümü 31 beyittir. Muhammedü'l Emin'in kendi yatağına Hz. Ali'yi yatırıp Hz. Ebubekir ile Medine'ye hicret yolculuğu ve Ensar tarafından karşılanması ifade edilmiştir.

1.6.13. On Üçüncü Bölüm

Uhud Harbi yenilgisinin ve yenilgi sebebinin anlatıldığı mevlitin bu bölümü, 9 beyitten meydana gelmektedir. Okçular Tepesi'nin terk edilişi, emrin unutulması ve hazin yenilgi resm edilmektedir.

1.6.14. On Dördüncü Bölüm

Hız. Peygamber'in gelişi dolayısıyla duyulan sevinç ve mutluluğun anlatıldığı bu bölüm 12 beyitten oluşmaktadır. Merhaba bölümü olarak yer alan bu bölümde, Hız. Peygamber'e karşı duyulan hürmet, sevgi, şefaât dilemesi gibi konular anlatılmaktadır.

1.6.15. On Beşinci Bölüm

Mevlidin tamamlandığı ve duasının yapıldığı bu bölüm 25 beyittir. Başta Hz. Muhammed ve tüm ehli imanın ruhlarına hibe edilen mevlit, bu bölümdeki dua ile tamamlanmaktadır.

1.7. Vezin

Mevlitlerde kullanılan vezin, genellikle kısa bablardan oluşan vezinlerdir. En çok tercih edilen vezin ise mesnevilerde çokça kullanılan fâilâtün fâilâtün fâilün veznidir. Zazaca mevlitlerde ise Ahmedî Xasî, Osman Efendi ve diğer şairler de bu kalıbı kullanmışlardır. Hatta Mala Mehamed Eliyê Hunî'nin mevlidi dışındaki tüm Zazaca mevlitler bu kalıp ile yazılmıştır. Sadece Hunî'nin mevlidi 16'lı 4 mefâilün kalıbı ile yazılmıştır. Molla Muşekî de mevlidini yaygın olarak kullanılan kısa bablı aruz ölçüsünün fâilâtün fâilâtün fâilün vezniyle yazmıştır.

Ez bî bismil / lahi destı / pêkena

- . - - / - . - - / - . -

Numo şirin / ez qê yi dest / pêkena

- . - - / - . - - / - . -

1.8. Kafiye ve Redif

En az iki dize sonunda, anlamca ayrı, sesçe birbirine uyan iki sözcük arasındaki ses benzerliğine kafiye denir.²⁴ Kafiye şiirde ses, redif ise söz tekrarlarının mısra sonlarında kullanılmasıdır.²⁵ Şiirdeki kafiye düzeninde sadece bir ses benzerliğine yarım kafiye, iki ses benzerliğine tam kafiye, üç ve daha fazla ses benzerliğine zengin kafiye, iki mısra arasında herhangi bir mısranın sonunda yer alan seslerin aynı şekilde diğer mısranın sonundaki kelime içerisinde yer alması ile oluşan kafiyeye tunç kafiye adı verilir. Mevlitler, mesnevi tarzında yazıldıklarından her beyiti kendi arasında kafiyelidir.

²⁴ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara 1999, s.59

²⁵ Muhsin Macit, Uğur Soldan, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri El Kitabı*, Grafiker Yayınları, 5.Baskı, Ankara 2011, s.198

1.8.1. Yarım Kafiye

Aşağıdaki beyitte Molla Muşeki, “nêverd, nêverd” redifinden önceki “pa, ca” kelimelerindeki “a” harfi ile yarım kafiyeye başvurmuştur.

Dest a wı tu dini tu ra pa nêverd
‘Edas va ez çırrê din yi ca nêverd (188.beyit)

1.8.2. Tam Kafiye

İki harfin her iki mısra sonunda kullanılmasıyla oluşan tam kafiye Molla Muşeki aşağıdaki beyitte başvurmuştur: “bıra, eşkera” kelimelerinin sonundaki “ra” sesleri ile tam kafiye icra edilmiştir.

Cuapê heyyatı yi bunên ey bıra
Çunki heyyatı yi nuro eşkera (20. beyit)

1.8.3. Zengin Kafiye

Mısra sonlarındaki üç veya daha fazla ses benzerliğine dayandırılan zengin kafiye, Molla Muşeki’nin mevlidinde birçok beyitte rastlamak mümkündür.

Ma keni hemd u sena êy musluman
Yi do ma Pêygemberi axir zeman (2. beyit)
Ma imun a beri erdı mehşeri
Muhammêd dım beri hewzê kewseri (8. beyit)

1.8.4. Tunç Kafiye

İki mısra arasında herhangi bir mısranın sonunda yer alan seslerin aynı şekilde diğer mısranın sonundaki kelime içerisinde yer alması ile oluşan tunç kafiye örneklerini Molla Muşeki’nin mevlidinde rastlamak mümkündür.

Merheba tu r’ rueşniyê çımuni ma
Merheba tu r’ piyurê ma fidyê şıma

1.8.5. Redif

Mısra sonlarında yazılışları ve anlamları aynı olan sesler redif olarak isimlendirilirken, mevlitte bu türden çokça beyit görmek mümkündür.

Ummeti vun ummeti vun ken nida

Qê gunehkarun ummet wı ken nida (250. beyit)

1.9. Mewlidê Nebi Eserinde Edebî Sanatlar

Molla Abdulkadir Muşeki tarafından Zazaca yazılan Mevlidê Nebi’de başvurulan edebî sanatlar bu bölümde izah edilmeye çalışılacaktır. Mevlitte çokça başvurulan edebî sanatlar örneklendirilerek eserin edebî yönü ön plana çıkarılmaya çalışılacaktır.

1.9.1. Aliterasyon

Şiirde veya nesirde aynı harf veya hecelerin bir ahenk oluşturacak şekilde tekrar edilmesine aliterasyon (ses tekrarı) denir. Bu sanat ile kelimeler arasında musiki oluşturulur, dizenin kulağa hoş gelişi sağlanmış olur.²⁶

Kelimelerin mana değil söz özelliklerine dayandığı için söz sanatlarından sayılan aliterasyon, şairin ahengi düşünerek bu yola başvurması, yani fikrî bir çaba sarf etmesi dolayısıyla da fikre bağlı sanatlarındanır.²⁷

Şeytuni va ez qulun tu şaş kena

Ay ig ze`if yın heq ra ez kaş kena (67. beyit)

(*Şeytan: Ben kullarını şaşırtacağım, Zayıf olanları hak yoldan alacağım*)

Yukarıdaki beyitte Muşeki, “ş” harfini tekrar ederek ahengi oluşturma yoluna giderek kelimeler arasında kulağa hoş gelen bir musiki oluşturmuştur.

²⁶ İskender Pala, *Divan Şiiri Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1995 s.34.

²⁷ İsa Kocakaplan, *Açıklamalı Edebi Sanatlar*, Türk Edebiyat Vakfı Yayınları, İstanbul 2005.

1.9.2. Hüsni Talil

Güzel nedene bağlama. Edebiyatta anlatıma güzellik katmak için bir olayı hayali ve gerçek nedenden daha güzel bir nedenle oluyormuş gibi gösterme sanatıdır. Bu sanatta olayın gerçek nedeni inkâr edilip onun yerine heyecana uygun kesin bir yargı ortaya konur.²⁸

Êy Muhammed qê tu wa kewnu mekan
Ardı wucud ku tamam Reb ın mekân (10. beyit)

(Ey Muhammed! Yerler ve mekânlar senin içindir. Yaratmış, tamamlamış Rab bu mekânı)

Hüsni talil sanatının en güzel örneklerinden biri olan bu beyitte Hüsni talil sanatı tam anlamıyla mana bulmuştur. Dünyanın, kâinatın yaratılışının sebebini güzel bir nedene bağlayarak, Hz. Muhammed'in yüzü suyu hürmetine yaratıldığı şeklinde tasvir etmektedir.

1.9.3. İktibas

Ödünç alma. Bir kelimeyi bir cümleyi tam, yarım veya manası ile alıp aktarma. Özellikle ayet, hadis, kelim-ı kibar ve diğer şairlerin sözleri, iktibasın asıl malzemesini oluşturur. İktibas daha çok fikri kuvvetlendirmek, sözü güzelleştirmek amacına yöneliktir.²⁹

Merheba tu r' rehmeten lil 'alemin
Merheba tu r' xatimen lil murselin (243. beyit)

(Merhaba sana, âlemlere rahmet olarak gönderilen, Merhaba sana, Resullerin sonuncusu.)

Molla Muşekî, Enbiya Suresi, 107. Ayeti'nde yer alan "(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik" manayı ilahisini mevlidine taşıyarak iktibas sanatına başvurmuştur.

²⁸ İskender Pala, *Divan Şiiri Sözlüğü*, s.265.

²⁹ İskender Pala, *Divan Şiiri Sözlüğü*, s.278.

Hebib Allê yo hedis ıd kerd beyan
'Amêl ummet dı rueji mi r' ben 'eyan (150. beyit)

(Allah'ın sevgilisi, bir hadisinde beyan etti, Ümmetin amelleri iki günde bana aşikâr olur dedi)

Molla Muşeki, bu beyitte, Hazreti Peygamber'in hadisine olduğu gibi yer vererek iktibas sanatının açık bir örneğini sergilemiştir.

1.9.4. İntak

Konuşma yeteneği olmayan varlıkları konuşturma sanatıdır. Genellikle teşhis sanatı ile birlikte kullanılır.³⁰ Her intakta bir teşhis vardır; ama teşhis bazen intaksız olabilir.³¹ Divan şiirlerinde intâk, insan dışındaki varlıkların Allah (c.c.) karşı şükretmesi ve O'nu yâd etmesi durumlarında sıklıkla kullanılmaktadır.

Şewê wiladêt wırışt we dar u ber
Esselam hem merheba yın da tu ser (231. beyit)

(Doğduğun gece tüm mevcudat ayağa kalktı, Sana selam verdiler hem de merhaba dediler)

Bu beyitte, insana ait bir özellik olan konuşma vasfı dağlar ve taşlara verilerek insanmış gibi konuşturulmuşlar. Dağlar ve taşların Hz. Muhammed'i gördüklerinde ona selam verdiklerini söyleyerek intak sanatını icra etmiştir.

1.9.5. İstiare

Bir şeyi kendi adının dışında, türlü yönlerden benzediği başka bir şeyin adıyla anma. Bu bakımdan istiare hem bir mecaz hem de bir benzetme sanatıdır. İstiaarenin bu iki yönlü özelliğine göre, bir istiarede şu üç niteliğin bulunması gerekir:

a-Sözcüğün gerçek anlamının dışında herhangi bir kavrama ya da nesneye ad olması.

b-Engelleyici ipucu (karine-i mani'a) bulunması yani sözcüğün kendi anlamında kullanılmasını olanaksız olması.

c-Benzetme amacının bulunması

³⁰ Muhsin Macit, Uğur Soldan, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri El Kitabı*, s.70.

³¹ İskender Pala, *Divan Şiiri Sözlüğü*, s.209.

İstiarede benzetme amacının bulunması, onun benzetme sanatının özel bir durumu olduğunu gösterir. Buna göre, istiare, benzetmenin temel iki ögesinin yani benzetilen ile benzetmeliğin, birinden birinin söylenmesiyle yapılır:

Açık İstiare (istiare-i musarraha): Benzetme öğelerinden yalnız benzetmelik ile yapılan istiaresidir.

Kapalı İstiare (istiare-i mekniye): Benzetme öğelerinden yalnız benzetilen ile yapılan istiaresidir.³²

Merheba tu r' sari çımu ser umê

Merheba tu r' nuri çımu tı umê (232. beyit)

(Merhaba sana, baş göz üstüne geldin, Merhaba sana, gözümün nuru sen geldin)

Molla, Hz. Muhammed'e seslenerek baş göz üstüne geldin dedikten sonra ikinci mısradaki istiare sanatına başvurarak "nuri çımu" yani göz nuru derken peygamberi kast etmiştir. Peygamberin ismini vermeden "göz nuru" kavramı ile onu kastederek istiare sanatı yapmıştır.

1.9.6. İstifham

Sözü, sorulan şeye yanıt isteme amacı gütmeyen, duyguyu ve anlamı güçlendirmek için soru biçiminde söylemektir.³³

Bı çı rı wa in venên vun ya Resul

Tı şefa'et bı kâr Allah ken qebul (164. beyit)

(Hangi yüzle bunlar seslenecek ya Resul Sen şefa'at edersen Allah kabul eder diye)

Molla Muşeki, yanıt isteme amacı gütmeyen soru soruyor. Hangi yüzle peygambere yalvarıp şefa'at dileyenler sorusuyla istifham sanatına başvurmuştur.

³² Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara 1999, s.412-414

³³ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, s.456

1.9.7. İştikak

İştikakın sözlük anlamı, türemedir. Edebiyatta ise, iştikak bir kök ile o kökten türeyen veya asli anlamları aynı köke bağlı bulunan yahut harflere ait şekil benzerliğinden dolayı aynı kökten türemiş gibi görünen sözlerin bir ifadede toplanmasından doğan sanatın adıdır.³⁴

‘Ednan ra bi hetta Adem ixtilaf
O binatı d’ ‘alimu tê kerd xilaf (80. beyit)

(Adnan ile Âdem arasındaki silsilede Âlimler arasında ihtilaf olmuştur.)

Bu beyitteki aynı kökten türeyen ixtilaf kelimesi ile xilaf kelimesi iki ayrı anlam ifade etmektedir. Aynı kökten türeyip aynı beyitte kullanılan bu iki kelime ile iştikak sanatı icra edilmiştir.

1.9.8. Mecaz-ı Mürsel

Bir sözü, gerçek anlamının dışında benzetme amacı gütmeyen kullanma. Mecaz-ı Mürselde şu iki niteliğin bulunması gerekir:

Sözcüğün ya da sözün gerçek anlamı dışında kullanılması. Engelleyici ipucu³⁵

Hebib Allê bêr xu ra umı tever
Di muşriku fêk beri guret yuver (205. beyit)

(Allah’ın sevgili kulu, kapısından dışarı çıktı, Müşriklerin kapı önünde olduklarını gördü)

Molla, ilk beyitte Hz. Muhammed yerine “Hebib Allê” Allah’ın sevdiği kulu diyerek peygamberi kast etmiştir. Hz. Muhammed’in ismini vermeden onu anlamamızı sağlamıştır.

³⁴ Muhsin Macit, Uğur Soldan, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri El Kitabı*, s.80.

³⁵ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, s.415

1.9.9. Mübalağa

Sözün etkisini artırmak amacıyla ve çoğu kez heyecan sebebiyle bir durumun, olayın ya da varlığın olduğundan büyük ya da küçük gösterilmesi, abartılmasıdır.³⁶

‘Alim u katib ummet piyor biyêr yoca
Hesabdar ‘ilmi munecim biyêr yoca

Defter u qelemler yın piyor iz qêdên
Ya Resulallah wesif tu nêqêdyên (44. ve 45. beyitler)

(Ümmetin tüm âlim ve kâtipleri bir araya gelse, Münecimlik ilminin yazıcıları bir araya gelse. Onların defter ve kalemlerinin hepsi de bite, Ya Resulallah! senin vasıfların bitmez)

Molla Abdulkadir Muşeki, yukarıdaki iki beyitte Hz.Peygamber’in vasıflarının ne kadar çok olduğunu dile getirirken mübalağa sanatının güzel bir örneğini vermiştir. Vasıfların o kadar çok ki ümmetin tüm âlim ve kâtipleri bir araya gelseler, sihirbazların tamamı bir araya gelseler, kalemleri ve defterleri tükenir; ancak senin vasıflarını yazmak bitmez. O kadar şairane bir üslupla yazılmış ki Hz.Peygamber’in vasıflarının hesaplanamayacak kadar çok olduğu duygusu okuyucuya ziyadesiyle geçmiştir.

1.9.10. Nida

Edebiyatta sevinç, şaşma, acıma, öfke vs. duyguları belirtmek için sesi yükseltmeye ve seslenmeye denir. “A, ey, ya, hey” vb. ünlem ve kelimeler ile kendini gösterir.³⁷

Mevlidin birçok beytinde nida sanatından yararlanılmıştır. Mevlidin nakarat bölümünde:

Ger şıma wazên xelas vin ey bira

³⁶ Muhsin Macit, Uğur Soldan, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri El Kitabı*, s.72.

³⁷ İskender Pala, *Divan Şiiri Sözlüğü*, s.429.

Selewat biyarê sêr Muhammêd eşkera (Nakarat)

*(Kardeşim! Kurtuluşa ermek istiyorsan, Muhammed'e salavat getirin açık
açık)*

Ya Resul numê tu weş exlaq tu weş

Ya hebib Allê tı kumca b' uca weş (253. beyit)

*(Ey Resul! Adın güzel, ahlakın güzel, Ey Allah'ın sevgilisi! Sen nerde isen
orası güzel)*

1.9.11. Tekrir

Sözün etkisini güçlendirmek amacıyla anlamın üzerinde yoğunlaştığı sözcük ya da sözcük öbeklerini arka arkaya yinelemektir.³⁸

Merheba tu r' rehmeten lil 'alemin

Merheba tu r' xatimen lil murselin (243.beyit)

*(Merhaba sana, âlemlere rahmet olarak gönderilen,Merhaba sana,
Resullerin sonuncusu)*

Molla, Merheba kelimesini, onbeşinci bölüm olan “Merhaba” bölümünde, bu bölüm boyunca yineleyerek tekrar sanatının en güzel örneklerini icra etmiştir.

1.9.12. Telmih

Söz arasında, herkes tarafından bilinen geçmişteki bir olaya, ünlü bir kişiye işaret ederek hatırlatma yapma sanatıdır. Telmih edilen şey uzun uzadıya açıklanmaz, sadece kahramanın veya olayın adı ya da geçtiği yer söylenir. Zaten telmihten maksat şahsı, olayı ya da yeri tamamen vermek değil, onlarla ilgili bir hatırlatmada bulunmaktır.³⁹

Kênê tıfil guni eştê bin qumi

Yın vatên ina dünya d' ma hakimi (49. beyit)

(Zavallı küçük kızları kuma gömerlerdi, bu dünyada biz hâkimiz derlerdi)

³⁸ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, s.452

³⁹ Muhsin Macit, Uğur Soldan, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri El Kitabı*, s.77

Molla Muşeki bu beyitte, cahiliye dönemindeki en büyük yanlışlardan biri olan kız çocuklarının diri diri gömülmesi meselesine göndermede bulunmuştur. O dönemdeki bu yanlış hareketi mevlidine yansıtmıştır.

Kız çocuklarını diri diri toprağa gömme âdeti, cahiliye devri dediğimiz İslam öncesi Arap toplumunda yaygındı. Kızları geçim sıkıntısını bahane ederek veya ileride kötü yola düşer de beni topluma karşı utandırır diyerek ortadan kaldırırlardı. Bazen doğumu yaklaşan bir kadın çöle giderek bir çukurda doğum yapar, çocuk erkek olursa alıp getirir, kız olursa çukura gömüverirdi. Bazıları da kız çocuğu biraz büyüyünce gezdirme bahanesiyle onu alıp çöle götürür, bir kuyuya itip gelirdi.⁴⁰

Molla Abdulkadir Muşeki, mevlidinin birçok yerinde telmih sanatına başvurmuştur. Peygamberimizin soy ağacının zikredildiği 6.bölümde peygamberimizin dedeleri anlatılırken, telmih sanatına çokça başvurmuştur:

‘Ednan ra bi hetta Adem ixtilaf
O binatı d’ ‘alimu tê kerd xilaf

‘Ednan ra hetta ‘Ebdullê vist u yo
Buabi Ehmedi tı bızun yo bı yo (80.ve 81.beyitler)

*(Adnan ile Âdem arasındaki silsilede, Âlimler arasında ihtilaf olmuştur.
Adnan’dan Abdullah’a kadar yirmi bir Ahmed’in babalarını tek tek bil)*

Yukarıdaki iki beyitte Peygamber Efendimizin soy ağacı Hz. Âdem’den babası Abdullah’a kadar kaynak kitaplardaki tarihi gerçekler hatırlatılarak telmih sanatı yapılmıştır. Hz. Âdem’den Hz. Adnan’a kadar olan silsilede âlimler arasında ihtilaf var. O aradaki soy ağacı hususunda ortak bir fikir birliği oluşmamıştır. Ancak Adnan’dan Abdullah’a kadar olan silsilede fikir birliği mevcuttur. Bu tarihi gerçek, mevlitte şiirleştirilerek dile getirilmiştir.

⁴⁰ İmam Nevevi, *Riyazü’s Salihin*, Kampanya Yayınları, Cilt 2, İstanbul-2016, s 625-626.

1.9.13. Tenasüp

Orantı, uygunluk, yakışma. Edebiyatta, anlam bakımından aralarında ilgi bulunan iki veya daha fazla kelime, terim veya deyim tezat olmaksızın bir araya getirme sanatıdır. Yapıya bağlı mana sanatlarından olup heyecanın meydana getirdiği çağrışımlara dayanır. Divan şairleri, içeriklerindeki özelliklerinden dolayı birbirleriyle ilgisi bulunan kelimeleri bir beyitte yoğunlaştırmaya fazla rağbet etmişler ve tenasüp yaygın bir sanat halini almıştır.⁴¹

Tu yo waqit xebera fahiş nêdên
Le‘neti nêng xebera pis yi nêdên (124. beyit)

(Hiçbir vakit kötü söz söylemezdi. Lanet ve küfür etmez, kötü konuşmazdı)

Yukarıdaki beyitte yakın anlamlı birkaç söz “xebera fahiş (abartılı söz), lanet, neng (küfür) ve xebera pis (kötü söz)” bir arada kullanılarak tenasüp sanatının inceliğinden faydalanılmıştır.

1.9.14. Teşbih

Sözü daha etkili bir duruma getirmek için, aralarında türlü yönlerden ilgi bulunan iki şeyden, benzerlik bakımından güçsüz olanı nitelikçe daha üstün olana benzetmektir. Benzetmede, benzetme öğeleri (*erkân-ı teşbih*) adı verilen 4 öge vardır:

a-Benzetilen (*müşebbeh*): Birbirine benzetilen şeylerden nitelik bakımından daha güçsüz olan.

b-Benzetmelik (*müşebbehün-bih*): Birbirine benzetilen şeylerden nitelik bakımından daha üstün, daha güçlü olan, kendisine benzetilen.

c-Benzetilen ile benzetmeliğin ikisine birden *tarafeyn-i teşbih* denir.

d-Benzetme Yönü (Vech-i şebah, maksad-ı teşbih): Birbirine benzetilen şeyler arasındaki ortak ilgi ve benzeyiş.

⁴¹ İskender Pala, *Divan Şiiri Sözlüğü*, s.448.

e-Benzetme edatı (edat-ı teşbih, vasıta-i teşbih): Sözcükler, kavramlar arasında benzetme ilgisi kuran edat ya da edat görevinde olan sözcükler.⁴²

Uniya kalmê hê yın ıd yi gawırı
Piyori yını tı vuni cınawırı (206.beyit)

(Baktı kılıçları yanlarında o gâvurların, Onların tamamı sanki canavardılar)
Molla; Hz.Peygamber, Medine'ye hicret etmek için evinde Hz. Ali'yi bırakıp dışarı çıkınca, kapıda onu bekleyen müşrikleri canavara benzetmiştir.

1.9.15. Teşhis

Teşhis, insan dışındaki canlı ve cansız varlıkları, düşünen, duyan ve hareket eden bir insan kişiliğinde göstermek, kişileştirmektir. İnsan kişiliğinde canlandırılan bu varlıkları konuşurmaya intak denir.⁴³

O zamun insuni rahetı beni
Put u senêm xu r' huzur vineni (201. beyit)

(O zaman insanlar rahatlığa ererler, Put ve sanemler huzur bulurlar)
Molla, insana ait olan huzura kavuşmak hissini putlara vererek kişileştirme sanatı yapmıştır. Huzura kavuşmak, huzur istemek insana has manevi bir duygudur. Buradaki putlara bu duygu verilerek insanmış gibi huzura kavuşma ile kişileştirme sanatı yapılmıştır.

1.9.16. Tezat

Bir beyit veya mısrada anlamca zıt kelimelerin kullanılmasına tezat denir. Zıtlık, kelimelerin gerçek anlamları arasında olabileceği gibi mecazi anlamları arasında da olabilir.⁴⁴

⁴² Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, s.405-406

⁴³ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, s.419

⁴⁴ Muhsin Macit, Uğur Soldan, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri El Kitabı*, s.74.

Muşeki'nin mevlidinde tezat sanatına sıkça rastlanmaktadır. Hz. Peygamber'e olan sevginin dile getirildiği bu eserde zıt anlamlı kelimeler aynı mısradan ya da aynı beyitte kullanılarak tezat sanatına başvurulmuştur:

Nur mı ra vêjenu wı parçı benu
Yo şını şerq yo şını ğerb wı yenu (92. beyit)

(Işık benden çıkıp parçalanıyor. Biri Doğu'ya, biri Batı'ya gidip geliyor)

Hz.Peygamber'in babası Abdullah, yukarıdaki beyitte yaşadığı durumu babası Abdullmuttalip'e anlatıyor. Molla, bunu ifade ederken tezat sanatından faydalanıyor. Anlamca birbirine zıt olan şerq (doğu) ile ğerb (batı) kelimelerini kullanarak anlatıma tezat katmıştır.

Cehdê İlâhi çı vun ayê biker
Ziyed u kêm emrun Allê değış meker (31. beyit)

(Hak yol neyi emrediyorsa onu yap. Allah'ın emirlerini az ya da çok değıştirme)

Yukarıdaki beyitte Allah'ın emirlerinin değıştirilmemesi gerekliliğı tezat sanatıyla ifade edilmiştir. Ziyed (çok) - kêm (eksik) zıt anlamlı kelimeler bir arada kullanılarak anlam zenginliğı kazandırılmıştır.

1.10. Dil Özellikleri

Molla Abdulkadir Muşeki, *Mevlidê Nebi* isimli eserinde kullandığı dil özellikleri bakımından, yöresel ifadeler ve kullanımlara yer vermiştir. Dili kullanırken, Muşek Köyü'nün ağız özelliklerini yansıtan, buradaki dil özelliklerini yansıtan ve kullanan bir dil yapısına sahi olduğunu görmekteyiz.

Molla Abdulkadir Muşeki'nin *Mevlidê Nebi* isimli eserindeki bazı beyitlerde de, anlam ve kelime kullanımı bakımından dil kusurları göze çarpmaktadır. Beyitlerdeki bu dil kusurlarının sebebi, vezin kaygısı ve yöresel dil kullanımı olarak gösterilebilir. Bunlar temelde anlam karmaşasına yol açabilecek kullanımlar ve edat fazlalığı olarak kabaca iki grupta toplanabilir.

1. Ya ilahi xaliqu erdu sema

Tı muhafize bıkêr ma ra bela' (6. beyit)

Ya İlahi! Yerin ve göğün yaratıcısı

Sen belayı bizden koruyasın.

Anlam itibariyle mevlitteki en problemlı beyit bu beyittir. Bu beyitteki dil problemi ve yol açtığı anlam kargaşasıyla ilgili şair ile yapılan görüşmede⁴⁵ kastının bu olmadığını ancak hataen böyle yazmış olduğunu belirtmiştir. ...*ma ra bela* şeklindeki mevcut imla ile okunduğunda anlamı *belayı bizden koruyasın* olmaktadır ancak şair burada *bizi beladan koruyasın* demek istediğini ifade etmiştir.

Bunun dışındaki hatalar daha çok kafiye ve vezin zaruretiyle oluşan imla hataları olarak dikkat çekmektedir. Hatalı beyitler incelendiğinde çoğunlukla edat fazlalığı olduğu görülmektedir ancak bu tarz hatalar doğrudan anlama etki etmeyen hatalardır. Şairin meramı anlaşılmaktadır.

2. Ey Muhammed tı Resul qê ins u cin

Tı wahar qê tac u beyreqa şirin (11. beyit)

Ey Muhammed! Sen insanların ve cinlerin resulüsün.

Sen sevimli tac ve bayrak için sahipsin

Bu beyitte *qê* edatının kullanımı gereksizdir. Zira *qê* edatıyla birlikte *sen o sevimli tac ve bayrak için sahipsin* gibi bir anlam çıkacaktır.

3. Qeni ma xelas bıvin la ey Nebi

Ruh u cun ma bib' fida qê cun tu bi (14. beyit)

Bari biz kurtulaşa erelim ey Nebi

Ruhumuz ve canımız feda olsun senin canın için

Bu beyitte olmak anlamındaki *biyayış* fiili gereksiz yere iki defa kullanılmıştır.

⁴⁵ Molla Abdulkadir Muşeki ile 04.03.2018 tarihinde yüz yüze yapılan görüşme.

4. Allê o Resulu pil şawıtı ma r'

Lazım qê ma r' ma şukur bık Rebbi cuar (18. beyit)

Allah, o en büyük peygamberi bize gönderdi.

Bize şükretmek gerek yüce Rabbe!

Bu beyitte sebep bildiren *qê* ve *ri* edatları bir arada kullanılmıştır. *Qê* edatının kullanımını hatalıdır.

5. Aya şew bık hem 'ibadet hem du'a'

Hem qıra'et hem selewat biya yi ra (19. beyit)

O gece hem ibadet hem dua et

Hem Kur'an oku hem de ona salavat getir.

Bu beyitte sebep bildiren *ri* edatı kullanılması gerekirken onun yerine ayrılma durum eki olan *ra* kullanılmıştır.

6. Cem'at ık numê Pêğembêr tê biyerı

Lazım cem'atu selewat biyar yi rı (25. beyit)

Bir cemaatte Peygamberin ismi anılırsa,

Cemaatin O'na selavat getirmesi gerekir

Burada şair kafiye zarureti nedeniyle sebep bildiren *ri* edatını *rı* şeklinde kullanmıştır.

7. Ma wazên xizmeti din bık ey bıra

'Amel u ta'et biker qê Reb xu ra (30. beyit)

Kardeşim! Dine hizmet etmek istiyoruz,

Rabbine ibadet et ve O'na itaat et.

Bu beyitte ayrılma durum eki olan *ra* hatalı kullanılmıştır.

8. Halbuki sewab ‘amêl çinu yi ri

Lakin ‘ezab u cehennem qê yi ri (33. beyit)

Hâlbuki onlar için amel sevabı yoktur,

Lakin azab ve cehennem onlar içindir.

Bu beyitte sebep bildiren *qê* ve *ri* edatları birlikte kullanılmıştır. *Qê* edatının kullanımını gereksizdir.

9. Qê xatir Resuli keni ey bıra

‘Amel u ta‘et biker qê Reb xu ra (38. beyit)

Kardeşim, peygamber aşkına.

Amel ve itaat et Rabbin için.

Bu beyitte ayrılma durum eki olan *ra* ’nın kullanımını hatalıdır.

10. Hes biker Pêğemberi ra tı xu ri

Vaji cun u ruhi fida b’ qê tu ri (41. beyit)

Sen kendine Peygamberi sev

De ki, canlar ve ruhlar sana feda olsun

Bu beyitte sebep bildiren *qê* ve *ri* edatları bir arada kullanılmıştır. *Qê* edatının kullanımını hatalıdır.

11. La tı qê ma r’ ziyedê ruh u bedeni

Tı qê ma ri ziyedê rueşnê çımunî (43. beyit)

Ey Nebi! Sen bizim için ruh ve bedenden ötesin

Sen bizim için göz nurundan daha ötesin

Bu beyitte sebep bildiren *qê* ve *ri* edatları bir arada kullanılmıştır. *Qê* edatının kullanımını hatalıdır.

12. Mekki Mukerrem şehir u emin 1b

Çı yazığ qê cehalet ir zemin 1b (48. beyit)

Mekke-i Mükerrerme, güvenilir bir şehirdi

Ne yazık ki cehalet için de uygun bir yerdi

Bu beyitte sebep bildiren *qê* ve *ri* edatları bir arada kullanılmıştır. *Qê* edatının kullanımını hatalıdır.

13. So vist çahar henzarı Pêğemberi

Yi qê ma ri rehber u hem lideri (58. beyit)

Yüz yirmi dört bin peygamber

Bizim için hem rehber hem de liderdirlər

Bu beyitte sebep bildiren *qê* ve *ri* edatları bir arada kullanılmıştır. *Qê* edatının kullanımını hatalıdır.

14. Ey ummet şukur bıkên şıma xu ri

Allê nesib ku Muhammed qê ma ri (60. beyit)

Ey ümmet, kendiniz için şükür edin

Çünkü Allah nasip etti bize Muhammed'i.

Bu beyitte sebep bildiren *qê* ve *ri* edatları bir arada kullanılmıştır. *Qê* edatının kullanımını hatalıdır.

15. Laiqı nu secde bêr ez Adem ir

Çunki ezı eşref a sêr Adem ir (65. beyit)

Âdem layık değildir ona secde edeyim

Çünkü ben Âdem'den daha şerefliyim

Bu beyitte ikinci mısradan *ra* edatı yerine hataen *ri* edatı kullanılmıştır.

16. Lakin çen hikmêt keramêt yi, yi di

Va ya buabi in keramêt mı yi di (90. beyit)

Fakat birkaç kerametini, hikmetini o gördü

Ey baba benim bu kerametlerimi o gördü

Bu beyitte *keramet mı yi di* ifadesi *benim kerametlerimi o gördü* anlamına gelmektedir ancak şair ile yapılan görüşmede⁴⁶ kastının *onun kerametlerini ben gördüm* şeklinde olduğu anlaşılmıştır.

17. Amine va newı aşm hamil mı şî

Zaf işarêt hem ‘elamêt mı yi di (134. beyit)

Âmine dedi: “Dokuz ay sürdü hamileliğim

O benim çokça alamet ve işaretlerimi gördü

Bu beyitte ‘*elamêt mı yi di* ifadesi meramı ifade etememektedir. Şairin yazdığı ifade *O benim çokça alamet ve işaretlerimi gördü* şeklindedir ancak kendisiyle yapılan görüşmede⁴⁷ kastının *Ben onun çokça alamet ve işaretlerini gördüm* şeklinde olduğu anlaşılmıştır.

18. Zaf keramêt mı yi di hunı xu da

Her aşm ıd yo Pêygembêr mijdunı da (137. beyit)

Uykumda çok kerametlerini gördüm

Her ay bir peygamber müjde verdi

Bu beyitte *keramêt mı yi di* ifadesi meramı ifade etememektedir. Şairin yazdığı ifade *O benim kerametlerimi gördü* şeklindedir ancak kendisiyle yapılan görüşmede⁴⁸ kastının *Ben onun kerametlerini gördüm* şeklinde olduğu anlaşılmıştır.

19. Tım du‘aci b’ qê ummet ir ey bıra

Weqt wefat xu d’ ummetı nêkerd vir a (154. beyit)

Kardeşim! O daima ümmet için duacı idi

Vefatında ümmetini unutmadı

⁴⁶ Molla Abdulkadir Muşeki ile 04.03.2018 tarihinde yüz yüze yapılan görüşme.

⁴⁷ Molla Abdulkadir Muşeki ile 04.03.2018 tarihinde yüz yüze yapılan görüşme.

⁴⁸ Molla Abdulkadir Muşeki ile 04.03.2018 tarihinde yüz yüze yapılan görüşme.

Bu beyitte sebep bildiren *qê* ve *ri* edatları bir arada kullanılmıştır. *Qê* edatının kullanımını hatalıdır.

20. Va yazığ ıb qê şıma r' wellâh wı şıyu
Herri eşta sari şıma ser wı şu (211. beyit)

*“Yazıklar olsun size vallahi o gitmiş
Üstünüze toprak atıp çekip gitmiş” dedi*

Bu beyitte sebep bildiren *qê* ve *ri* edatları bir arada kullanılmıştır. *Qê* edatının kullanımını hatalıdır.

21. Allê Medina weten kerd qê yi ri
Merkezi İslamu kerd qê ma ri (222. beyit)

*Allah, O'na Medine'yi vatan kıldı
Orayı bizim için İslam'ın merkezi yaptı*

Bu beyitte sebep bildiren *qê* ve *ri* edatları bir arada kullanılmıştır. *Qê* edatının kullanımını hatalıdır.

22. Allê tı qê ma ri şawit rehmeten
Ni'meten hidayeten kerameten (252. beyit)

*Allah seni rahmet, nimet, hidayet
Ve keramet olarak bize gönderdi*

Bu beyitte sebep bildiren *qê* ve *ri* edatları bir arada kullanılmıştır. *Qê* edatının kullanımını hatalıdır.

2. BÖLÜM

2. MEVLİDÊ NEBİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اِنَّ اللّٰهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّوْنَ عَلٰى النَّبِیِّ یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا صَلُّوْا عَلَیْهِ وَسَلِّمُوْا تَسْلِیْمًا

İnnellâhe we melâikete hû yusallûne ‘alen-nebiyyi, yâ eyyuhellezine âmenû sallû ‘aleyhi we sellimû teslimâ.

*Şüphesiz Allah ve melekleri peygambere salat ediyorlar. Ey İman edenler! Siz de ona salat edin, selam edin.*⁴⁹

Molla Abdulkadir Muşeki, eserinin başında Ahzab Suresi’nin 56. Ayeti olan bu ayete yer vermek suretiyle bir nevi ayette emredildiği üzere okuyuculardan Hz. Peygamber’e salat ve selam getirerek ve O’nu anarak mevlide başlamalarını istemektedir.

2.1. In Behs Bismillahi wo

ان بحث بسم الله

1-از بسم الله دست پیکنا

نومو شیرین از قیه دست پیکنا

Ez bı bismillahi destı pêkena

Numo şirin ez qê yi destı pêkena

Ben besmele ile başlıyorum

*Güzel isim, onun için başlıyorum*⁵⁰

2-ما کنی حمدو ثنا ای مسلمان

یه دو ما پیغمبری آخر زمان

⁴⁹ Ahzab Süresi, 56. Ayet.

⁵⁰ Zazaca mevlitlerin genelinde besmele mevlidin başında, mevlit beyitleri dışında yer alırken Molla Ahmed-i Xasi ve Molla Abdulkadir Muşeki’nin mevlitlerinde ilk mısradaki yer almaktadır. Besmele, İslam ülkelerinin edebi metinlerinde çokça yer bulmaktadır. Besmele, Kur’an ve hadiste önemle yer alan, her işin başı veya başlangıcı olarak çok tekrarlanan bir âyet olduğundan Arap, Fars ve Türk Edebiyatlarında bütün yönleriyle ele alınmış, mısra ve beyitlerden muhtelif manzumelere kadar edebî eserlerde çokça konu edilmiştir.

Ma keni hemd u sena êy musulman

Yi do ma Pêyğemberi axir zaman

Ey Müslüman! Allah'a hamd u sena ederiz

O vermiş bize ahirzaman⁵¹ peygamberini

3- او الله به هداية داوما

نعمة ويش دين اسلام داوما

O Allah o yi hidayet dawı ma

Ni'meti wêş dini İslam dawı ma

O Allah'tır, O bize hidayet vermiş;

Güzel nimetleri, İslam dinini bize vermiş

4-نعمة به سر پورى نعمتون

منة به سر بتون منتون

Ni'meti yi sêr pêru ni'metuni

Minneti yi sêr bitun minnetuni

O'nun verdiği nimetler bütün nimetlerin üzerindedir

Onun minneti bütün minnetlerin üzerindedir

5- لا ما ايمنون اردو برب عظيم

ما مشرف بى بقرآن كريم

La ma imun ardu bı Rebbi 'ezim

Ma muşerref bi, bı Qur'ani Kerim

⁵¹ Ahir zaman: . Bulunulan zamana ahir zaman tanımlaması yapılmıştır. Dinler, zamanın başlangıcı ve sonu meselesinde iki gruba ayrılmıştır. Zamanın devrî olduğunu kabul eden dinlere göre (Eski Mısır, Aztek, Sumer dinleri ile Hinduizm ve Budizm) zaman, birbirini takip eden devrelerden oluşur ve bu devreler sonsuza kadar sürüp gider. Âlemin fâni olduğunu ve zamanın düz bir hat şeklinde akıp gittiğini kabul eden dinlere göre ise (Zerdüştilik, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslâm), âlemlerle beraber içinde yaşanan zaman da sona erer ve yeni bir âlemlerle birlikte sonsuz zaman başlar. Ancak her iki grup dinin benimsediği bir gerçek var ki bu da insanın içinde yaşadığı devre veya devrelerin "sonlu" olmasıdır. Âhir zaman, zamanın devrî oluşunu kabul eden dinlerde insanın içinde yaşadığı devrenin son dönemini, âlemin ve insanın fâni olduğunu kabul eden dinlerde ise dünya hayatının kıyametten önceki son zamanlarını ifade eder. (Günay Tümer, "Âhir Zaman", *DİA*, Cilt:1, Ankara 1998, ss:542-543)

*Azim⁵² olan Rabbe iman etmişiz
Biz Kur'an-ı Kerim ile müşerref olmuşuz*

6-يا اله خالق ارضو سما
ته محافظه بکیر مارا بلاء

Ya ilahi xaliqu erdu sema
Tı muhafize bıkêr ma ra bela [ma bela ra]

*Ya İlahi! Yerin ve göğün yaratıcısı⁵³
Sen belayı bizden koruyasın [bizi beladan]*

7-ما گنهکار چم ما هو عفو تد
اومدی ما هو رحمو احسان تد

Ma gunehkar çimi ma ho 'effi tu d'
Umıdı ma ho rehm u ihsanı tu d'

*Biz günahkâriz, gözümüz senin affetmindedir
Ümidimiz, senin rahmet ve ihsanındadır*

8-ما ایمونا بری ارض محشری
محمد دم بری حوزی کوثری

Ma imun a beri erdı mehşeri
Muhammêd dım beri hewzê kewseri

*Bizi imanla götür mahşer yerine,
Muhammed'in ardından götür kevser⁵⁴ havuzuna*

⁵² Azim: Azfm "büyük olmak" manasındaki ızam kökünden sıfat olup "azametli, büyük" demektir. Kur'an -ı Kerim 'de altı yerde (el-Bakara 2/255, eş Şüra 42 / 4, ei-Vakıa 56 / 74, 96, el-Hakka 69 / 33, 52) Allah'ın sıfatı, birçok ayette de diğer varlıkların ve hadiselerin sıfatı olarak kullanılmış, ayrıca "azabün azfm", "ecrun azfm" gibi ibareler içinde maddi olmayan kavramları nitelemiştir. Allah'ın isimlerinden olan azfm. "emirlerine hiçbir şekilde karşı gelmek mümkün olmayan ve aciz bırakılmayan, zatının ve sıfatlarının mahiyeti anlaşılamayacak kadar ulu varlık" manasını ifade eder. Mutlak anlamda sadece Allah'a ad olabilir. (Mustafa Çağrı, "Azim", DİA, Cilt:4, Ankara 1991, ss.328-329)

⁵³ And olsun, eğer onlara, "Gökleri ve yeri kim yarattı, güneşi ve ayı hizmetinize kim verdi?" diye soracak olsan mutlaka, "Allah" diyeceklerdir. O halde nasıl (haktan) döndürülüyorlar? Ankebut suresi, 61. Ayet.

⁵⁴ Kevser: İslâmî literatürde havz, âhirette Resûl-i Ekrem'e tahsis edileceği bildirilen çok büyük bir havuzu; sözlükte "çok, pek çok" anlamında bir sıfat veya "ırmak" mânasında bir isim olan kevser de

9-ای محمد ای شفیع دار امة
ته هداية وازنى قى امة

Ey Muhammed êy şefî‘dar ummeti
Tı hidayet wazeni qê ummeti

*Ya Muhammed! Ey ümmetin şefaâtçisi⁵⁵
Sen ümmetin için hidayet istersin*

10-ای محمد قى توا كون مكان
أرد وجود كوتمام رب ان مكان

Ey Muhammed qê tu wa kewnu mekân
Ardı wucud ku tamam Reb ın mekân

*Ey Muhammed! Yerler ve mekânlar senin içindir
Yaratmış, tamamlamış Rab bu mekânı*

11-ای محمد ته رسول قى انسوجن
ته واهار قى تاجو بیرقا شیرین

Ey Muhammed tı Resul qê ins u cin
Tı wahar qê tac u beyreqa şirin

*Ey Muhammed! Sen insanların ve cinlerin resulüsün
Sen sevimli tac ve bayrak için sahiptin*

12-اکردش جنة پی توا بنه
هقیه ما شفعات بکرماقینه

Akerdiş cenneti pê tu wa benı
Hiviyê ma şef‘at bıker ma vını

yine Resûlullah’a ayrılan, bütün cennet ırmaklarının kendisinden doğduğu büyük bir su kaynağını veya nehri ifade etmektedir. Muhtelif rivayetlerde söz konusu nehir, etrafı incilerle örülmüş kubbelerle çevrili, suyu gümüşten beyaz, miskten daha hoş kokulu, baldan tatlı gibi özelliklerle tanıtılır. (Mustafa Ertük, “Havz-ı Kevser”, *DİA*, Cilt:16, Ankara 1997, ss.546-549)

⁵⁵ Şefaât: Ahirette peygamberlerin ve kendilerine izin verilen kimselerin müminlerin bağışlanması için Allah katında niyazda bulunmaları anlamında bir terimdir. (Mustafa Alıcı, “Şefaât”, *DİA*, Cilt:38, Ankara 2010, ss.411-412)

*Cennetin açılışı senin ile olur
Umudumuz şefa'at et, biz de görelim*

13- ما گنهكار قلى اخر زمون
ته شفاعة بك گنى ما يهى مون

Ma gunehkari quli axirzemun
Tı şefa'et bı'k gunê ma yi hêmun

*Biz günahkâr kullarız ahir zamanın
Sen şefa'at et bütün günahlarımıza*

14- قنى ما خلاص بقين لا اى نبى
روحون ما ببفدا قى جون تى

Qeni ma xelas bıvin la êy Nebi
Ruh u cun ma bib' fida qê cun tu bi

*Bari biz kurtulaşa erelim ey Nebi
Ruhumuz ve canımız feda olsun senin canın için*

گر شما وازین خلاص قین اى برا
صلواة بیاری سر محمد اشکرا

Ger şıma wazên xelas vin ey bıra
Selewat biyarê sêr Muhammêd eşkera

*Kardeşim! Kurtuluşa ermek istiyorsan,
Muhammed'e salavat getirin açık açık.⁵⁶*

İslam dünyasının her yerinde yaygınlaşan mevlit törenlerinde okunan mevlit şiirleri zamanla bir edebi tür olarak kabul edilip, konuları, bölümleri, bölüm aralarında okunan nakaratlar vb. şekil ve muhtevaya dair detaylar klasikleşmiştir. Bütün dillerde yazılan mevlit şiirlerinde mümkün oldukça ilk mevlit şiirlerine şekil ve muhteva anlamında bağlı kalınmıştır. Şekli ve konusu belli olan bu şiir türü

⁵⁶ Peygambere salavat getirmeyi emreden çok sayıda hadis bulunmaktadır. Bunlardan biri, “Kim bana bir defa salâtü selâm getirirse, bu sebeple Allah Teâlâ da ona on misli merhamet eder” şeklindedir. (İmam Nevevi, *Riyazü's Salihin*, Kampanya Yayınları, Cilt:6, İstanbul 2016, s.258)

şairlere peygamber sevgisinin şiirleştirilerek topluma sunma fırsatı vermiştir. Arapça, Türkçe ve Kürtçe yazılan mevlitlerin yanında çokça Zazaca mevlit de yazılmıştır.

Mevlidin ilk bölümü olan ve “Besmele” başlığı ile yazılan bölüm 1-14 arasındaki beyitleri kapsamaktadır. Molla Abdulkadir Muşeki, şekil ve muhteva bakımından mevlit geleneğine bağlı kalarak mevlidini yazmıştır. Bu gelenekte mevlidi konularına göre bölümlere ayıran Muşeki, mevlidinin ilk bölümünde: Besmele ile mevlide başlamıştır. Ahir zaman peygamberinin verilmesini, o peygamberin ümmeti olmayı şükür sebebi sayan Molla, Allah’a hamd u senalar getirme gerekliliğini ifade etmektedir. Yüce Allah’ın insanlara güzel nimetler verdiği ve en güzel nimet olarak İslam dinine mensup olma vafedilmiştir. İslam ümmetinden olma ve Kuran-ı Kerim’e muhatap olma şeref olarak telakki edilmiştir. Yine bu bölümde kulların aciz olduğu ve cennete girebilmek için Yüce Allah’ın merhametine muhtaç oldukları gerçekliği dillendirilmiştir. Allah’ın kâinatı vücuda getirme sebebi olan Habibullah’a ümmetin affi için yakarıştta bulunulmaktadır.

2.2. In Behs İcad Mewlid o

ان بحث اجاد مولد

15-گر توازین وا هار خیرب برا

گوش خو بد بین مولد پیغمبرا

Ger tı wazên waharı xêr ib bira

Guêş xu bîdên mewlidi Pêyğembera

Kardeşim! Eğer hayır sahibi olmak istiyorsan

Her daim kulak verin peygamberin mevlidine

16-هره عصر بعد پیغمبر اجاد بو

پا دشاه ملک مظفر ترتیب ک

Hiri ‘asir ba‘d Pêyğembêr icad bu

Padişah Melik Muzeffêr tertib ku

Peygamberden üç asır sonra ortaya çıkmış

Padişah Melik Muzaffer⁵⁷ tertip etmiş⁵⁸

⁵⁷ Melik Muzaffer: 27 Muharrem 549 (13 Nisan 1154) tarihinde Musul’da doğdu. Babası Ali Küçük, Musul Atabegi İmâdüddin Zengî’nin hizmetinde bulunmuş, Erbil 526’da (1132) Zengî tarafından kendisine iktâ edilmiş ve bu tarihten itibaren şehir beyliğinin merkezi durumuna gelmiştir. Selâhaddîn-i Eyyûbî’nin Haçlılar’la yaptığı savaşların birçoğuna kumandan olarak katılan Kökböri, Cemâziyelevvel 580’de (Ağustos 1184) Kerek muhasarası ile başlayıp Kudüs’ün fethiyle sonuçlanan savaşlarda önemli hizmetlerde bulundu. Hayırsever bir devlet adamı olan Kökböri’nin Hz. Peygamber’in doğum yıl dönümlerinde mevlid merasimleri düzenlemesi ona İslâm dünyasında ün kazandırmıştır. (Gülay Ögün Bezer, “Begteginliler’in Son Hükümdarı”, DİA, Cilt:26, Ankara 2002, ss.234-235)

⁵⁸ Eyyûbîler zamanında birçok bayram ve tören kaldırıldığından mevlide de özen gösterilmediği ve halkın bunu evlerinde kutladığı anlaşılmaktadır. Ancak Selâhaddîn-i Eyyûbî’nin kayınbiraderi Erbil Atabegi Begteginli Muzafferüddin Kökböri (1190-1233) mevlidi büyük törenlerle yeniden kutlamaya başlamıştır. Sıbt İbnü’l-Cevzî’nin bir kutlama sırasında 5.000 koyun, 10.000 tavuk, 100 at kesilmiş, 100.000 tabak yemek ve 30.000 tepsi helva dağıtıldığını kaydetmesi törene katılanların sayısı hakkında bir fikir vermektedir. Ulemâ ve tasavvuf ehlinin ileri gelenleri bu törenlerde hazır bulunur, Kökböri kendilerine hil’atler giydiren ve hediyeler verirdi. Sûfiler de öğle vaktinden fecre kadar zikir ve semâ meclisleri düzenlerdi. Hankahta 800-1000 kadar sûfi toplanır, Kökböri de aralarında yer alırdı. Her yıl mevlid törenleri için harcanan paranın 300.000 dinarı bulunduğu kaydedilmektedir. İbn Hallikân muharremden başlamak üzere rebülevvel ayına kadar Bağdat, Musul, Cezîre, Sincar, Nusaybin gibi şehirlerle Acem memleketlerinden Erbil’e birçok fakih, sûfi, vâiz, kurrâ ve şairin akın ettiğini belirtir. Törenlerin yapılacağı yerde sultan, ümerâ ve devletin diğer ileri gelenleri için her biri dört veya beş bölümden meydana gelen yirmi kadar ahşap barınak (kubbe) yapılarak safer ayı başlarında süslenir, hepsine ayrı ayrı çalgıcı ve şarkıcılarla gölge oyunu oynatan gruplar yerleştirilirdi. Kökböri her gün ikindi namazından sonra barınakları dolaşır halkın da katıldığı eğlenceleri seyrederdi. (Ahmet Özel, “Mewlid”, DİA, Cilt:29, Ankara 2004, ss.475-479)

17-اسلام اير زاف ولادة يه نزون

حکمتون عرفان پغمير قط نزون

İslami êr zaf wiladêt yi z' nêzun

Hikmetun 'irfani Peğmêr qet nêzun

Müslümanlar bugün doğumunu pek de bilmezler

Peygamberin irfan ve hikmetlerini hiç bilmezler

18-الله او رسول پیل شاة مار

لازم قی مار ما شکر بک رب جوار

Allê o Resulu pil şawıtı ma r'

Lazım qê ma r' ma şukur bık Rebbi cuar

Allah, o en büyük peygamberi bize gönderdi

Bize şükretmek gerek yüce Rabbe

19-ایا شو بک هم عبادة هم دعاء

هم قرائة هم صلواة بیا یرا

Aya şew bık hem 'ibadet hem du'a'

Hem qira'et hem selewat biya yi ra

O gece⁵⁹ hem ibadet hem dua et

Hem Kur'an oku hem de ona salavat getir

20-جوایی حیات یه بونن ای برا

چونکی حیات یه نورو اشکرا

Cuapê heyyatı yi bunên êy bira

Çunki heyyati yi nuro eşkera

⁵⁹ Resûl-i Ekrem, İslâm tarihçilerinin çoğuna göre Habeşistan'ın Yemen valisi Ebrehe'nin Kâbe'yi yıkmak üzere Mekke'ye saldırdığı ve Fil Vak'ası denilen olayın meydana geldiği yıl doğmuştur. Bu hususta görüş ayrılığının bulunmadığı rivayet edilir. Araplar'da "nesî" geleneğini göz önüne alanlara göre bu tarih milâdî 569, diğerlerine göre ise 570 veya 571'dir. Yine genellikle kabul edildiğine göre Rebîülevvel ayının 12'sinde ve gündüz dünyaya gelmiştir. O yıl ilkbahar mevsimine rastlayan bu ayın iki, sekiz, on veya on yedinci gününde doğduğuna dair rivayetlerle sabaha karşı dünyaya geldiğine dair rivayetler de vardır. Doğumun pazartesi günü olduğu ise daha sahih rivayetlere dayanmaktadır. Ayrıca doğum gününün milâdî takvime göre 20 Nisan'a denk geldiği söylendiği gibi bunun doğru olmadığını ileri sürenler de bulunmaktadır. (Ahmet Özel, "Mewlid", *DİA*, Cilt:29, Ankara 2004, ss.475-479)

Sonrasında O'nun hayatını okuyun kardeşim

Zira O'nun hayatı apaçık bir nurdur

21-شوى ولادة شكريك ته قى رب

قاژه تو دو ما رسول خو عرب

Şewê wiladêt şukur bık tı qê Reb

Vaji tu do ma Resuli xu 'Ereb

Peygamberin doğum gecesinde rabbinize şükredin

Bize Arap olan Resulünü vermiş deyin

22-لا الله ته مار شاة اى نبى

حكم پوتو راهبو بطالى

La Allê tı ma ri şawit êy Nebi

Hukmi putu rahibu betali bi

Ey Nebi! Allah seni bize gönderdi

Putların, rahiplerin hükmü batıl oldu

23-ای مئمن جدىاله حق بزون

عادتى پوتو صنمو ترك بز

Ey mumin cehdê İlahi heq bızun

'Edeti putu senemu terk bızun

Ey mümin! Allah yolunu hak bil.

Put ve sanem adetlerini terki bil

24-سنتى پغمير احيا بك ته خورى

روژ قيامت وه شفاعة بك ترى

Sunneti Peğmêr ihya bık tı xu ri

Ruêj qiyamêt wı şefa'et bık tu ri

Peygamberin sünnetini ihya et kendine

Mahşer⁶⁰ gününde O şefa'at etsin sana

25-جمعاتگ نومی پیغمبرتی بوره

لازم جمعات صلواة بیار یره

Cem'at ık numê Pêğembêr tê biyerı

Lazım cem'atu selewat biyar yi rı

Bir cemaatte Peygamberin ismi anılırsa

Cemaatin O'na selavat getirmesi gerekir⁶¹

26-وقتتاگو جمعا تود نومی یه بیرو

یازخ قی مارصلواة نینا ما قیره

Weqta gu cem'atu d' numê yi biyeru

Yazıx qê ma r' selewat nina ma virı

Peygamberin adı bir cemaatte anıldığında

Yazıklar olsun bize selavat aklımıza gelmiyor⁶²

27-اسلام تعظیم ندی پیغمبری

حقیقتا چمونرا بنی کواری

İslami te'zim nidi Pêğemberi

Heqıqeten çımun ra beni kuari

Müslümanlar peygambere saygı göstermezlerse

Gerçekten de gözleri kör olur

⁶⁰ Mahşer: Sözlükte “bir topluluğu bulunduğu yerden zor kullanarak çıkarıp bir meydana toplamak” mânasına gelen haşır (haşır) kelimesi, kıyamet gününde yeniden diriltilecek (ba's) bütün varlıkların hesaba çekilmek üzere bir meydana sevk edilip toplanmasını ifade eder. Toplanılacak yere mahşer, mevkıf veya arasât denir. Buna göre haşır, kıyamet halleri arasında ba'stan sonra ikinci merhaleyi oluşturur ve “hesap görüldükten sonra cennet veya cehenneme sevk edilip dağıtmak” anlamındaki neşirin karşıtı olur. Geleneksel inanca göre bütün ümmetler kendi peygamberinin önderliğinde haşredileceği, en önde de ümmetiyle birlikte Hz. Muhammed bulunacağı için ona “Hâşır” adı da verilmiştir. (Süleyman Toprak, “Haşır”, *DİA*, Cilt:16, Ankara 1997, ss.416-417)

⁶¹ Ebû Muhammed Ka'b İbni Ucre radiyallahu anh şöyle dedi: Birgün Resul-i Ekrem (s.a.v.) yanımıza gelmişti. Kendisine: -Yâ Resülallah! Sana nasıl selam vereceğimizi öğrendik sana nasıl salavât getireceğiz? diye sorduk O da Şöyle buyurdu: -Allahım! İbrâhim'in âline rahmet ettiğın gibi Muhammed'e, ve aline de rahmet et. Şüphesiz sen övülmeye lâyık ve yücesin. Allah'ım! İbrâhim'in aline hayır ve bereket lutfettiğın gibi Muhammed'e ve aline de hayır ve bereket ihsan et. Şüphesiz sen övülmeye lâyık ve yücesin, deyiniz.” (İmam Nevevi, *Riyazü's Salihin*, s.275.)

⁶² “Yanında adım anıldığı halde bana salâtü selâm getirmeyen kimse perişan olsun.” (İmam Nevevi, *Riyazü's Salihin*, Kampanya Yayınları, Cilt:6, İstanbul 2016, s.265.)

28-گرشما وازین محمد خیربقین

تابع امرن الهویه ببین

Ger şıma wazên Muhammêd xu r' bıvin

Tabi'ê emrun İlahi u yi bıbin

Eğer Muhammed'i görmek istiyorsanız

Allah'ın ve O'nun emirlerine tabi olun

29-چنکی محمد پی ای بن شاهی

روژقیامت شماربن زیدی بوای

Çunki Muhammed pê ayê ben şahi

Ruêj qiyamet şıma r' ben ziyedê buayi

Çünkü Muhammed onun ile mutlu olur

Kıyamet gününde size babanızdan öte olur

گر شما وازین خلاص فین ای برا

صلواة بیاری سر محمد اشکرا

Ger şıma wazên xelas vin êy bira

Selewat biyarê sêr Muhammêd eşkera

Kardeşim! Kurtuluşa ermek istiyorsan

Muhammed'e salavat getirin açık açık

Mevlid metnindeki sözel unsurların en üst düzeyde olması, kolay bir ifade tarzı, akıcı, içten, coşkulu üslub, adeta bir musiki tesiri yapacak şekilde kelime ve cümlelerin ard arda getirilmesi ile sağlanan ahenkli söyleyiş, beste ile ve musiki makamları ile ve ilahilerle birlikte okunması sözün etki gücünü en üst düzeyde arttırıcı özelliklerdir.⁶³

⁶³ Süleyman Eroğlu, “Vesiletü'n Necat'ta Ahenk Unsurları” Süleyman Çelebi ve Mevlid, (Ed. Mustafa Kara- Bilal Kemikli), Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa 2007, ss. 219- 233; aktaran Mehmet Yanmış, “Bursa Dini Hayatında Süleyman Çelebi'nin Vesiletü'n Necat Adlı Şiirinin Etkilerinin Araştırılması”, *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bursa 2010, s.2. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Mevlid geleneğinin önemli unsurlarından biri merasimleridir. Çok uzun bir süre Hz. Peygamberi (a.s) anmak için yapılmış iken son yüzelli yılda, özellikle de 1950'lerden sonra oldukça farklı sebeplerle yapılmaya başlanmıştır. 2000'den sonra alternatif programların da yaygınlaşmasıyla birlikte eski popülerliği azalsa da belirli çevrelerde güçlü bir şekilde varlığını devam ettirmektedir.⁶⁴

Mevlit yazmanın gerekçelendirildiği bu bölüm mevlidin 15-29 arasındaki beyitlerini kapsamaktadır. Molla Muşeki, bu bölümde mevlidi yazma sebebini gerekçelendirmektedir. Hz. Muhammed'i anmak, O'na salat ve selam getirmek mevlidin yazılma gerekçesi olarak sunmuştur. Molla Muşeki bu bölümde; mevlidin ve mevlit törenlerinin ortaya çıkışından, günümüz Müslümanlarının O'nun dünyaya gelişinden bihaber olduklarından, son peygamberin ümmetinden olmanın şükür gerektirdiğinden, hayatı apaçık bir nur olan Peygamber'in hayatının okunmasından, O'nun getirdiği öğretiye sıkı sıkıya bağlı kalarak sünnetine tabi olmaktan, ismi anıldığında salat ve selam getirilmesi gerektiğinden söz etmektedir.

⁶⁴ Mehmet Yanmış, "Bursa Dini Hayatında Süleyman Çelebi'nin Vesiletü'n Necat Adlı Şiirinin Etkilerinin Araştırılması", *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bursa 2010, s.2. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

2.3. In Behs Adab Mewlid o

ان بحث اداب مولد

30-ما وازين خزيمة دين بك اي برا

عملو طاعة بكرقى رب خرا

Ma wazên xizmeti din bık ey bira

‘Amel u ta‘et bıker qê Reb xu ra

Kardeşim! Dine hizmet etmek istiyoruz

Rabbimize ibadet et ve O'na itaat et

31-جهدى اله چقون اي بكر

زيدو كيم امرون الله دگش مكر

Cehdê İlahi çı vun ayê bıker

Ziyed u kêm emrun Allê degış meker

Hak yol neyi emrediyorsa onu yap

*Allah'ın emirlerini az ya da çok değiştirme*⁶⁵

32-طای اسلام قى شهرة مولد دونى

يه قونى ثواب عمل ما گنى

Tay İslami qê řuhrêt mewlid duni

Yi vuni sewab u ‘amel ma geni

Bazı müslümanlar gösteriş için mevlit okutur

*Amel ve sevabı biz kazanacağız derler*⁶⁶

33-حالبكى ثواب عمل چنو یرى

لكن عذاب جهنم قى یرى

⁶⁵ “Dinimizde olmayan bir iş yapanın bu yaptığı reddedilmiştir.” (İmam Nevevi, *Riyazü’s Salihin*, Kampanya Yayınları, Cilt:7, İstanbul 2016, s.155.)

⁶⁶ “Kim işlediği hayrı şöhret kazanmak için halka duyurursa, Allah onun gizli işlerini duyurur. Kim de işlediği hayrı halkın takdirini kazanmak için başkalarına gösterirse, Allah da onun riyakârlığını açığa vurur.” (İmam Nevevi, *Riyazü’s Salihin*, s.88)

Halbuki sewab ‘amêl çinu yi ri
Lakin ‘ezab u cehennem qê yi ri

*Hâlbuki onun için amel sevabı yoktur
Lakin azab ve cehennem onun içindir*

34-چنکی دین ما نوازون منهیات
جمردجن پابصلوات بیر جمعات

Çunki dini ma newazên menhiyat
Cumerd cini pa selewat bêr cem‘at

*Çünkü dinimiz yasak olan şeyleri istemez
Kadın ve erkek salavat için bir araya gelmez*

35-گیل برو الله را حیا بکرین
مولد ون حرمویوجاد مکرین

Gêl biru Allê ra heya bikerên
Mewlidun herumu yoca d’ mekerên

*Ey kardeşlerim! Allah’tan utanın
Mevlit ile haramları bir arada yapmayın*

36-رقصودانسوسازو باذوجرگوبز
نبراحیا بکرلا توه از

Reqs u dans u saz u baz u cerg u bez
Nebi ra heya biker la tu wu ez

*Raks ve dans, saz ve söz, kadınlı erkekli eğlence
Peygamberden utan, hayâ edelim sen ve ben*

37-چنکی وه رسول جن انسونو
چنکی وه شفیع داراهل امون

Çunki w1 Resuli cin u insunu
Çunki w1 şefi‘dar ehli imunu

Çünkü O, insanların ve cinlerin peygamberidir

Çünkü O, iman sahiplerinin şefaathisidir

38-قى خاتر رسول كنى اى برا

عمل طاعة بكرقى رب خرا

Qê xatir Resuli keni ey bira

‘Amel u ta‘et biker qê Reb xu ra

Kardeşim, peygamber aşkına

*Amel ve itaat et Rabbin için*⁶⁷

39-الله پيغمبر خرا قات مصطفىا

قى توا مه اردو جود عدد صفا

Allê Pêğembêr xu ra vat: Mustefa

“Qê tu wa mı ard wucud ‘erd u sefa”

Allah, peygamberine Mustafa dedi:

Senin için yerleri ve gökleri yarattım

40-اسلام نومی پیغمبر بزونن

اسلام حیات یه یوب یو بونن

İslami numê Pêğemberi bızunên

İslami heyhati yi yo b’ yo bunên

Müslümanlar! Peygamberin ismini bilin

O’nun hayatının her safhasını tek tek okuyun

41-حسبکبر پیغمبر را ته خری

قا ژجون حوح فداب قى تری

Hes biker Pêğemberi ra tı xu ri

Vaji cun u ruhi fida b’ qê tu ri

⁶⁷ “Ey Resulüm! İnsanlara de ki: Eğer Allah’ı seviyorsanız, bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve suçlarınızı bağışlasın” Al-i İmran Süresi, 31.Ayet.

*Sen kendine Peygamberi sev
De ki, canlar ve ruhlar sana feda olsun*

42-دادو بوابی بب فدا ترای نبی
جوایی اولاد برا قریبون تبی

Dadi buabi bib' fida tu r' êy Nebi
Cuapê ewlad u bira qırbun tu bi

*Ya Nebi! Anne ve baba feda olsun sana
Ardından evlat ve kardeş feda olsun sana*

43-لا ته قی مارزیدی رحوبدینی
ته قی مارزیدی روشنیه چمونی

La tı qê ma r' ziyedê ruh u bedeni
Tı qê ma ri ziyedê rueşnê çımuni

*Ey Nebi! Sen bizim için ruh ve bedenden ötesin
Sen bizim için göz nurundan daha ötesin*

44-عالمو کاتب امة پور بیر یوجا
حساب دار علم منجم بیر یوجا

'Alim u katib ummet piyor biyêr yoca
Hesabdar 'ilmi muneccim biyêr yoca

*Ümmetin tüm âlim ve kâtipleri bir araya gelse
Müneccimlik ilminin yazıcıları bir araya gelse*

45-دفتر و قلم ین پورز قدین
یا رسول الله وصف ته نیقدین

Defter u qelemin yın piyor iz qêdên
Ya Resulallah wesif tu nêqêdyên

*Onların defter ve kalemlerinin hepsi de biter
Ya Resulullah! senin vasıfların bitmez*

گر شما وازین خلاص فین ای برا
صلواة بیاری سر محمد اشکرا

Ger şıma wazên xelas vin êy bıra
Selewat biyarê sêr Muhammêd eşkera

*Kardeşim! Kurtuluşa ermek istiyorsan
Muhammed'e salavat getirin açık açık*

Mevlit yazma, mevlit okuma ve mevlit törenlerinin adabını anlatan bu bölüm 30-45 arasındaki beyitleri kapsamaktadır.

Mevlit törenlerini düzenlemedeki maksat Hz. Muhammed Mustafa'yı anmak ve O'nun doğduğu gün hatırına mevlit okutup ikramlarda bulunmaktır.

Molla Muşeki, sazlı sözlü ve kadın erkeğin bir arada olduğu İslam ahlakına aykırı mevlit törenlerinden kaçınılması uyarısında bulunarak; amacın Hz. Muhammed'i anmak iken gösterişe dayanan, islam dininin genel kurallarına aykırı olan, O'nu hakkıyla anmayan, O'nu dinin emir ve yasakları çerçevesinde anmayan törenlerden uzak durulması gerektiğini belirtmektedir.

Molla Muşeki, Hz. Muhammed'i anmak için yazılan mevlitlerin, O'nun vasıflarını anlatmaya yetmeceğini belirterek, O'nu yücelten beyitler yazmıştır.

2.4. In Behs Weqt Cehalet o

ان بحث وقت جهالة
46-حکمتگ الله پیغمبر داو ما
گرشما بزون شرف قی ما

Hikmêt 1g Allê Pêğember dawı ma
Ger şıma bızun şerefu qêyı ma

*Allah'ın peygamberi bize vermesinin hikmeti
Siz bilerseniz şereftir bizim için*

47-چنکی جهالة گرتب سری ما
ظلمو عصیان کوتب زرکیون مان

Çunki cehalêt guret 1b seri ma
Zulm u 'ısyân kot 1b zerrê keyun ma

*Çünkü cehalet kaplamıştı üstümüzü
İsyân ve zulüm evlerimize girmişti*

48-مکی مکرم شهرو امینب
چه یازخ قی جهالترزمینب

Mekki Mukerrem şehir u emin 1b
Çı yazığ qê cehalet ir zemin 1b

*Mekke-i Mükerreme, güvenli bir şehirdi
Ne yazık ki cehalet için de uygun bir yerdi*

49-کینی طفل گونی اشتی بن قمی
ین قاتن انا دنیا د ما حاکمی

Kênê tıfil guni eştê bin qumi
Yın vatên ina dunya d' ma hakımı

Zavallı küçük kızları kuma gömerlerdi

*Bu dünyada biz hâkimiz derlerdi*⁶⁸

50-ای بر اعبرت بگره ته خری

ین جهالة خیر کردب سی سپری

Ey bira ‘ibret bıgerı tı xu ri

Yın cehalet xu r’ kerd ıb sê siperi

Kardeşim! İbret al kendin için

Onlar cehaleti kendilerine siper gibi yapmışlardı

51-اطراف بیه الله د کردب بت بیت

ین فاتن انا دنیا ما حاکمی

Etraf beytullê dekerd ıb put bı put

Yın vatên Allê Humayi ayi puit

Kâbe’nin etrafını putlarla doldurmuşlardı

Diyorlardı ki, yaratıcı da, Allah da o putlardır

52-هر سوشیشت حی پوت کرد ریز

ین فاتن لات عذاه هبل بی برز

Hirsê u şêşt heyyi puti kerdı riyez

Yın vatên Lat Uzza Hubel bi berz

Üç yüz altmış putu yan yana dizmişlerdi

*Onlar Lat, Uzza ve Hubel yücedir diyorlardı*⁶⁹

⁶⁸ Kız çocuklarını toprağa gömmek âdeti, İslamiyet’ten önce Arap kültüründe yaygındı. Doğumu yaklaşan kadın çöle doğru gidip doğumunu yaptıktan sonra eğer erkek ise alıp getiriyordu şayet kız çocuğu ise çukura gömüp üstüne de kum atıp dönerdi. Bazıları da kız çocuğu biraz büyünce gezdirme bahanesiyle onu alıp çöle götürür, bir kuyuya itip gelirdi. (İmam Nevevi, *Riyazü’s Salihin*, Kampanya Yayınları, Cilt:7, s.625-626, İstanbul 2016); Câhiliye döneminde kız çocuklarının öldürülmesinin birtakım sebepleri vardır. Bunların ilki yoksulluk ve yoksul düşme korkusudur. Çünkü erkek çocuk aile bütçesine katkıda bulunurken kız çocuklarının aileye külfet getirdiği düşünülmüştür. Bununla birlikte bazen erkek çocuklar da aynı sebeplerle öldürülmekteydi. İkincisi kabileler arası savaşlardır. Kadınlar ve çocuklar savaşta genellikle korunmaya muhtaçtır ve daima esir düşme ihtimalleri vardır. Ayrıca kız çocuklarının çolak, topal, kötürüm, kör, şaşıl olması veya ciltlerinde alacalar, benekler bulunması gibi durumlar da onların uğursuz sayılmasına ve öldürülmesine yol açıyordu. (Mehmet Ali Kapar, “Mev’ûde”, *DİA*, Cilt:29, Ankara 2004, ss.491-492)

53-ین حلاورا پوت فراشت تب کرداله

وقتاً گو به بن فیشو وردن برا

Yın helaw ra put vırašt ib kêrd İlah

Weqta gu yi bin vêşu wêrdên bıra

Helvadan putlar yapıp ilah etmişlerdi

Acıktıkları vakit onları yiyorlardı kardeşim

54-سنگوزرعات محتاج اوکبه

انسونور لیدردین شارطبه

Seni gu zir'ati muhtac awkî bî

İnsunu r' lideri dini şartı bî

Nasıl ki tabiat suya muhtaç idi

İnsanlara da dini lider şart idi

55-الله ته قی مار شأوة ای نبی

ظلمو عصیان کافر با طالبی

Allê tı qê ma ri şawit êy Nebi

Zulm u 'isyan kafiru batali bi

Ya Nebi! Allah seni bizim için gönderdi

Kâfirlerin zulüm ve isyanları batıl oldu

56-دعوی ته دعوی مقام نومی نیب

غای ته زنگنیهمال ملک نیب

⁶⁹ İslâm öncesi dönemde Kâbe'nin içinde ve çevresinde Araplar'a ait 360 kadar put bulunuyordu. Ayrıca Mekke'de her ailenin evinde bir put vardı. Araplar'a göre Kâbe'deki putların en büyüğü ve en meşhuru kırmızı akikten yapılmış insan şeklinde bir put olan Hübel idi. Araplar'ın taptığı putların en önde gelenleri Menât, Lât ve Uzzâ'dır. Menât bunların en eskisi olup Mekke ile Medine arasında Müşellel yöresinde Kudeyd'e yakın bir yerdedi. Sakîf kabilesinin putu olan Lât, Tâif'te bulunuyordu. Dört köşe bir kaya parçasından ibaret olup saygınlığı Menât'tan sonra gelirdi. Kureyş halkı ve bütün Araplar ona saygı gösterirdi. Kureyş'in en büyük putu ise Uzzâ idi. Mekke'den Irak'a çıkışta sağda Hürâz isimli vadide bulunuyordu. Kureyşliler onu ziyaret eder, hediyeler sunar ve yanında kurban keserlerdi. (Ahmet Güç, "Put", *DİA*, Cilt:34, Ankara 2004, ss.364-365)

De'wê tu de'wê meqam u numi nêb'

Ĝayê tu zênginiyê mal mulki nêb'

Senin davan şan ve şöhret deĝildi

Gayen mal ve mülk zenginliĝi deĝildi

57-یا محمد وقتاگو نومی توبه

ادم حواء دنیاچی نبه

Ya Muhammed weqta gu numê tu bı

Adem u Hewa' u dunya çine bi

Ya Muhammed! Senin ismin var iken

Âdem ve Havva henüz dünyada yoxtular

58-سوقست چاهار حنزار پیغمبری

یه قی مار رهبرو هم لیدر

So vist çahar henzarı Pêğemberi

Yi qê ma ri rehber u hem lideri

Yüz yirmi dört bin peygamber

Bizim için hem rehber hem de liderdirler⁷⁰

59-لکن محمد مصطفاین سرا

روژ قیامة شفعات اول بن یرا

Lakin Muhammed Mustefa yın ser a

Ruêj qıyamet şef'at ewil ben yi ra

Lakin Muhammed Mustafa, hepsinden üstündür

Kıyamet gününde o ilk şefa'at edendir

60-ای امة شکر بکن شما خری

الله نصیب کو محمد قی ماری

⁷⁰ Ya Resulallah! Nebilerin sayısı kaçtır? diye sordum. Yüz yirmi dört bindir buyurdu. Ya Resulallah! Onlardan kaç resuldur? diye sordum. Üçyüz onbeş kişilik bir cemaat! buyurdu. (M. Asım Köksal, *Peygamberler Tarihi*, Cilt:1, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Nisan 2005, s.9)

Ey ummet şukur bıkên şıma xu ri
Allê nesib ku Muhammed qê ma ri

*Ey ümmet, kendiniz için şükür edin
Çünkü Allah nasip etti bize Muhammed'i*

گر شما وازین خلاص قین ای برا
صلواة بیاری سر محمد اشکرا

Ger şıma wazên xelas vin êy bıra
Selewat biyarê sêr Muhammêd eşkera

*Kardeşim! Kurtuluşa ermek istiyorsan
Muhammed'e salavat getirin açık açık*

Molla Muşeki, mevlidini mevlit yazma geleneği kuralları dâhilinde bölümlere ayırıp her bir bölüme başlık adı vererek yazmıştır. Bu bölümüne “Cehalet Devri” adını verilmiş olup, 46-60 arasındaki beyitleri kapsamaktadır.

Cahiliye devrini canlandıran Molla Muşeki, Hz. Muhammed'in dünyaya geldiği toplumun ve devrin çöküntü durumunu bu bölümde resmetmiştir. Mekke ve Medine şehirlerinin cahiliye için bir zemin olduğu gerçeği Molla tarafından şiirleştirilmiştir. Helvadan putlar yapıp tapan, kız çocuklarını diri diri toprağa gömen topluma Hz. Peygamber'in gönderilişinin şart olduğu Muşeki tarafından bu bölümde dile getirilmiştir.

2.5. In Behs Âdem ‘Aleyhi Selâm o

ان بحث آدم عليه سلام
61-الله واشت آدم خلق بکرو
هم یرا زریة زده کرو

Allê waşt Ademi xulqu bıkeru
Hem yı ra zurriyetı zedı keru

*Allah, Âdem’i yaratmak istedi
Hem onun neslini çoğaltmak istedi⁷¹*

62-امر هر کر دقا بب آدم ای هر
روح اشت یهوه کر دخلفه اردسر

Emır herr kerd va bıb’ Adem eyı herr
Ruh eştı yı wı kerd xelifı ardı ser

*Ey toprak, Âdem ol deyip toprağa emretti
Ruh verdi O’na, O’nu yeryüzüne halife etti*

63-الله امر اکرد ملکو سجده برد
غیر ابلس لعین وه تینا مند

Allê emır kerd meleku secde berd
Ğeyrı İblisi le’in wı teyna mend

*Allah emretti, melekler secde etti
Lanetlenmiş İblis hariç, o yalnız kaldı⁷²*

⁷¹ İsrailiyattan kaynaklanan bazı bilgilere göre Adem ile Havva cennetten çıktıktan 223 gün sonra evlenmişlerdi. Havva, Adem’e her batında bir kız bir erkek olmak üzere yirmi batında kırk çocuk doğurmuştur. İlk ikizler, Kabil ile kız kardeşi Aklima. Son ikizler ise Abdulmugis ve Emetülmugis’tir. Sadece Şit tek doğmuştur. Kabil ve Aklima’dan sonra da Habil ile Lebuda doğmuştur. Adem’in ilk çocuklarının isimleri, apokrif kabul edilen kitaplarda farklı şekillerde verilmektedir. (Süleyman Hayri Bolay, “Âdem”, *DİA*, Cilt:1, İstanbul 1988, ss.358-363)

⁷² Hani meleklerle, “Âdem için saygı ile eğilin” demiştik de İblis hariç bütün melekler hemen saygı ile eğilmişler, İblis (bundan) kaçınmış, büyüklük taslamış ve kâfirlerden olmuştu. (Bakara Süresi, 34. Ayet

64-فا آدر را ته وجود کرد جونی مه

آدم چا مر را قرازوجیرمه

Va adır ra tu wucud kerd cuni mı

Âdem çamur ra vırazu cêri mı

Sen ateşten yarattın beni dedi

Âdem çamurdan yaratıldı, benden aşağı.⁷³

65-لائق نو سجده بیراز آدم

چنکی ازه اشرفا سیرآدم

Laiqı nu secde bêr ez Adem ir

Çunki ezı eşref a sêr Adem ir

Âdem layık değildir ona secde edeyim

Çünkü ben Âdem'den daha şerefliyim

66-الله فارحمی مرا بریبه ته

روژقیامة ابد جحیم قی جون ته

Allê va rehmê mı ra berri bi tu

Ruêj qıyamêt ebed cehnım qê cun tu

Allah dedi ki: Rahmetim senden uzaktır

Kıyamet günü ebedi cehennem senin içindir

67-شیطون فا از قلون ته شاش کنا

آیگ ز عیف ین حقرا ازکاشکنا

Şeytuni va ez qulun tu şaş kena

Ay ig ze'if yın heq ra ez kaş kena

⁷³ Âdem'e melekler secde ettiği halde şeytan kibirlenip ilâhî emre karşı çıkmış, gerekçe olarak da kendisinin ateşten, Âdem'in çamurdan yaratıldığını ileri sürmüştü. İlâhî iradenin Âdem'in zürriyetine bütünüyle iyi ve bütünüyle kötü arasında takdir ettiği konumun bir gereği olmalıdır ki Cenâb-ı Hak hayırdan ve rahmetinden uzaklaştırdığı şeytana insanoğluna vesvese vermeye, çeşitli hile yöntemleriyle bâtılı hak gibi gösterip insanları doğru yoldan saptırmaya izin vermiştir. (İlyas Çelebi, "Şeytan", *DİA*, Cilt:39, İstanbul 2010, ss.99-101)

*Şeytan: Ben kullarını şaşırtacağım
Zayıf olanları hak yoldan alacağım*

68-الله فا ای ابلسو شیطون رجیم
توینا از داخل کنا جحیم

Allê va êy iblis u şeytun recim
Tu wu yın a ez daxıl kena cehim

*Allah dedi: Ey recm edilmiş şeytan
Seni de onları da cehenneme atacağım*

69-الله آدم حوا اشت جنة
فا شما سربسة كيفولنذة

Allê Adem u Hewa eşt cenneti
Va şıma serbesti kêf u lezzeti

*Allah, Âdem ve Havva 'yı cennete koydu
Keyif ve lezzette serbestsiniz dedi*

70-الله فا اوچيگ شما وازين بورين
لكن دارى غلى شما مورين

Allê va o çi g' şıma wazên buwerên
Lakin darê ğelli şıma mewerên

*Allah dedi: İsteddiğiniz yiyin
Yalnız buğday başağını siz yemeyin*

71-قط نقرداب جنتدین خور یوجا
پورجنترا یه گیرب جا و بجا

Qet neverda b' cennet ıd yın xu r' yoca
Piyor cennet ra yi gêrê b' ca wı ca

*Cennette hiç bir yer bırakmamıştılar
Cennetin her tarafını karış karış gezmiştiler*

72- نزدی نین قی داری غلی یقین

یه اومی خا پنا یش ابلیس لعین

Nizdi nêbin qê darê ğelli yeqin

Yi umê xapınayış İblis le‘in

Buğday başağına yaklaşmayın sakın

Lanetlenmiş şeytan tarafından kandırıldılar

73- شیطان فا گر شماغله بوری

محقق شما جنتد موننی

Şêytuni va ger şıma ğelli buweri

Muheqqeq şıma cennet ıd muneni

Şeytan dedi: Eğer buğdayı yerseniz

Muhakkak cennette kalırsınız⁷⁴

74- وقتاگ ین امرقرا کردغله ورد

الله یه جنة خرا شاوة ارض

Weqta g’ yın emır vira kerd ğelli werd

Allê yi cennêt xu ra şawıtı erd

Onlar emri unutup buğdayı yiyince

Allah, onları cennetinden yeryüzüne gönderdi⁷⁵

75- آدم برما فا اله العالمین

ماعفوبکرقی محمد الامین

Adem berma va ilahel ‘alemin

Ma ‘efu bıq qê Muhammed-ul emin

⁷⁴ Derken şeytan, kendilerinden gizlenmiş olan avret yerlerini onlara açmak için kendilerine vesvese verdi ve dedi ki: “(Öyle ise, yasak ağacın meyvesinden yiyin ki melek olasınız yahut Cennet’te ebediyen kalasınız)” Rabbiniz size bu ağacı ancak, melek olmayasınız, ya da (cennette) ebedi kalacaklardan olmayasınız diye yasakladı. (Araf Süresi, 19. Ayet)

⁷⁵ Bunun üzerine onlar (Âdem ve eşi Havva) o ağacın meyvesinden yediler. Bu sebeple ayıp yerleri kendilerine göründü ve cennet yaprağından üzerlerine örtmeye başladılar. Âdem, Rabbine isyan etti ve yolunu şaşırdı. (Taha Süresi, 120. Ayet)

Âdem ağladı ve dedi: Ey âlemlerin Rabbi

Bizi Muhammed'ül- Emin hatırına affet

76-قأ یارب تودونشتش نومی یه

قرنومی خود مه بده خا تریه

Va ya Rebbi tu du nuştış numê y1

Vêr numê xu d' mı bıdı xatırı y1

Ya Rabbi sen yazdırmışsın onun adını

Adının huzurunda beni onun hatırına ver

77-الله آدم عفو کرد قی رسول

توبی آدم کوی عرفد کرد قبول

Allê Ademı 'efu kerd qê Resul

Tewbê Adem kuê 'Aref id kerd qebul

Allah, Ademi'i affetti Resul için

Âdem'in tövbesini Araf Dağında⁷⁶ kabul etti

گر شما وازین خلاص قین ای برا

صلواة بیاری سر محمد اشکرا

Ger şıma wazên xelas vin êy bıra

Selewat biyarê sêr Muhammêd eşkera

Kardeşim! Kurtuluşa ermek istiyorsan

Muhammed'e salavat getirin açık açık

⁷⁶ Arafat: Mekke'nin 21 km. doğusunda, Tâif dağ yolu üzerinde ova görünüşünde düz bir alandır. Doğu, kuzey ve güneyindeki dağlar bu ovayı bir yay gibi kuşatmış, bunlardan Arafat'a bitişik olanlar Arafat'tan sayılmıştır. Klasik kaynaklarda zikredildiğine göre Arafat'ta bahçeler, arefe gününde Mekkeliler'in gelip oturduğu güzel evler bulunmakta idi. Hz. Peygamber'in "Hac Arafat'tır" buyurması, İslâm'ın beş şartından biri olan hac ibadetinin yerine getirilmesinde Arafat'ın ne kadar önemli bir yeri olduğunu göstermeye kâfidir. Bu hadise dayanılarak bütün mezheplerde Arafat'ta vakfe haccın rükünlerinden sayılmış, Hanefiler'de ise "aslî rükün" sayılıp diğer rükünlerden farklı olan önemine işaret edilmiştir. Yine bütün mezhepler, vakfe zamanı içerisinde bir an bile olsa Arafat'ta bulunmayan kimsenin haccının geçersiz olduğu konusunda görüş birliği içindedirler. (Abdullah A. Boks, "Arafat", *DİA*, Cilt:3, İstanbul 1991, s.261-261)

Âdem Aleyhiselam'ın anlatıldığı bu bölüm 61-77 arası beyitleri içermektedir. İlk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem'in yaratılışı, klasik mevlit geleneğinin genelinde yer almaktadır. Mevritlerde "Âdem" başlığı adı altında Hz. Âdem'in çamurdan yaratılışı, eşi Hz. Havva'nın yaratılışı, şeytan hariç tüm meleklerin Âdem'e secde edişi, cennetteki yaşamları ve cennetteki emirlere itaatsizlik sonucunda dünyaya gönderilme süreci mevritlerde asli unsur olarak yer almaktadır.

Allah, Âdem'i yaratmayı dilediği zaman Cebrail'e yeryüzünün kalbi, değeri, güzelliği, süsü olan Beyda-ı Zemin'den -Hz Peygamber'in mezarının bulunduğu yerden- bir avuç toprak getirmesini buyurdu. Cebrail, değerli kabrin bulunduğu Beyza-ı Zemin'den almış olduğu toprakla geldi. Cennet'teki Tesnim ırmağının suyu ile yoğurdu. Toprak hamur haline geldi. Cebrail iyice yoğurdu, öyle ki o hamur beyaz bir inciye döndü. Sonra Allah, Cebrail'e onu almasını, yeri göğü, denizleri karaları, doğuyu batıyı gezdirmesini söyledi. Binlerce yıl geçti. Suretlerin yaratıcısı Allah, ondan Âdem'i yarattı. Ruhundan üfledi. Melekler Âdem'e secde ettiler.⁷⁷

Molla Muşeki, tüm meleklerin Âdem'e secde ettilerini ancak lanetlenmiş olan şeytanın Âdem'e secde etmediğini belirtmektedir. Molla Muşeki bu bölümde şeytanın; Âdem'in çamurdan, kendisinin ise ateşten yaratıldığını, ateşin topraktan üstün olduğunu ileri sürerek O'na secde etmeyi kabul etmediğini, Allah'ın da bu itaatsizliği üzerine şeytanı huzurundan kovduğunu, merhametini şeytandan esirgeyeceğini, onu cehenneme atacağını, şeytanın da mahşere kadar kullarını cehenneme gitmeleri için kötü yollara sevk edeceğini dile getirmiştir.

Cennette her yeri gezip tüm nimetlerinden nasiplenen Âdem ile Havva kendilerine yemeleri yasaklanan buğday ağacından şeytanın vesvesesi ile yemiş yedikleri, yasaklı ağaçtan yiyen Âdem ile Havva'nın yeryüzüne gönderildiği, Âdem'in Hz.Muhammed hatırına af dilediği ve Allah'ın da tövbesini kabul ettiği Molla Muşeki tarafından tahkiye edilmiştir.

Molla Muşeki, yeryüzüne gönderilen Âdem ile Havva'dan doğan çocuklar ile insanlık neslinin devam ettiğini ifade etmektedir.

⁷⁷ Hayreddin Kızıl, "Diyarbakır ve Çevresinde Yazılmış Mevritlerin Konularına Göre Tasnifi Denemesi", *E-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*, Sayı: VII, Nisan 2012, s.127.

2.6. In Behs Ecdadun Nebi ‘Aleyhi Selam o

ان بحث اجدادون نبی علیہ السلام
78-بوابی اجداد محمد پور پیسر
هم جمیردهم جنتی یه سرتا سر

Buabi ecdadi Muhammêd piyor piser
Hem cumêrd hem cenneti yi ser ta ser

*Muhammed'in dedelerinin tamamı
Hem mertler hem de tamamı cennetliktir*

79-سلسله یه پوراصیلو فا خره
دادو بوابی یه تمیزو طاهری

Silsilê yi piyor esil u faxiri
Dadi buabi yi temiz u tahiri

*O'nun şeceresi asil ve saygındır
Annesi ve babası temiz ve tahirdir*

80-عدنان را بی حتی آدم اختلاف
اوبنا تدعالموتی کرد خلاف

‘Ednan ra bi hetta Adem ixtilaf
O binatı d’ ‘alimu tê kerd xilaf

*Adnan ile Âdem arasındaki silsilede
Âlimler arasında ihtilaf olmuştur⁷⁸*

⁷⁸ Bütün İslâm kaynakları Adnân'ın Hz. İbrâhim'in oğlu İsmâil'in soyundan geldiği konusunda birleşmekte, ancak hayatı hakkında fazla bilgi vermemektedirler. Onun Hz. İbrâhim'e ve ondan da Hz. Âdem'e kadar uzanan nesebine dair çok farklı rivayetler vardır. Adnân'ın Hz. İsmâil'e kadar uzanan cedlerinin kırk, yirmi veya on beş kişi olduğu ileri sürülmüştür. Atalarının adları ve bunların okunuşları hakkındaki ihtilâflar, bu konudaki bilgilerin yahudi âlimlerinden alınmış ve Arapça'ya çevrilirken değişikliklere uğramış olmasından kaynaklanmaktadır. Bu ihtilâf Hz. Peygamber zamanında da söz konusu olduğu için Resûlullah kendi nesebinin Adnân'a kadar zikredilmesine izin vermiş, ondan sonrasını ise yasaklamıştır. (Mustafa Fayda, “Adnân”, *DİA*, Cilt:1, İstanbul 1988, s.391-392)

81-Ednan ra hetta ‘Ebdullê vist u yo

بوایی احمد ته بزون یو بیو

‘Ednan ra hetta ‘Ebdullê vist u yo

Buabi Ehmedi tı bızun yo bı yo

Adnan ‘dan⁷⁹ Abdullah ‘a kadar yirmi bir

Ahmed ‘in babalarını tek tek bil⁸⁰

82-اولا نور محمد مصطفا

آدمرا اومه راسا شیث به وفا

Ewwela nuri Muhammêd Mustefa

Adêm ra umı rasa Şis bı wefa

Muhammed Mustafa ‘nın nuru ilk önce

Âdem ‘den gelip Şis ‘a⁸¹ kadar ulaştı

83-نقل به ادريس نوحراحتی سام

جوایی ابراهیم اسماعیل عام

⁷⁹ İslami geleneklere göre, Hz. İsmail, annesi ile birlikte, daha sonra Mekke şehri olacak yere kesin olarak yerleşmişti. Bu bölgede, ‘Amalıkların bir kolu olan Curhumiler oturuyordu. İsmail, Curhumlu bir kızla evlendi. Ancak biz, uzun yüzyıllar boyunca bu aile hakkında hiçbir bilgiye sahip değiliz. Burası, Muhammed (AS)’ın 21. Dereceden atası olan Adnan’dan beri çok güvenli bir arazi idi. (Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, Beyan Yayınları, 373.Baskı, İstanbul 2012, s.45)

⁸⁰ Bütün İslâm kaynakları Adnân’ın Hz. İbrâhîm’in oğlu İsmâil’in soyundan geldiği konusunda birleşmekte, ancak hayatı hakkında fazla bilgi vermemektedirler. Onun Hz. İbrâhîm’e ve ondan da Hz. Âdem’e kadar uzanan nesebine dair çok farklı rivayetler vardır. Adnân’ın Hz. İsmâil’e kadar uzanan cedlerinin kırk, yirmi veya on beş kişi olduğu ileri sürülmüştür. Atalarının adları ve bunların okunuşları hakkındaki ihtilâflar, bu konudaki bilgilerin yahudi âlimlerinden alınmış ve Arapça’ya çevrilirken değişikliklere uğramış olmasından kaynaklanmaktadır. Bu ihtilâf Hz. Peygamber zamanında da söz konusu olduğu için Resûlullah kendi nesebinin Adnân’a kadar zikredilmesine izin vermiş, ondan sonrasını ise yasaklamıştır. Adnân’ın Nebt ve Amr adında iki kardeşi vardı. Kaynaklarda, üzerinde ihtilâf edilmeyen Mead adlı oğlundan başka Dîs, Dahhâk, Übey, Ud, Ay‘ ve Udeyn(veyaAden) adlarında altı çocuğundan daha bahsedilmektedir. Adnânîler’in Adnân’dan Hz. Muhammed’e kadar gelen ve bizzat Peygamber tarafından kabul edilmiş olan soy kütüğü ise şöyledir: Adnân - Mead - Nizâr - Mudar - İlyâs - Müdrike - Huzeyme - Kinâne - Nadr - Mâlik - Fihri (Kureyş) - Galib - Lüey - Kâ‘b - Mürre - Kilâb - Kusay - Abdümenâf - Hâşim - Şeybe (Abdülmuttalib) - Abdullah - Muhammed. (Mustafa Fayda, “Adnân”, *DİA*, Cilt:1, İstanbul 1988, ss.391-392)

⁸¹ İsrâiliyat kaynaklarından hareketle hakkında bilgi edinilen Şit, Hz. Âdem’in Hâbil’in ölümünden sonra doğan oğludur. Ahd-i Atîk’in Tekvîn kitabına göre Hâbil’in yerine Âdem’e bahşedilen Şit, Âdem 130 yaşındayken babasına benzeyen bir çocuk olarak doğmuştur. Şit 105 yaşındayken oğlu Enoş dünyaya gelmiş, başka birçok oğlu ve kızı olmuştur. 912 yaşında vefat etmiştir. İnsanlık tarihindeki her iyi kişinin Şit’in, her kötü kişinin Kâbil’in zürriyetinden geldiği söylenir. (Şinasi Gündüz, “Şit”, *DİA*, Cilt:39, İstanbul 2010, ss.214-215)

Neqil bı İdris u Nuh ra hetta Sam

Cuapê İbrahim u İsmâ‘il u ‘Am

İdris⁸² ve Nuh’tan⁸³ da Sam’a⁸⁴ ulaştı

Ardından İbrahim, İsmail ve ‘Am’a

84-اومه عدنان معد نزار مضر

راسا الياس مدرکه خزيمه سر

Umı ‘Ednan u Mu‘ed Nezar Muder

Rasa İlyas⁸⁵ Mudrike Xuzeyme ser

Geldi ulaştı Adnan, Me‘ad, Nezar ve Muder

Geldi ulaştı Mudrike ve Huzeyme’ye

⁸² Kur’an’da sadece iki yerde doğrudan zikredilmektedir. Bunların birinde, “Kitapta İdris’i de an; çünkü o çok sadık bir peygamberdi. Biz onu yüce bir makama yükselttik”, diğesinde, “İsmâil’i, İdris’i, Zülkifl’i de hatırla. Bunların hepsi sabredenlerdendi. Onları rahmetimize kabul ettik. Onlar hakikaten iyi kimselerdendi” denilmektedir. Kur’an’da İdris’le ilgili olarak ağlayarak secde etme, doğruya ulaştırılma, seçkin kılınma, şanın ve mekânının üstün ve yüce olması, sabredici olma, sıddık ve nebî olma gibi nitelikler de yer almaktadır. Hadislerde İdris’ten sadece Mi’rac hadisesi dolayısıyla bahsedilir. Hz. Peygamber onunla bazı rivayetlere göre ikinci, hadislerin çoğunluğuna göre ise dördüncü kat semada karşılaşmıştır. (Ömer Faruk Harman, “İdris”, *DİA*, Cilt:21, İstanbul 2000, ss.478-480)

⁸³ Hz. Nûh, Kur’an-ı Kerîm’de ve hadislerde diğere peygamberlere oranla geniş bir şekilde tanıtılan ve “ülü’l-azm” olarak isimlendirilen beş büyük peygamberden biridir. Kur’an’da yirmi sekiz sûrede hakkında bilgi verilmiş ve kırk üç yerde ismen zikredilmiştir. Kur’an’ın yetmiş birinci sûresi onun adını taşır ve baştan sona onun tevhid mücadelesini anlatır. Ancak Kur’an, Nûh’un hayatının sadece peygamber olarak görevlendirildikten sonraki safhasından bahsetmektedir. Kendisine inanmayan kavmi tûfanla cezalandırıldığından tûfan hadisesi de ona nisbetle Nûh tûfanı diye anılmaktadır. (Ömer Faruk Harman, “Nûh”, *DİA*, Cilt:33, İstanbul 2007, ss.224-227)

⁸⁴ Sâ’m’ı Nûh’un en büyük oğlu kabul edenler olmuşsa da yahudi geleneğinde kardeşleri arasında hikmet sahibi ve en dürüstü olmakla beraber yaşça en küçükleri olduğu görüşü yaygındır. Hz. Nûh’un 500 yaşını geçmesinden sonra doğan Sâ’m, tûfanda diğere kardeşleri gibi eşyle birlikte gemiye binmiş ve Tanrı’nın Nûh ile gerçekleştirdiği ahde kardeşleriyle katılmıştır. (İsmail Taşpınar, “Sâ’m”, *DİA*, Cilt:36, İstanbul 2009, ss.60-61)

⁸⁵ Kur’an’da iki defa İlyâs, bir defa da İlyâsîn şeklinde ismen zikredilmekte, mümin kullardan olduğu, kavminin taptığı Ba’l inancıyla mücadele ettiği ve daha sonra gelenler arasında hayırla anıldığı belirtilmektedir. Kur’an-ı Kerîm’de İlyâs hakkında başka bilgi bulunmazken tarih, tefsir ve kısas-ı enbiyâ kitaplarında çeşitli rivayetler yer almaktadır. Bu rivayetlerde onun şeceresi İlyâs b. Yâsîn b. Finhâs b. İzâr b. Hârûn b. İmrân veya İlyâs b. İzâr b. Hârûn b. İmrân şeklinde verilmektedir. İslâmî kaynaklara göre İlyâs, Pinehas’ın torunudur. Kur’an-ı Kerîm’de zikredilen İlyâs, Kitâb-ı Mukaddes’teki İlyâ olmalıdır. Zira Kur’an’daki İlyâs da tıpkı peygamber İlyâ gibi Ba’l putperestliğiyle mücadele etmiştir. İlyâ’nın ölümü tatmadan hem bedenen hem ruhen semaya çıktığı kabul edilmekte, ancak semada nereye götürüldüğü bilinmemektedir. (Ömer Faruk Harman, “İlyâs”, *DİA*, Cilt:22, s.160-162, İstanbul 2000)

85-نور اومه كلاب قصى عبد المناف

هاشم عبد المطلب بيه خلاف

Nur umı Kilab Qusêy ‘Ebdulmenaf

Haşimu ‘Ebdulmutelib biyê xilaf

Nur geldi, Kilab⁸⁶, Kusay,⁸⁷ ‘Abdulmenaf’a,

Haşimî Abdumuttalip’e kadar ihtilafsız

86-عبد المطلب وه پيرك احمد ب

عبد الله بواب حضرة محمد ب

‘Ebdulmutelib wı pirik Ehmêd ib

Ebdulla buabi Hezrêt Muhammêd ib

Abdumuttalip⁸⁸, Ahmed’in dedesi idi

Abdullah⁸⁹ Muhammed’in babası idi

87-عبد الله واهار شرف عفة زيد

شوى قيويد قون سه جن مرد

‘Ebdulla wahar şerêf ‘iffêti ziyed

Şewê vêwê yı d’ vuni se cini merd

Abdullah, oldukça şeref ve izzet sahibi idi

Onun düğün gecesinde yüz kadının öldüğü söylenir⁹⁰

⁸⁶ Kusay’la birlikte bu ailenin tarihi daha canlı bir hale gelmiştir. Babası Kilab, muhtemelen Filistin’e yapacağı ticari bir iş nedeniyle evden ayrılmıştı. Yolda Kuda’a kabilesinden bir kızla evlendi ve bu evlilikten Kusay dünyaya geldi. (Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, s.45)

⁸⁷ Asıl adı Zeyd’dir. Küçük yaşta iken babası Kilâb b. Mürre ölünce annesi Fâtıma bint Sa’d, Uzre kabilesinden olup hac için geldiği Mekke’de yerleşen Rebîa b. Harâm ile evlendi. Rebîa, bir müddet sonra hanımı Fâtıma ile oğlu Zeyd’i kabilesinin yaşadığı Tebük (veya Yermük) civarına götürdü. Kusay’ın ana baba bir kardeşi Zühre ise Mekke’de kaldı. Zeyd gurbette büyüdüğü için “uzaklaşmak” anlamındaki “kasv” kökünden Kusay lakabıyla anılmaya başlandı. (Ali Osman Ateş, “Kusay b. Kilâb”, *DİA*, Cilt:22, Ankara 2002, ss.460-462)

⁸⁸ Abdumuttalip, peygamber efendimizin birinci kuşak dedesidir. Doğuştan ak saçlı doğduğundan kendisine “Şeybe” ismini vermişlerdi. Abdumuttalip onun lakabıdır; ancak daha çok bu lakapla şöhret bulmuş ve anılmıştır. (Salih Suruç, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, Nesil Yayınları, 527.Baskı, İstanbul 2016, s.43)

⁸⁹ Abdullah, Abdumuttalip’in erkek çocuklarından sekizincisi idi. Siret ve surette diğer kardeşlerinden çok farklıydı. Dünyaya gelir gelmez babasının altında parlayan Nur-u Muhammedi, onun alnına geçmişti. Bu nur, yüzüne harika bir güzellik ve müstesna bir tatlılık bahşetmişti. Ama hiç kimse, bu güzellik ve tatlılığın nereden ve niçin geldiğinin farkında değildi. (Salih Suruç, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, s.48)

88- عبد الله ميون انسنود سنا يبه
لا بونی نور محمد پاو يبه

‘Ebdulla miyun insunu d’ sinayi bı
La bunê nuri Muhammêd paw yi bı

*Abdullah insanlar arasında sevilen biri idi
Ama bakın Muhammed’in nuru onunla idi*

89- عبد الله يه نيزونن ترا بنو
مام پیغمبرو یرا بنو

‘Ebdullê yi niyezunên tı ra benu
Îmami Pêğemberu yi ra benu

*Abdullah, bilmiyordu kendisinden olacağını
Peygamberlerin önderinin ondan olacağını*

90- لکن چن حکمة کرامه يه يه دی
قا یا بوایی ان کرامه میدی

Lakin çen hikmêt keramêt yi, yi di
Va ya buabi in keramêt mı yi di

*Fakat birkaç kerametini, hikmetini o gördü
Ey baba benim bu kerametlerimi o gördü*

91- قا یا بوایی چن اشمو چن دونم
ازشنا دری مکی خر زاف دونم

Va ya buabi çenni aşmu çen dunim
Ez şına derê Mekki xu r’ zaf dunim

*Babacığım, kaç aydır birkaç kez
Mekke deresine inirim çoğu zaman dedi*

⁹⁰ Onun düğün gecesinde yüz kadın kıskançlığından, hasetten ölmüştür. Kötü ahlaktan uzak, tertemiz ve en güzel haslet ve faziletlerle bezenmiş bu delikanlıya bütün Kureyş kızlarının gözleri çevrilmişti. (Salih Suruç, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, s.53)

92- نورمرا قیژنو وه پارچه بنو

یوشنه شرق یوشنه غربوه بنو

Nur m1 ra vĕjenu w1 parĉı benu

Yo şını şerq yo şını ĝerb w1 yenu

Işık benden çıkıp parçalanıyor

Biri Doğu'ya, biri Batı'ya gidip geliyor

93- غیبیرا یوفنگ اومه مه فا مژدونا

نورمحمد هو عبد الله د ازفونا

Ĝĕyb ra yo veng umı m1, va mijdun a

Nur Muhammĕd ho 'Ebdullĕ d' ez vuna

Gayıptan bir ses geldi bana, dedi: Müjdeler olsun

Sanırım Muhammed'in nuru Abdullah'tadır

94- دارا وشك از شنا بن یه بنا پل

وقتا گو برا شنا بنا بیه پل

Dara w1şk ez şına bin yĕ bena pel

Weqta gu bına şına bena biyĕ pel

Kuru ağaç altına gidiyorum yapraklanıyor

Altından ayrıldığında yapraksız kalıyor

95- نورمرا قیژا وه هت عظمونا شه

هین اومه لومه سی هور به

Nur m1 ra vĕja w1 hĕt 'ezmun a şı

Hinĕ umı lewĕ m1 sĕ hurı b1

Nur benden çıkıp gökyüzüne doğru gitti

Geri gelip üstümde bulut gibiydi

96- عبد المطلب فا ای اولاد مه

الله یوشرف پیل دونه ته

'Ebdulmüttelîb va ey ewladî mî

Allah yo şerefu pîlî dunî tî

Abdulmüttalîp dedi: Ey evladım

Allah sana çok büyük bir şeref verecek

97-پاشتی ترا وه یو انسون گون ببه

اخر پیغمبرو پی یه ببه

Paştê tu ra wî yo insun gun bîbî

Axiri Pêğemberu pê yî bîbî

Senin zürriyetinden bir evlat olacak

Peygamberlerinin sonu onunla olacak

98-کین حسودی عبدالله رهن بی زید

راهبون اهل کتاب ین فهم کرد

Kin hesudi 'Ebdulahi hin bî ziyed

Rahibun ehli kitab yîn fehmi kerd

Abdullah'ın kin ve hasedi artık artmıştı

Ehli kitap rahipleri artık anlamışlardı

99-شانبی یحی شهید بیو شامدو

جبی یه گونی شهادة پا مندو

Va Nebi Yehya şehid biyu Şamî du

Cubbê yi guinê şehadêt pa mendu

Dedi: Yahya peygamber⁹¹ Şam'da şehit olmuş

Cübbesinde şehadet kanı kalmış

⁹¹ İslâmî kaynaklardaki adıyla Yahyâ, Zekerîyyâ'nın oğlu olup annesi Hz. Meryem'in teyzesidir. İslâm kaynaklarına göre yahyâ kelimesi "yaşamak" anlamındaki hayât kökünden türemiştir. Bu isim Yahyâ'nın faziletli yaşayışı, annesinin kısırlığını giderip doğurganlığını canlandırması, kalbinin iman ve ihlâsla canlılık kazanması, Allah'ın onu itaatle diri tutması, şehidlerin hep diri kalması ve onun şehid olması sebebiyle "o yaşayacak" anlamında kendisine Allah tarafından verilmiştir. Bir başka yoruma göre Allah, Zekerîyyâ'nın ve eşinin yaşlılıklarında doğan bu çocuğa yaşayacağı konusunda kalplerini mutmain etmek için bu adı koymuştur. (Mahmut Aydın, "Yahyâ", *DİA*, Cilt:43, İstanbul 2013, ss.232-234)

100-گونا وشك وقتاگو جی یا بریز

رهبو کتابرا سارکی برز

Guina wışk weqta ku cubbê ya bi riyez

Rahibu kitabu ra sari kê berz

Kurumuş kan cübbesinden damlayınca

Rahipler kitaplardan kafaları kaldırdılar

101-رهبو فاسه هوار اخه مار

عبد الله بوابی محمد ینه مار

Rahibu va se hewaru axi ma r'

'Ebdulla buabi Muhammêd yenı ma r'

Rahipler dedi: Eyvahlar olsun bize

Abdullah Muhammed'in babası geliyor

102-بزونن نبی محمد هن ینو

حکمی پوتو راهبو بطل بنو

Bızunên Nebi Muhammed hin yenu

Hukmi putu rahibu betal benu

Bilin ki Nebi Muhammed artık gelecek

Putların ve rahiplerin hükmü bitecek

گر شما وازین خلاص فین ای برا

صلواة بیاری سر محمد اشکرا

Ger şıma wazên xelas vin êy bıra

Selewat biyarê sêr Muhammêd eşkera

Kardeşim! Kurtuluşa ermek istiyorsan

Muhammed'e salavat getirin açık açık

Hiz. Muhammed Mustafa'nın soyunun anlatıldığı bu bölüm 78-102 arasındaki beyitleri kapsamaktadır.

Bu bölümde Hiz. Âdem'den Abdullah'a kadar olan şecere Molla Abdulkadir Muşeki tarafından edibane ve arifane bir şekilde yazılmıştır. İlk insan ve ilk peygamber olan Hiz. Âdem'den babasına kadar olan 21 atadan oluşan silsile, birçok mevlit örneklerinde olduğu gibi anlatılmıştır. Âdem ile Adnan arasındaki silsilede âlimler arasında ihtilaf vardır. Ancak Adnan ile Abdullah arasındaki silsilede ihtilaf yoktur. Adnan'dan Abdullah'a kadar olan ecdad silsilesinde âlimler ve tarihçiler hemfikirdirler. Son ata olan Peygamberin babası Abdullah'a bu bölümde geniş yer verilmiştir. Peygamberlik nurunun babası Abdullah'ın yüzüne yansıdığını söyleyen Molla Muşeki; Abdullah, kendisinden tüm peygamberlerin lideri olan Muhammed'in olacağını bilmediğini lakin hayatında olağanüstü olayların cereyan etmeye başladığını ifade etmiştir.

2.7. In Behs Qiji Nebi ‘Aleyhi Selam o

ان بحث قزى نبى عليه السلام
103-ديسى اشمى ربيع الاول ب
شوا د شنبه اومه دنيا حبيب

Duyesi aşmê Rebi‘ul-ewweli b’
Şewa dışenbı umı dünya hebib

Rebiülevvel ayının on ikisi idi
Pazartesi gecesi Habib dünyaya geldi⁹²

104-قىيرو لادىچن اشم عبداللہ شنب
كارواند شنبه شامه وه نومب

Vêr wiladêt çeni aşm ‘Ebdullah şı b’
Kariwan ıd şı bı Şamı wı numı b’

Abdullah, doğumundan birkaç ay önce
Kervan ile Şam’a gitmişti, gelmemişi

105-اومه مدینا نوش کوت اوژا مند
جوایی خبر اومه فا وه اوژا مرد

Umı Medina nıweş kot uja mend
Cuapê xeber umê va wı uja merd

Medine’ye vardı orada hastalandı
Sonra orada vefat ettiği haberi geldi⁹³

⁹² Rebiülevvel ayının on ikinci gecesi pazartesi günü sabaha karşı Allah’ın Habib’i dünyaya geldi. Kâinat, hürmet ve haşyet içinde Efendisini beklemekte idi. Her varlık, kendisine mahsus diliyle, hal ve hareketleriyle bu emsalsiz insana “ hoş-amedi” de bulunmak üzere sevinç içinde hazır durumda idi. Tarih: Miladi 571, Nisan ayının yirmisi. Fil Vak’asından elli veya elli beş gece sonra. Kameri aylardan Rebiülevvel ayının on ikinci gecesi. Mekke’de mütevazi bir ev. Günlerden pazartesi. Vakit, vakitlerin sultanı seher vakti. Bu mütevazı evde ve bu eşsiz vakitte muazzam ve eşsiz bir hadise vuku buldu. Kâinatın efendisi Hz. Muhammed (a.s.m.), dünyaya gözlerini açtı! (Salih Suruç, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, s.63-64.)

⁹³ Abdullah da, ailesinin saadetini tamamlamak için gittiği bu ticaret yolculuğundan dönüşte Medine’de hastalandı ve dayılarının yanında kaldı. Kervan Mekke’ye gelince onun hastalığının haberini getirdi. Bunun üzerine Abdulmuttalip derhal oğlu Haris’i Medine’ye gönderdi. Fakat olan

106-بعد ولادة رويث هوتن نومه دا

عبدالمطلب محمد قيذا

Be'd wiladêr rueji hotin numi da

'Ebdulmutelib Muhammed qê yi da

Doğumdan sonra yedinci gün

*Abdumuttalip, Muhammed adını verdi ona*⁹⁴

107-وه كوت شش آمينه دادى يه مرد

عبدالمطلب وه زيد حمايه كرد

W1 kotı şeş Amine dadi yi merd

'Ebdulmutelib w1 ziyed himayı kerd

*Altı yaşına ayak basınca annesi Âmine öldü*⁹⁵

Dedesı Abdumuttalip onu çokça himaye etti

108-وه هشت سرب عبدالمطلب مرد

بوآب دادى پوركيه چو نمند

W1 heşt serrı b' 'Ebdulmutelib merd

Buabi dadi piyor keyi ço nimend

olmuştu. Abdullah gözlerini bu hayata artık kapamıştı. (Ali Himmet Berki, Osman Keskiöglü, *Hatemü'l-Enbiya Hz. Muhammed ve Hayatı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 24. Baskı, Ankara 2006, s.36)

⁹⁴ Umumi ziyafetten sonra nur topu Efendimize ne ad koyduğunu, dedesinden sordular. Şu cevabı verdi: "Muhammed...", "Neden atalarından birinin ismini takmadın da bu ismi verdin?" dediler.

Cevabı şu oldu: "Allah'ın ve insanların onu övmelerini istediğim için!" (Salih Suruç, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, s.66)

⁹⁵ Misafirlik sona ermiş, artık Mekke'ye dönüyorlardı. Annesiyle yetim çocuğu ve bir de hizmetçileri Ümmü Eymen'i taşıyan küçük kabile, kızgın çölleri aşarak bir akşamüzeri güneş batarken, Medine'nin yirmi üç mil cenubuna düşen Ebva köyüne gelmişti. O akşam o köyde kaldılar. Fakat anne şiddetli bir hastalığa yakalanmıştı. Baba öksüzü olan ciğerparesini yanı başına oturttu. Şefkat dolu gözlerle onu baştan ayağa bir süzdü. Oğlunu öptü, yüzünü gözünü kokladı. Parçalanmış bağına basarak analığın bütün hararet ve şefkatiyle onu okşadı. Ümmü Eymen çocuğu olarak Mekke'ye döndü. Bundan sonra Hz. Muhammed'i dedesi Abdumuttalip yanına aldı. Ana baba öksüzü kalan torununu o büyüttü. (Ali Himmet Berki, Osman Keskiöglü, *Hatemü'l-Enbiya Hz. Muhammed ve Hayatı*, s.40.)

*Sekiz yaşında idi Abdulmuttalip öldü*⁹⁶

Anne baba hepsi, evde kimse kalmadı

109-اوژراپی اییو ابوطالب برد

وه یه هتب حتی وه بیوجمرد

Oja ra pê ap yi Ebutalib berd

W1 yi hetı b' hetta w1 b1 yo cumerd

Ondan sonra amcası Ebutalip aldı

*Büyüyünceye kadar onun yanındaydı*⁹⁷

110-عمر محمد راسا دیس سر

وه ابوطالب شه کاوان سر

'Umri Muhammêd rasa duyese sêrr

Wu Ebutalibi şı karwani ser

Muhammed'in yaşı on ikiye vardı

O ve Ebutalip kervana gittiler

111-وه شه شام بحر اراهب وه دی

مورنبوة یپاشتی اوتوتا دی

W1 şı Şamı Behira rahib w1 di

Muêr nubuwwêt yi paştê o tuit a di

Şam'a gitti, Rahip Bahira onu gördü

*Peygamberlik mührünü o çocuğun sırtında gördü*⁹⁸

⁹⁶ Ana baba öksüzü, en kuvvetli hamisi olan dedesini de kaybetti. Bu ölüm ona çok acı geldi. Dedesinin cenazesini teşyi ederken gözyaşlarını tutamamış, ağlamıştı. O zaman sekiz yaşında idi. Dedesi ise 82 yaşında ölmüştü. (Ali Himmet Berki, Osman Keskioglu, *Hatemü'l-Enbiya Hz. Muhammed ve Hayatı*, s.41-42.)

⁹⁷ Hz. Muhammed, sekiz yaşında bir çocuk iken amcası Ebutalip'in evine girdi. Baba sevgisi hiç görmemişti. 6 yaşında anne şefkatinden de mahrum kalmıştı. Ebutalip, O'na elinden geldiği kadar öksüzlüğünü hissettirmemeye çalışıyordu. Onu kendi öz evlatlarından çok seviyordu. Yatarken bile onu yanından ayırmaz, bir yere gitti mi onu birlikte götürürdü. (Ali Himmet Berki, Osman Keskioglu, *Hatemü'l-Enbiya Hz. Muhammed ve Hayatı*, s.42.)

⁹⁸ Peygamberimiz 12 yaşında iken Ebutalip, Suriye'ye yaptığı bir seferinde yanında onu da götürmüştü. Kafiye otuz gün süren bir yolculuktan sonra Şam'ın cenubunda Havran bölgesinde burada bir Hristiyan manastırı vardı. Orada Bahira isminde bir rahip oturuyordu. Bahira, Hazreti Muhammed'i görünce onun simasından son peygamber olacağını sezdi. Peygamberlerden ve

112-ابوطالبراڤا ان قیژ لزه بر

یهود رایه محافظه بکر

Ebutalib ra va in qij lezı ber

Yehudu ra yi muhafize bıker

Ebutalip'e dedi: Çabuk bu çocuğu götiir

Yahudilerden onu koru⁹⁹

113-عالمون یهود وصف یه دب

توراتد ین تفتش کردب پوردب

'Alimun Yehudu wesıfi yi di b'

Tewrad id yin teftiş kerd ıb piyori di b'

Yahudi âlimler onun vasıflarını görmüşlerdi

Tevrat'ı incelemişlerdi, tümünü görmüşlerdi

114-سرفست پونجی عمر خودهینی شه

کاروان خدیجه سرو شه اومه

Serrê vist puncê 'umir xu d' hinê şı

Kariwan Xedice ser wı şı umı

Yirmi beş yaşındayken tekrar gitti

Hatice'nin kervanı başında gitti, geldi¹⁰⁰

115-خد یجه دی وه امین زاف درست

یه خبر شاوفا نکاح بست

Xedice di wı emin u zaf durust

Yê xeber şawıtı va nikahı best

ulemadan Hatem-i Enbiya hakkında söylenen vasıfları ve alametleri onda gördü. (Ali Himmet Berki, Osman Keskioglu, *Hatemü'l-Enbiya Hz. Muhammed ve Hayatı*, s.44)

⁹⁹ Bu yeğenini hemen memleketine geri götür! Onu hasetçi Yahudilerden koru. Vallahi, Yahudiler çocuğu görüp de, benim fark ettiklerimi onlar da fark ederlerse ona kötülükte bulunurlar. Çünkü senin bu yeğenin, ileride büyük nam ve şan kazanacaktır. Durma, onu hemen geri götür. (Salih Suruç, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, s.66)

¹⁰⁰ Peygamber efendimiz, yirmi beş yaşında bulunduğu sırada, Kureyş yine Şam'a göndermek üzere bir ticaret kervanının hazırlığı içindeydi. Bu kervana Hz. Hatice de mallarıyla iştirak edecekti. Her seferinde olduğu gibi Bu defa da mallarının başında gönderecek emin ve sağlam adamlar arıyordu. (Salih Suruç, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, s.114)

Hz. Hatice emin ve çok dürüst olduğunu gördü

Onunla evlenmek için haber gönderdi

116-بوطالب یو دعی نکاح کرد

ورقه لاه نو فلی یو دعا کرد

Ebutalib yo du‘ê nikahı kerd

Wereqê laji Nufêl yo du‘a kerd

Ebutalip, bir nikâh duası etti

Nevfel oğlu Varaka de bir dua etti¹⁰¹

117-عمر محمد چوراس سر بی تمام

دس هوت اشمی رمز ندبه امام

‘Umri Muhammêd çoras serr bi tamam

Des hot aşmê Remezun ıd bı imam

Muhammed’in ömrü tam kırk oldu

Ramazân ayının on yedisinde imam oldu

118-پی سوری إقرا الله وحیه کرد

جبرائیل قاصد خوشاوة ارض

Pê surê İqrâ Allê wehyi kerd

Cebraîl qasidi xu şawıtı erd

Allah, İkra suresi ile vahiy etti

Elçisi Cebraîl’i yeryüzüne gönderdi¹⁰²

¹⁰¹ Hz. Muhammed yirmibeş yaşında idi. Hz. Hatice’nin kervanının Suriye’ye götürmek üzere adam aradığını duyan Ebutalip, Efendimize bu durumu anlattı ve gidip Hz. Hatice’den iş istemesini söyledi. Hz. Hatice de Mekkeliler arasında en güvenilir, en doğru ve en dürüst bir şahsiyet olarak ün salan Hz. Muhammed’e ticaret kervanını güvenle ve memnuniyetle teslim etti. Suriye dönüşünde elde edilen kârdan ve O’nun dürüstlüğünden son derece memnun kalan Hz. Hatice, Hz. Muhammed’e evlilik teklifinde bulundu. O da kendisine yapılan bu evlilik teklifini amcalarıyla istişare ettikten sonra kabul etti. Ve kısa zamanda nikâh kıyılıp düğün yapıldı. (Vehbi Yıldız, *Rahmet Peygamberi*, Altın Kalem Yayınları, İzmit 2010, s.28)

¹⁰² Rasulullah, Hira mağarasında bulunduğu bir sırada, kendisine hak (vahiy) geldi. Şöyle ki: O’na melek gelip: ‘ikra’ yani “oku” dedi. O da: “Ben okuma bilmem.” cevabını verdi. Rasulullah buyuruyor ki: O zaman melek beni alıp gücüm kesilinceye kadar sıktı. Sonra beni bırakıp yine: ‘ikra’,

119-جوایى الله یوشرف پیل قیدا

وه كه رسول پى مد سر قیما

Cuapê Allê yo şeref pil qê yi da
W1 ke Resul pê mudessir qê yi ma

*Sonra Allah büyük bir şeref verdi ona
O'nu müddesir ile bize Resul yaptı¹⁰³*

گر شما وازین خلاص فین ای برا
صلواة بیاری سر محمد اشکرا

Ger şima wazên xelas vin êy bira
Selewat biyarê sêr Muhammêd eşkera

*Kardeşim! Kurtuluşa ermek istiyorsan
Muhammed'e salavat getirin açık açık*

H.z.Peygamber'in çocukluk döneminin anlatıldığı bu bölüm 103-119 arasındaki beyitleri kapsamaktadır. Dünyaya gelişinden peygamber olduğu kırk yaşına kadar geçen necip ömrü bu bölümde anlatılmaktadır. H.z. Muhammed'in daha doğmadan babasını kaybetmesi, altı yaşında iken annesini ve sekiz yaşında iken dedesi Abdulmuttalip'i kaybetmesi ve nihayetinde yetim kaldığı çocukluk hayatı Molla Abdulkadir Muşeki tarafından tahkiye edilmiştir. Daha sekiz yaşında iken kendisini himaye edebilecek kimsesi kalmayan H.z. Muhammed'i amcası Ebutalip yanına alır. Ticaretle uğraşan amca Ebutalip, çıktığı kervan seyahatlerinde yeğeni Muhammed'i de almaya başlar. Bazı siyer ve İslâm tarihi kaynaklarında H.z.

dedi. Ben de ona: "Ben okuma bilmem." dedim. Yine beni alıp ikinci defa gücüm kesilinceye kadar sıktı. Sonra beni bırakıp yine: 'ikra', dedi. Ben yine: "Ben okuma bilmem." dedim. Bunun üzerine yine beni alıp üçüncü defa sıktı. Sonra beni bırakıp: "Yaratan Rabbinin adıyla oku. O, insanı bir kan pıhtısından yarattı. Oku, Rabbin sonsuz kerem sahibidir." dedi. (Vehbi Yıldız, *Rahmet Peygamberi*, s.34)

¹⁰³ Kırk günlük bir aradan sonra, Peygamber efendimize vahiy tekrar gelmeye başladı. Vahyin tekrar gelmeye başlaması hadisesini bizzat kendileri şöyle anlatmışlardır: "Bir gün giderken aniden gökyüzünde bir ses işittim. Başımı kaldırıp baktığımda, Hira'da bana gelen meleği (Cebrail), yerle gök arasında bir kürsü üzerinde oturmuş gördüm. Ürpererek yere çöktüm. Evime dönüp, 'Beni örtünüz, beni örtünüz!' dedim. Bunun üzerine yüce Allah, "Ey örtüye bürünen peygamber! Kalk da sana iman etmeyenleri azapla korkut! Rabbinin büyüklüğünden bahset! Elbiseni temiz tut! Putperestlik pisliğini bırakmakta devam et" ayetlerini indirdi. Artık vahiy gelmeye başladı ve ardı arkası kesilmedi." (Salih Suruç, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, s.159-160)

Peygamber'in henüz on iki (bir başka rivayete göre dokuz) yaşında iken amcası Ebû Tâlib tarafından bir Kureyş ticaret kervanı ile Suriye'ye götürüldüğü rivayet edilir. Kafile her zamanki gibi Busrâ'da, Bahîrâ diye bilinen münzevi rahibin manastırı yanında konaklamıştı. Yine rivayete göre Bahîrâ'nın yaşadığı bu küçük manastırda eskiden beri bir kitap bulunuyor ve bunu okuyan her rahip hıristiyanların en bilgili din adamı oluyordu. İbnü'n-Nedîm, Bahîrâ'nın elindeki dinî metinlerin suhuf tercümelemleri olabileceğini söyler. Bu bilgin rahiplerden biri olan Bahîrâ, daha önceki seyahatlerde Kureyşliler buradan geçtikleri zaman onlarla hiç ilgilenmez ve kimse ile konuşmazdı. Ancak bu defa manastırdan dışarı bakarken kervanda bulunan Hz. Muhammed'i bir bulutun gölgelendirdiğini, bir ağacın altında oturduğu zaman dallarının onun üzerine eğildiğini gördü. Bunun üzerine hemen bir sofraya hazırlayıp kafile mensuplarını yemeğe davet etti. Kureyşliler o güne kadar kendileriyle hiç ilgilenmeyen Bahîrâ'nın bu davetini biraz da hayretle kabul ettiler ve yaşı küçük olduğu için Hz. Muhammed'i kervanın yanında bırakıp manastıra gittiler. Ancak Bahîrâ yemeğe onun da gelmesini istedi ve kendisiyle bizzat ilgilendi, ona çeşitli sorular sordu, sırtına bakarak peygamberlik mührünü gördü. Bahîrâ daha sonra Ebû Tâlib'e Muhammed'in kimin oğlu olduğunu sordu. Yetim kaldığını öğrenince ona iyi bakmasını ve Yahudilerden korumasını tavsiye etti. Bunun üzerine Ebû Tâlib, Suriye'deki işlerini hemen bitirip onu Mekke'ye götürdü. Bu rivayetin sonunda, Ehl-i kitap'tan üç kişinin Hz. Muhammed'i görünce ona kötülük yapmak istedikleri, ancak Bahîrâ'nın buna engel olduğu da zikredilir.¹⁰⁴ Bu olay, mevhitte Molla Muşeki tarafından da detaylı bir şekilde anlatılmaktadır.

Molla Muşeki, devamında Peygamber'in, amcası Ebutalip'in yanında kervanın başında seyahatler yaparken dürüstlüğü ve çalışkanlığı gibi yönleriyle zengin, ticaretle uğraşan Hz. Hatice'nin dikkatini çektiğini belirtir. Hz. Peygamber 25 yaşında iken 40 yaşında olan Hz. Hatice ile evlenir.

Rasulullah 40 yaşında iken Hira Mağarası'nda bulunduğu bir sırada ilk vahiy gelir.

¹⁰⁴ Mustafa Fayda, "Bahira", *DİA*, Cilt:4, s.486-487, İstanbul 1991.

2.8. In Behs Exlaq Nebi Sellallahu ‘Aleyhi Weselem o

ان بحث اخلاق نبى صلى الله عليه وسلم
120-گرتوا زين اسلام اخلاق بگير
افعالون احوالون رسول خير بگير

Ger tı wazên İslami exlaq bıgêr
Ef‘alun ehwalun Resul xu r’ bıgêr

*Eğer İslami ahlak ile ahlaklanmak istersen
Resul’ün hal ve hareketlerini örnek al*

121-رسول ما يه لباس خوكرد پاك
هم وجودخه و دنون خه پمسواك

Resuli ma yi libas xu kerdê pak
Hem wucud xu u dınun xu pê miswak

*Peygamberimiz elbiselerini temizlerdi
Hem vücudunu hem de dişlerini misvak ile¹⁰⁵*

122-يه شونه كرد گژك خو كرد پاك
هم شونه كردار دشا زاف پاك

Yi şunı kerdê gijik xu kerdê pak
Hem şunı kerdê êrdişa zafı pak

*Saçlarını tarayıp temizlerdi
Sakalını tarayıp, temizlerdi¹⁰⁶*

¹⁰⁵ Hz. Muhammed (s.a.s.) vücut bakımına özen gösterir, vücudunu temiz tutardı. Ağız ve diş temizliğine önem verir, bunu insanlara tavsiye eder ve bu konuda şunları söylediler: “Eğer ümmetime zor geleceğinden endişe etmeseydim, her abdest alışlarında misvak kullanmalarını emrederdim. (Veysel Özdemir, *Modern Teoriler Açısından Hz. Muhammed (s.a.s.)’in Örnek Liderliği*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2014, s.46-47)

¹⁰⁶ Saç, sakal bakımı ve düzgünlüğü konusunda ne kadar titiz olduğunu şu olaydan anlamaktayız: “Hz. Muhammed (s.a.s.) bir gün mescitte iken saçını, sakalını dağınık bir adam huzuruna girince; eli ile ona dışarı çıkmasını işaret etti. Bu işaretini saç ve sakalını düzeltmesi için yapmış gibiydi. O adam saç ve sakalını düzeltip tekrar geldi. Bunun üzerine Hz. Muhammed (s.a.s.); “Bu şekilde gelmen, saçını şeytan gibi (dağınık) bir şekilde gelmeden daha hayırlı değil midir?” dedi. Veysel Özdemir, *Modern Teoriler Açısından Hz. Muhammed (s.a.s.)’in Örnek Liderliği*, s.47)

123-خزما خویه خوری کردی رسول

زرکی خد خزمتچی نکرد قبول

Xizmeti xu yi xu ri kerdê Resul
Zerrê kê xu d' xızmkar nêkerd qebul

*Kendi hizmetini kendi yapardı Resul
Kendi evinde hizmetçi kabul etmedi*

124-تیو واقت خبرا فاحش ندین

لعنة ننگ خبرا پس یه ندین

Tu yo waqid xebera fahiş nêdên
Le'neti nêng xebera pis yi nêdên

*Hiçbir vakit kötü söz söylemezdi
Lanet ve küfür etmez, kötü konuşmazdı*

125-ای مئمن بون ادبو حلمی نبی

دادی بوایی مئمنو قربون یبی

Ey mu'min bun edeb u hilmi Nebi
Dadi buabi mu'minu qırbun yi bi

*Ey mümin! Nebi'nin edep ve ahlakına bak
Müminlerin anne babaları ona kurban olsun*

126-وقتا گویب خبر بدین برا

رسول ما خبرنیدین چرا

Weqta gu yob xeberı bîdên bıra
Resuli ma xeberi nêdên çıra

*Kardeşim, biri konuşurken
Resulümüz, asla sözünü kesmezdi*

127-قطع خبرو نکردین احمد

پرس صحابون خوکردن محمد

Qeta xeberu nêkerdên Ehmedi
Pêrs sehabun xu kerdên Muhammedi

*Asla kimsenin sözünü kesmezdi
Kendi sahabelerini sorardı*

128-ای اسلوم رسول زاف عا دل ب
نقا تین او زنگنواوسا ئلب

Ey İslumi Resuli zaf ‘adıl ıb
Nivatên ew zêngin u ew sa’ıl ıb

*Ey inananlar! Resul çok adildi
Bu fakir, şu zengin demezdi*

129-نقا تین ان پیل از حس بکری
اوبی قزو یا کولوحس نکر

Nivatên in pilu ez hes bıkeri
Aw bı qıju ya kuelu hes nêkeri

*Bu büyüktür bunu seveyim demezdi
Öbürü küçüktür ya da köledir sevmeyeyim*

130-یو وصف یه زاف سخی به تیزون
یرا سخی تیو انسون مزون

Yo wesif yi zaf sexi bı tı bızun
Yı ra sexi tı yo insuni mezun

*Bir özelliği de cömert idi bunu bilesin
Ondan daha cömert birini bulamazsın*

131-قط یوزامون رسول لنگ نکیرا
میون صاحبون خد ادیبب ایبرا

Qet yo zamun Resuli ling nêkey ra
Miyun sehabun xu d' edib 1b ey bira

*Hiçbir zaman Resul ayaklarını uzatmadı
Sahabelerinin içinde çok edepliymi ey kardeş*

132- اورسول یو ایش بکردین یا برا
یصحابون خد دوام کردن شورا

O Resul yo iş bikerdên ya bira
Y1 sehabun xu d' devam kerdên şura

*Kardeşim! Resul bir iş yaptığında
Sahabeleri ile devamlı istişare ederdi¹⁰⁷*

133- یه قی تبلیغ قطنید یو راحة
یه انا دنیا دتم دی زحمة

Yi qê tebliğ qet nêdi yo raheti
Yi ina dunya dı tım di zehmeti

*O, tebliğ nedeniyle rahatlık görmedi
O, bu dünyada sürekli zahmet gördü*

گر شما وازین خلاص قین ای برا
صلوة بیاری سر محمد اشکرا

Ger şıma wazên xelas vin ey bira
Selewat biyarê sêr Muhammêd eşkera

*Kardeşim! Kurtuluşa ermek istiyorsan
Muhammed'e salavat getirin açık açık*

¹⁰⁷ İstışarenin en güzel misalini Allah'ın Resülü ortaya koymuştur. Dinle ilgili konularda vahyi beklediği ve Cenab-ı Hakk'ın buyruğuna göre hareket ettiği halde, savaş ve barış gibi toplumun tamamını ilgilendiren, hele savaş gibi ölüm kalım meselesi olup vahiyle ilgisi bulunmayan, görüş ve ictihad ile halledilen konularda ashabına danışır, onların görüşlerine başvururdu. Bedir'de düşman kervanına saldırıp saldırmamak, Uhut Gazvesi'nde şehri içerden mi savunmak, yoksa şehir dışına çıkıp düşmanla savaşmak mı daha uygun olur diye ashabının görüşlerini almıştı. İmam Nevevi, *Riyazü's Salihin*, s.225)

Hız. Muhammed (s.a.s.)'in 6rnek ahlakının anlatıldığı b6l6m mevlidin 120-133. beyitlerini kapsamaktadır.

Temiz ve bakımlı olma hususu liderlerin en 6nemli vasıflarındandır. En b6y6k lider Nebi (s.a.s.), hem v6cut bakımını 6ok iyi yapardı, hem de yaşadığı evinin temizliğini kimsenin yardımına ihtiya6 duymadan kendisi yerine getirirdi. Molla Muşeki, Hz. Peygamber'in dişlerini misvaklaması, sa6larını taraması, elbiselerini temizlemesi yaşadığı yeri temiz tutması gibi 6zelliklerini mevlidine yansıtmaktadır. Bu anlatılan maddi temizliğinin yanı sıra manevi olarak da 6ok nezih olan ahlakî erdemlerini de şiirleştirmiştir. Hz. Muhammed (s.a.s.)'in yaşadığı ve peygamber olduğu 6ağda toplumda ahlaki erdemlerin varlığından bahsetmek neredeyse imk6nsızdı. Bu d6nem; fert ve kabile gururu, kibir ve serkeşlik nitelikleri dolayısıyla cahiliyye diye anılmaktaydı. Molla Muşeki, Hz. Muhammed (s.a.s.)'in, b6ylesine ahlakî 66k6nt6 yaşanan bir toplumda 6st6n ahlakî faziletleri ile 6ok gen6 yaştan itibaren tanınmış ve toplumun nazarında belli bir yere sahip olmasını mevlidine taşıyarak okuyucuya/dinleyiciye aktarmıştır. O'nun y6z6ndeki nur, i6indeki 6st6n ahlakının dışa vurumuydu. Asla k6t6 s6z s6ylemez, k6f6rl6 ve abartılı konuşmazdı. Konuşan kişinin s6z6n6 kesmezdi, toplumda ayakları uzatma gibi k6t6 hasletlerden uzak duruşu Molla Muşeki'nin şiir s6zgecinden ge6erek mevlitteki yerini almıştır.

Yumuşak huyu ve adil olma y6nleri Molla Muşeki tarafından şiir dili g6zelliği ile okuyucuya ulaştırılmıştır. Muhammed'6l Emin 6ok adildi. Herkese karşı eşit davranır, k66k-b6y6k, fakir-zengin ayrımını asla yapmazdı. Toplum i6erisinde, Hz. Muhammed (s.a.s.) tebliğ ettiği g6zel ahlaka dair; g6rg6 kuralları, terbiye kaideleri, k6lt6r ve fazilete dayanan estetik hayatın 6zelliklerine son derece bağlı yaşardı.¹⁰⁸ En b6y6k rehber olan Hz. Muhammed'in 6rnek hayatı bu b6l6mde Molla Muşeki tarafından konu edinmiştir.

¹⁰⁸ Veysel 6zdemir, *Modern Teoriler A6ısından Hz. Muhammed (s.a.s.)'in 6rnek Liderliği*, s.136-137.

2.9. In Behs Hamil Amine wo

ان بحث حمل آمينه

134- آمينه قا نوه آشم حمل مه شه

زاف اشاره هم علامه مه يدى

Amine va newı aşm hamil mı şı

Zaf işarêt hem ‘elamêt mı yi di

Âmine dedi: Dokuz ay sürdürdüm hamileliğim

O benim çokça alamet ve işaretlerimi gördü

135- قط يوزحمة مه حمل خرا نيدى

سى جنون شار يو ازىة مه نيدى

Qet yo zehmet mı hamil xu ra nidi

Sê cinun şar yo eziyet mı nidi

Hamileliğimden hiçbir cefa çekmedim

Elin kadınları gibi bir sıkıntı çekmedim

136- زونا يش مه حمل مه قط جنبه

لكن هون شود مرمژد ون به

Zunayış mı hamil mı qet çine bi

Lakin hunı şew ıd mı r’ mijdunı bi

Hamileliğim hakkında bilgim yoktu

Gece rüyada bana müjde geldi

137- زاف كرامة مه يدى هون خدا

هرآشمد يو پيغمبرمژدون دا

Zaf keramêt mı yi di hunı xu da

Her aşm ıd yo Pêyğembêr mijdunı da

O rüyasında çok kerametlerimi gördü

Her ay bir peygamber müjde verdi

138-آشم اول او مه آدم فا كلام
ای محمد مرحبا یدا سلام

Aşmê ewwil umı Adem va kelam
Ey Muhammed merheba yi da selam

İlk ay Âdem geldi sözünü söyledi
Ey Muhammed merhaba diye selam verdi

139-آشم دین یسلام دا وه به شیث
فا او مه محمد واهار حدیث

Aşmê dıyın yı selam dawı bı Şis
Va umı Muhammed wahari hedıs

İkinci ayda O Şis'e selam vermiş idi
Hadıs sahibi Muhammed geldi dedi

140-آشم هیرن مه دی اد ریس نبی
یفا مزدون قی ان حمل تبی

Aşmê hırın mı di İdrisu Nebi
Yi va mijdunı qê in hamil tu bi

Üçüncü ayda gördüm İdris peygamberi
Bu hamileliğine müjdeler olsun dedi

141-اشم چارن مدی رسول الله نوح
یمرا فا محمد واهار فتوح

Aşmê çarın mı di Resul Allê Nuh
Yi mı ra va Muhammed wahar futuh

Dördüncü ayda Allah resulü Nuh'u gördüm
Bana dedi: Muhammed fetihler sahibidir

142-حزرة هود آشم پونجن دا سلام
یفا او مه شفیع دار محشر مار

Hezreti Hud aşmê puncın da selam

Yi va umı şefi‘dar mehşeri ma r’

Hz. Hud, beşinci ayda selam verdi

O bize mahşerin şefaatchisi geldi dedi

143-اشم ششن مدی ابراهیم خلیل

فا آمینه حمل ته رسول پیل

Aşmê şeşın mı di İbrahim Xêlil

Va Amine hamil tu Resulu pil

Altuncı ayda İbrahim¹⁰⁹ Halil‘i¹¹⁰ gördüm

Hamile olduğun kişi büyük resuldür dedi

144-اشم هوتن مدی اسماعیل ذبیح

یقا حمل ته واهاردین صحیح

Aşmê hotın mı di İsmâ‘il Zebih

Yi va hamil tu wahar dini sehih

Yedinci ayda İsmail Zebih‘i¹¹¹ gördüm

Hamile olduğun kişi, sahih din sahibidir dedi

¹⁰⁹ M.Ö. XXII. yy.da yaşamıştır. Babası mesabesinde olan Âzer, put yapıp satmakla geçinen bir rivayete göre de Nemrut’un veziri bir kişiymiş. Annesinin adı Ūşâ; gerçek babasının adı Târûh’tur. Nemrut bir rüya üzerine ülkede iki yıl müddetle doğan bütün çocukları öldürtmeye başladığı sırada annesi onu gizlice dünyaya getirmiş ve Kusa civarında bir mağarada büyütülmüştür. İbrahim daha küçük yaşlarda puta tapan Babil halkına hayret eder ve putların işe yaramaz, manasız şeyler olduğunu düşünürmüş. Bir gece yıldızları görünce “Acaba benim tanrım bu mu” diye düşünmüş. Ay da kaybolunca güneşi tanrı sanmış, ancak o da batınca onun da tanrı olamayacağını anlamıştır. (İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötügen Yayınları, 7.Baskı, İstanbul 2000, s.202)

¹¹⁰ Allah dostu İbrahim Peygamber, ateşe atıldığı zaman Cebrail onu havada tuttu ve dileğini sordu. O da, “Ben Allah’ın kuluyum, hacetim O’nadır, sana değil. Allah ne dilerse yapsın” dedi. Allah da onu dost edindi ve Halilullah oldu. (İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, s.167)

¹¹¹ Kur’ân-ı Kerîm’de on iki yerde adı geçen İsmâil çeşitli nitelikleriyle zikredilmektedir. Annesi Hâcer hakkında Kur’an’da bilgi yoktur. İsmâil, babası İbrâhim’in yaşlılık döneminde ve bir duası neticesinde dünyaya gelmiş, çok küçükken babası tarafından Beytülharâm’ın bulunduğu yere bırakılmıştır. Adı açıkça zikredilmemekle birlikte belli bir yaşa gelince kurban edilmek istenenin İsmâil olduğu anlaşılmaktadır. Daha sonra babası ile beraber hem beytin temellerini yükseltmiş hem de bu kutsal mekânı temiz tutmakla görevlendirilmiş, peygamber olarak seçilmiş, diğer peygamberler gibi ona da vahiy gelmiştir. Elyesa, Zülkifl, İdris, Yûnus ve Lût gibi peygamberlerle birlikte zikredilen İsmâil, hidayete erdirilen ve âlemlere üstün kılınarlardan, Allah’ın rahmetine kabul edilen iyilerden ve sabredenlerden biri olarak gösterilir. İsmâil sözünde duran, halkına namaz kılmayı, zekât vermeyi emreden, rabbinin hoşnutluğunu kazanmış bir resul ve nebidir. (Ömer Faruk Harman, “İsmâil”, *DİA*, Cilt:23, İstanbul 2001, ss.76-80)

145-آشم هشتند مدی موسی الکلیم

فاومه واهار قرآن کریم

Aşmê heştın ıd mı di Musel Kelim

Va umı wahari Qur‘ani Kerim

Sekizinci ayda Musel Kelim ‘i¹¹² gördüm

“Kuran-ı Kerim ‘in sahibi geldi” dedi

146-آشم نوند عیسی دا مه سلام

یفا حمل ته پیغمبر خاصو عام

Aşmê newın ıd ‘İsê da mı selam

Yi va hamil tu Pêğembêr xas u ‘am

Dokuzuncu ayda İsa bana selam verdi

Hamile olduğun kişi herkesi peygamberdir dedi

گر شما وازین خلاص فین ای برا

صلواة بیاری سر محمد اشکرا

Ger şıma wazên xelas vin êy bira

Selewat biyarê sêr Muhammêd eşkera

Kardeşim! Kurtuluşa ermek istiyorsan

Muhammed’e salavat getirin açık açık

¹¹² Hem Yahudilik ve Hıristiyanlığa hem de İslâm’a göre büyük bir peygamber ve İsrâiloğullarını Firavun’un zulmünden kurtarıp hürriyete kavuşturan bir liderdir. Hakkında Ahd-i Atîk’in Tevrat dışındaki bölümleriyle Ahd-i Cedîd’de kısmen bilgi bulunmakla birlikte onunla ilgili yegâne kaynak Tevrat ile Kur‘ân-ı Kerîm’dir. Tevrat’ın hemen hemen tamamı Hz. Mûsâ’nın ve önderliğini yaptığı İsrâiloğulları’nın tarihinden ibarettir. Yaşadığı döneme ait diğer kaynaklarda kendisinden bahsedilmemekte, Kitâb-ı Mukaddes’te onun dışında bu adı taşıyan başka bir kimse bulunmamaktadır. Tevrat Mûsâ’yı peygamberlerin en büyüğü olarak takdim eder. Hz. Mûsâ, Tevrat’a göre sadece ona ait bir nitelik olmak üzere Tanrı ile yüzyüze söyleşen, Tanrı’nın Sinâ’daki vahyine aracı olarak seçtiği, esaret altındaki halkı kâhinler melekûtu ve mukaddes millet haline getiren, eşsiz ve benzersiz bir kişidir. Mûsâ, Kur‘ân-ı Kerîm’de de adı en çok geçen peygamberdir. (Ömer Faruk Harman, “Mûsâ”, *DİA*, Cilt:31, İstanbul 2006, ss.207-213)

Hz. Peygamber'in annesinin hamileliğinde yaşadığı olağanüstü durumlar ve her ay bir peygamberi rüyasında görme meselesi Muşeki mevlidinin 134-146 arasındaki beyitlerini kapsamaktadır.

Hamilelik ile başlayan olağanüstü olaylar ve peygambere olan hamilelikten bihaber olma durumu bu bölümün ilk beyitlerinde yer almaktadır. Sonrasında dokuz peygamberden her birinin Hz. Amine'nin rüyasına girmesi ve hamile olduğu kişi ile ilgili bilgi vermesi konusu çok edibane bir şekilde icra edilmiştir. İlk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem'den başlayarak Hz. Muhammed'den önceki peygamber olan Hz. İsa'ya kadar dokuz peygamber sırayla (Âdem, Şis, İdris, Nuh, Hud, İbrahim, İsmail, Musa ve İsa) ay ay bu peygamberler kutsal doğuma şahit tutulmuştur. Peygamberin vasıfları peygamberler aracılığıyla rüyada annesi Amine'ye aktarılmıştır.

2.10. In Behs Ruêj Wiladêt u Ruêj Wefat o

ان بحث روژ ولادۀ روژ وفا
147-ابن عباس یه روایت کرد
وه یوصحاب جلیل هم جمیرد

İbni ‘Ebbasi yi riwayeti kerd
W1 yo sehabu celil u hem cumiyerd

İbni Abbas,¹¹³ o rivayet etti

O hem büyük bir sahabe hem de mert biridir

148-قار سول الله اومه دنيا وه به
شرف پیل قی روژ دشنبی به

Va Resul Allê umı dunya w1 b1
Şerefu pil qê rueji dışenbi b1

*Dedi ki, Allah’ın resulü dünyaya geldi, o idi
Bu büyük şeref pazartesi gününe nasip oldu*

149-روژ دشنبه دنیا را شه اونبی
دا دی اولاد برا قربون یبی

Ruej dışenbı dunya ra şı o Nebi
Dadı ewladı bıra qırbun yi bi

Pazartesi günü dünyadan gitti o Nebi¹¹⁴

Anne, evlat ve kardeş O’na kurban olsun

¹¹³ İbn Abbas, Hz. Peygamber’in vefatında on üç yaşında bir gençti. Çok hadis rivayet eden sahâbilerden biri olarak naklettiği 1660 hadisin bir kısmını bizzat Peygamber’den duymuş, çoğunu ise Hz. Ömer, Ali, Muâz, babası Abbas, Abdurrahman b. Avf, Ebû Süfyân, Ebû Zer, Übey b. Kâ’b, Zeyd b. Sâbit ve diğer sahâbilerden öğrenmiştir. Muteber hadis âlimleri onun rivayet ettiği hadislere önem vermişlerdir. 75 hadisini Buhârî ve Müslim müştereken, 120 hadisini yalnız Buhârî, 9 hadisini de yalnızca Müslim tahrir etmiştir. Kendisinden de 197 kişi hadis nakletmiştir. Çok hadis rivayet etmiş olmanın yanında hadis öğretimine de önem vermiştir. (İsmail L. Çakan, Muhammed Eroğlu, “Abdullah b. Abbas”, *DİA*, Cilt:1, İstanbul 1988, ss.76-79)

¹¹⁴ Mübarek başları Hz. Aişe’nin kucagında, göğsüne dayalı idi. Yanında su kabı vardı. İki elini suya batırıp ıslak ellerini mübarek yüzüne sürdü. Mübarek dudaklarından “Lailahe illallah” cümlesi döküldü. Sonra ellerini yüzünden kaldırdı. Gözlerini evin tavanına dikti. “Allah’ım, Refik-i A’la” cümlesini tekrarlaya tekrarlaya altmış üç yaşında iken mübarek ruhu Refik-i A’la’ya yükseldi. Tarih, Hicretin 11. Senesi, Rebiülevvel ayının 12’si, Pazartesi günü. Miladi: 8 Haziran 632. (Salih Suruç, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, s.822)

150-حبیب اللہ یوحد یثد کرد بیان

عمل امة ده روژی مر بن عیان

Hebib Allê yo hedis ıd kerd beyan

'Amêl ummet dı rueji mi r' ben 'eyan

Allah'ın sevgilisi, bir hadisinde beyan etti

Ümmetin amelleri iki günde bana aşikâr olur dedi

151-روژ دشنبه روپاشنبه بن عیان

عمل امة قی مر رب کرد بیان

Ruej dışenbı ruej paşenbı ben 'eyan

'Amêl ummet qê mı ri Reb kerd beyan

Pazartesi ile Perşembe günleri aşikâr olur

Ümmetimin amellerini Allah bana beyan etti¹¹⁵

152-وقتا گواز قیننا صالح جمیل

از شکرکنا قی رب خو وه جلیل

Weqta gu ez vinena salih cemil

Ez şukur kena qê Reb xu wı celil

Ne zaman salih amel görürsem

Celil olan rabbime şükür ederim

153-وقتاگ از قیننا عملین قبیح

قونا یا رب مغفرة کریه قبیح

Weqta g' ez vinena 'emêl yın qebih

Vuna ya Reb meğfıret ker yi qebih

¹¹⁵ Ebu Hureyre radiyallahu anh'den rivayet edildiğine göre Resulullah aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

“Pazartesi ve Perşembe günleri cennet kapıları açılır. Din kardeşi ile aralarında düşmanlık bulunan kişi dışında Allah'a şirk koşmayan her kulun günahları bağışlanır. (Meleklerle) siz şu iki kişiyi birbiriyle barışmaya kadar tehir edin, evet siz bunları birbirleriyle barışmaya kadar tehir edin! buyrulur.” (İmam Nevevi, *Riyazü's Salihin*, s.713)

Onların amellerinin kötü olduklarını görünce

Ya Rabb, affet, onlar günahkârdırlar derim

154-تم دعا جب قى امترای برا

وقت وفات خودامة نکرد قیر

Tım du‘aci b’ qê ummet ir ey bıra

Weqt wefat xu d’ ummetı nêkerd vir a

Kardeşim! O daima ümmet için duacı idi

Vefatında ümmetini unutmadı

155-یقثاتی یا امتی یا امتی

قأتی یارب مغفرة بك امتی

Yı vatê ya ummeti ya ummeti

Vatê ya Reb meğfiret bıq ummeti

O, ümmeti, ümmeti! derdi

Ya Rab ümmeti affet derdi

156-اسلام تعقیب بکر جحدی رسول

رسول ین سرحوزد کن قبول

İslami te‘qib bıqêr cehdê Resul

Resulı yın seri hewz ıd ken qebul

Müslümanlar Resul’ün yolunu takip ederse

Resul, onları kevser havuzunun başında kabul edecek

157-وقتاًگوتطبیق نکیر شرعی نبی

روژه محشریه زلیل بن بیه نبی

Weqta gu tetbiq nêkêr şer‘i Nebi

Rueji mehşêr yi zelil bên biyê Nebi

Nebi’nin şeriatını tatbik etmezlerse

Nebi’siz mahşer gününde zelil olacaklar

158-او روژه رب رحمة خه ين نكن

محمد مصطفا شفعات ين نكن

O ruejî Reb rehmeti xu yin niken

Muhammed Mustefa şef`at yin niken

O gün Rab, onlara rahmet etmez

Muhammed Mustafa onlara şefa'at etmez

159-چنكى دنيا د ين خه رنكر د عاده

نماژو روژو زكاه حج مده

Çunki dunya d' yin xu ri nêkerd 'adet

Nımaj u ruejî u zekat hecc u meded

Çünkü onlar kendilerine bu dünyada

Namaz, oruç, zekât, hac ve duayı adet etmediler

160-فرز اله ين خه موندت تطبيق نكى

افعال نباش ين يوب يوه كى

Ferz ilahi yin xu mun ıd tetbiq nêkê

Ef`ali nebaşı yin yob yoyı kê

İslamın farzlarını hayatlarında tatbik etmediler

Kötü davranışların tamamını tek tek yaptılar

161-آمرين ببهواء نفس ين

مرگومحشر چرنومين قرين

Amiri yin bıb' hewa' nefsi yin

Merg u mehşer çırrê numên viri yin

Heva ve hevesleri amirleri olmuştu

Ölüm ve mahşer asla onların aklına gelmezdi

162-ین چری حیانکردین ای برا
ین زناو فحوشه کردین اشکر

Yın çırrê heya nêkerdên êy bira
Yın zina u fuhuşî kerdên eşkera

*Kardeşim, onlar asla utanmıyordu
Açık açık zina ve fuhuş yaparlardı*

163-رقوبرا بب شراب قی ینر
البتہ جز انو دون رب منیر

Reqî bira bîb' şerabî qê yın ir
Elbette cezê inu dun Reb munir

*Rakî ve bira, şarap olmuştu onlar için
Elbette ki ışık saçan Rab bunların cezasını verecek*

164-بچروا ان فنین فون یا رسول
تہ شفاعة بکرالله کن قبول

Bı çî rî wa in venên vun ya Resul
Tı şefa'et bîkêr Allah ken qebul

*Hangi yüzle bunlar seslenecek ya Resul
Sen şefa'at edersen Allah kabul eder diye*

گر شما وازین خلاص فین ای برا
صلواة بیاری سر محمد اشکرا

Ger şıma wazên xelas vin êy bira
Selewat biyarê sêr Muhammêd eşkera

*Kardeşim! Kurtuluşa ermek istiyorsan
Muhammed'e salavat getirin açık açık*

Bu bölüm, mevlidin 147-164 arasındaki beyitlerini kapsamaktadır. Bu bölümde 571 yılında pazartesi günü dünyaya gelen ve 632 yılında pazartesi günü vefat eden Hz. Muhammed Mustafa'nın 63 yıllık ömrü konu edinilmiştir. Klasik mevlit geleneğinin asli bölümleri olan doğum ve vefat bahsi Molla Muşeki tarafından da anlatılmıştır.

Pazartesi günü dünyaya gelip pazartesi günü dünyadan ayrılma hadisesi Molla Muşeki'nin ilmî ve edebî yeteriliğinden geçerek okuyucu/dinleyiciye ulaşmıştır.

Hız. Muhammed'in dünyaya gelişi ve dünyadan ayrılışına kısa bir şekilde yer veren Molla Muşeki, bölümün diğer beyitlerinde ümmetin din dışı yaşamları, heveslerine uyup doğru yoldan sapmaları, Hız. Muhammed'in bu kötü davranışların affı için Yüce Yaratana yalvarışı konu edinmiştir.

2.11. In Behs Taif o

ان بحث طائف

165-يو دونم رسول اكرم شه سفر

فیرخدا وه شه با ژار طائف سر

Yo duenim Resuli Ekrem şı sefer

Vêr xu da wı şı bajar Taifi ser

Bir keresinde Resuli Ekrem seyahate çıktı

Yönünü çevirdi Taif şehrine gitti¹¹⁶

166-یه خوا برد کولی خوزید ای برا

طلب نصرة کردین اشکرا

Yi xu wa berd kuelê xu Zêyd ey bira

Talebi nusreti kerdên eşkera

Kardeşim! Yanında kölesi Zeyd'i¹¹⁷ de götürdü

Yardım talep ediyordu açık açık

167-ثقیف یو قبیلی طائف بی

میون قبیلا د اشراف محقول بی

Seqıfi yo qebilê Taifi bi

Miyun qebila d' eşraf mehqli bi

¹¹⁶ Taif, önem itibariyle olduğu gibi medeniyetin yaygınlığı ve halkının refah seviyesi açısından da Mekke'den sonra ikinci sırayı alırdı. Kur'an, Kureyş müşriklerinin düşmanca sözlerini naklederken şöyle buyurur: "Şu Kur'an iki şehrin birindeki büyük bir adama indirilmeli değil miydi, dediler. (Nedvî, *Rahmet Peygamberi*, İz Yayıncılık, 8. Baskı, İstanbul 2016, s.120); Hz. Muhammed, Peygamberliğinin 10. yılı, Şevval ayının 27. günü varmıştı buraya. Yeşil, güzel bir yerdı Taif. Efendimiz burada 10 gün kaldı ve insanları İslam'a davet etti. Davete icabet etmedikleri gibi ayak takımından bazı insanları da kandırarak Efendimiz ve yanındaki Hz. Zeyd'i taşalattılar. (Talha Uğurluel, *Mekânlar ve Olaylarıyla Hz. Muhammed'in Hayatı*, Timaş Yayınları, 11.Baskı, İstanbul 2016, s.106.)

¹¹⁷ Bi'setten otuz beş yıl kadar önce doğdu. Aslen Yemen menşeli Kelb kabilesindendir. Resûlullah tarafından çok sevildiği için "hibbü Resûlillâh" lakabıyla tanınırdı. Câhiliye döneminde henüz çocukken annesi Su'dâ ile birlikte Benî Ma'n'daki akrabalarını ziyarete giderken Benî Kayn mensupları tarafından kaçırıldı ve Ukâz panayırında köle olarak Hz. Hatice'nin yeğeni Hakîm b. Hizâm'a satıldı. Hakîm onu Mekke'ye götürdü ve halası Hatice'ye, Hz. Hatice de Resûlullah'a hediye etti. Hz. Peygamber'den hiç ayrılmayan Zeyd onun risâletini ilk tasdik edenlerdendir; hatta bazı rivayetlere göre erkeklerden ilk müslüman olan kişidir. Resûl-i Ekrem'in Tâif yolculuğunda Zeyd de beraberdi. Tâifliler, Resûl-i Ekrem'i dinlemeyip şehirden çıkardıkları sırada üzerlerine atılan taşların Peygamber'e isabet etmemesi için Zeyd kendi vücudunu ona siper etti ve yaralandı. (Bünyamin Erul, "Zeyd b. Hârise", *DİA*, Cilt:44, İstanbul 2013, ss.319-310)

Sakif kabilesi, Taif kabilelerinden biri idi

Kabileler içinde eşref-i mahlûk idiler¹¹⁸

168-پیغمبریه دعودین الله کر

ین اجابۀ رسول پیل خو نکرد

Pêğembêr yi de‘we din Allê kerd

Yın icabêt Resuli pil xu nikerd

Peygamber, onları Allah’ın dinine çağırdı

Onlar, o büyük Peygamber’e icabet etmediler

169-ینرا یب قای الله هن چو نیدی

پغمر کور میون انسونود گیراته دی

Yın ra ye b’ va qê Allê hin ço niye di

Peğmêr kur miyun insunu d’ gêra tı di

Onlardan biri çıkıp dedi: Allah başka kimseyi bulamadı mı

İnsanların arasında peygamber yapmak için arayıp seni mi buldu¹¹⁹

170-آی بین قای والله از نید خبیر

چری توده تفون از یغمرا خویر

Ayê bin va wellahi ez niye d’ xebêr

Çırrê tu dı tı vun ez Peğmer a xu ir

Bir diğeri dedi: Vallahi seninle konuşmuyorum

Çünkü sen de kendine peygamber diyorsun¹²⁰

¹¹⁸ Nübuvvetin 10. yılında (620) şevval ayının sonlarına doğru Hz. Hatice’nin vefatından bir ay sonra buraya gitti ve zilkadde ayında döndü. Taif’in ileri gelenlerinden Amr b. Umeyr’in oğulları Abdüyalil, Mesut ve Habîb’i İslama’ya davet etti ve kendisine yardım etmelerini istedi. Ancak hiç kimse onun davetini kabul etmedi. Çünkü Sakif kabilesi mensupları Kureyş ile aralarının açılmasını istemezlerdi. Zira birbirleriyle akrabalıkları ve ticari ilişkileri vardı. (İbrahim Sarıçam, *Hız. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 11. Baskı, Ankara 2017, s.127-128)

¹¹⁹ Peygamber (s.a.v.) onlara İslam’ı tebliğ edip, düşmanlarına karşı korunma istediğinde içlerinden biri hemen, “Eğer Allah seni gönderdiyse, Kâbe’de asılı olanların hepsini aşağı indiririm” dedi. Bir diğeri, “Allah senden başka gönderecek adam bulamadı mı?” dedi. Martin Lings, *Hız. Muhammed’in Hayatı*, İnsan Yayınları, 211.Baskı, İstanbul 2017, s.144)

171-ین خبرنباش نویش جرکی صرف

ین حقارة کردرسول زاف حیف

Yın xebêr nebaşı niwêş çi r' kê serf

Yın heqaret kerdı Resul zafı heyf

Onlar O'na hoş olmayan, kötü sözler sarf ettiler

Yazıklar olsun Resul'e çokça hakaret ettiler¹²¹

172-ین گزخوهم قزی خو اشة دم

کری اشته پیغمرین هم پیه دم

Yın geji xu hem qiji xu eşti dım

Kerrê eştê Peğmeri yın hem piyedım

Onlar çocuklarını ve delilerini peşine taktılar

Peygamber'e peşpeşe taş attılar¹²²

173-ینه ورد لنگ یه گند فردی برا

یقاتی رحمه مبکر رب خرا

Yını wird ling yi gun id verdê bıra

Yı vatê rehmi mı bıker Reb xu ra

Kardeşim, O'nun her iki ayağını kana buladılar

O, rabbine bana merhamet et diyordu¹²³

¹²⁰ Üçüncüsü: “Seninle konuşmam! Çünkü sen eğer söylediğin gibi Allah’ın Resulü isen, benim hitap edemeyeceğim kadar yücesin ve eğer yalancı isen seninle konuşmam uygun olmaz” dedi. (Martin Lings, *Hız Muhammed’in Hayatı*, s.144)

¹²¹ Muhammed (AS), Mekke’yi gizlice terk edip, muhtemelen yaya olarak buraya (Taif) gelmişti. Bir rivayete göre tek başına, başka bir rivayete göre evlatlığı Zeyd bin Harise ile birlikte idi. Buranın halkıyla konuşmadan önce, yöredeki herhangi bir başkandan korunma hakkı ve izin alması gerekiyordu. Muhammed (AS), kendisiyle akraba olan üç başkanla görüştü. Bunlardan biri kendisine sert ve kaba bir biçimde, diğer ikisi ise alaylı bir biçimde davrandılar ve her üçü de vakit geçirmeden terk etmesini emrettiler. (Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, s.111)

¹²² Taifliler, Peygamber’e inanmadılar. Peygamber’i taş tuttular. Lat ve Uzza’ya tapmakta Mekkeli müşriklerle yarışıp duran Sakifliler, bu çirkin sözlerle de yetinmediler; beldelerinde misafir olarak bulunan cihan Peygamberine, ayak takımını, sokak gençlerini ve köleleri kışkırtarak saldırttılar. (Salih Suruç, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, s.258)

¹²³ Öyle bir işkence ettiler ki, her iki ayağı taş darbeleri nedeniyle kanlar içinde kaldı. Gözü dönmüş, kendini bilmez küstahlar, yolun her iki tarafında sıralanarak Kâinatın Efendisini ve Hz. Zeyd’i taş tuttular. Resullullah’ın mübarek ayakları kana bulandı. Öyle ki isabet eden taşların açtığı yaraların acısı yürümeye engel olur hale geldi. (Salih Suruç, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, s.258)

174-رسول رب خير دعا كرد قا ياب

از ز عيفابيه قوتاته يو رب

Resuli Reb xu r' du'a kerd va ya Reb

Ez ze'if a biyê quwet a tı yo Reb

Resul, Rabbine dua etti ve dedi: Ya Rab

Sen bir Rabsın, ben ise zayıf ve kuvvetsizim

175- قا يا الله ته ارحم الراحمين

قا يا الله ته رب المستضعفين

Va ya Allah tı Erhemul Rahimin

Va ya Allah tı Rebb-ul musted'efin

Dedi: Ya Allah, sen merhametlilerin en merhametlisisin

*Ya Allah, sen çaresizlerin Rabbisin*¹²⁴

176-انادعا كردى قلبو صافرا

يقا تى انسون مه فهم نكين برا

Ina du'a kerdi qelb u safi ra

Yı vatê insun mı fehm nekên bıra

Bu duayı safi tertemiz kalbi ile yaptı

*Kardeşim! O derdi ki: İnsanlar beni anlamıyor*¹²⁵

¹²⁴ İlahi! Kuvvetimin zaafa uğradığımı, çaresiz kaldığımı, halk nazarında hor görüldüğümü ancak sana arz ederim. Ancak sana şekva ederim. Ey merhametlilerin en merhametlisi, herkesin hor görüp de dalına bindiği biçarelerin Rabbi Sen'sin. İlahi, huysuz, yüz­süz bir düşman eline beni düşürmeyecek hatta hayatımın dizginlerini eline verdiğin akrabadan bir dosta bile bırakmayacak kadar beni esirgersin. İlahi! Gazabına uğramayayım da çektiğim mihnetlere, belalara aldırımam. Fakat senin af ve siyanetin bana bunları göstermeyecek kadar geniştir. İlahi, gazabına uğramaktan, rızasızlığa dıçar olmaktan, senin o karanlıkları parıl parıl parlatan, dünya ve ahirete ait işlerin medarı salahı olan yüzünün nuruna sığınırım. İlahi! Sen razı olasıya kadar işte affını diliyorum. Her kuvvet, her kudret seninle kaimdir." (Ali Himmet Berki- Osman Keskiöğlü, *Hatemü'l-Enbiya Hz. Muhammed ve Hayatı*, s.144)

¹²⁵ Peygamber'inin bu içten duasını duyan Yüce Allah, Hz. Peygamber'e bir meleşini gönderdi ve aralarında Taif'in bulunduğu iki dağın (Taif üzerine kapanırcasına) birbirlerine kavuşturulmasını arzu edip etmediğini sordu. Resulullah (sav) ise "Hayır, bilakis Cenab-ı Hakk'ın onların neslinden yalnızca Allah'a ibadet eden ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayan bir kavim çıkarmasını isterim." buyurdu. (Nedvî, *Rahmet Peygamberi*, İz Yayıncılık, 8.Baskı, İstanbul 2016, s.121)

177-اوحال پغمردیب دحی برو

شفقة برد پغمرد سر ورد برو

O hali Peğmeri di b' dehê biru
Şefqetı berd Peğmeri ser wird biru

*Peygamberin o halini gördü iki kardeş
Peygambere acıdılar her iki kerdeş*

178-ین کولی خراقا جر انگره بر

تراقاژه واوه خویر بگره بور

Yın kuelê xu ra va ci r' engurı ber
Tı ra vaji wa wı xu r' bıgerı buwer

*Kölelerine dediler ki: O'na üzüm götür
O'na de ki bu üzümü alıp yesin¹²⁶*

179-آی کولی انگره برد دا رسول

قا ته خویر بگر مرا بکر قبول

O kueli engurı berdı da Resul
Va tı xu r' bıger mı ra bıker qebul

*O köle üzümü götürüp Resul'e verdi
Benden bunu al ve kabul et dedi¹²⁷*

180-پیغمبر وقتا گوانگره ورد

قا با سم الله دست پیکرد

Pêğemberi weqta gu engurı werd
Va bismillahi cuapê destpê kerd

¹²⁶ Bağ sahipleri, Resul-i Kibriya Efendimizin maruz kaldığı şen'i ve menfur saldırıyı uzaktan seyretmişler ve acıma duyguları harekete gelmişti. Köleleri Addas'la Efendimize biraz üzüm göndererek ikramda bulundular. (Salih Suruç, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, s.259)

¹²⁷ Hz. Peygamber, İslâm'a davet için gittiği Tâif'te halktan eziyet ve işkence görünce Şeybe ve Utbe'nin bağına sığınmıştı. Addâs, burada efendilerinin emriyle bir tabak üzüm sunduğu Hz. Peygamber'le konuşma imkânı bulmuş ve onun peygamberliğini kabul ederek efendileri razı olmadığı halde müslüman olmuştur. (Ahmet Önkal, "Addas", *DİA*, Cilt:1, İstanbul 1988, ss.355-356)

*Peygamber üzümü yerken
Bismillah dedi sonra başladı*

181- او كولى قا والله مه نشنا وة
ان قاته مرامه ترا اشنا وة

O kueli va wellahi mı neşnawıt
In vatı mera mı tu ra eşnawıt

*O köle dedi: Vallahi ben duymadım
Bu sözü ancak senden duydum¹²⁸*

182- پغمیرقا نومته چوبا ژارته چاو
قا نومه عداس بازار نینواو

Peğmêr va numê tu çu bajar tu ça w'
Va numı 'Edası bajar Newnewa w'

*Peygamber dedi, adın nedir? Nerelisin?
Dedi, adım Addas 'tır, Nevnevalıyım*

183- پغمرفا تدوی یونس رای
یقا تجزون یونس کوم جراو

Peğmeri va tı dewê Yunusi ra y'
Yi va tı çı zuni Yunus kum ca ra w'

*Peygamber dedi: Sen Yunus'un köyündensin
O dedi: Sen ne bilirsin Yunus nerelidir?¹²⁹*

184- رسول قا وه بری من یاعداس
وه نبی ایز نبیا یا عداس

¹²⁸ Addas, Hz.Peygamber'e üzüm ikram edince Peygamber, besmele çekerek yemeğe başladı. Bunun üzerine Addas "Kendi kendine "Vallahi" dedi. "Bu sözü bu beldedinin halkı bilmezler ve söylemezler." (Salih Suruç, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, İstanbul 2016, s.259)

¹²⁹ Hz. Muhammed, üzümü eline alarak: " Bismillah, Allah'ın adıyla" diyerek yemeye başladı. Addas hayret etti ve: Bu sözü bu diyar halkı söylemezler, onlar Allah'ın adını bile bilip anmazlar, dedi. Hz. Peygamber onun nereli ve hangi dine mensup olduğunu sordu. Ninevalı bir Hristiyan olduğunu anlayınca: Demek sen salih bir adam olan Metta oğlu Yunus Peygamber'in diyarındansın dedi. (Ali Himmet Berki- Osman Keskiöglü, *Hatemi'l-Enbiya Hz. Muhammed ve Hayatı*, s.144)

Resuli va w1 birê mın ya ‘Edas
W1 Nebi yu êz nebi ya, ya ‘Edas

*Resul dedi: Ya Addas o benim kardeşimdir
O da ben de nebiyiz ey Addas*

185-وقتا گونبی اینا قا یا برا
عداس خدا دستون لنگون یرا

Weqta gu Nebi ina va ya bira
‘Edasi xu da destun lıngun yi ra

*Kardeşim! Nebi bunu söylediğinde
Addas, hemen O’nun eline ayağına sarıldı*

186-حزرة محمد آگیرا وه شه
ورد بروقنا عداس برد فرخه

Hezreti Muhammed agêyra w1 şı
Wird biru vena ‘Edas berd veri xu

*Hazreti Muhammed döndü, gitti
İki kardeş, Addas’ı yanlarına çağırdılar*

187-ینقا عداس ایروتد حا لک غریب
ماد تخه اشتی لنگون یو غریب

Yın va ‘Edas eyru tu d’ halêk xêrib
Ma di tu xu eştê lıngun yo xêrib

*Dediler: Addas, bugün sende bir tuhaflık var
Kendini yabancı birinin ayaklarına attığını gördük¹³⁰*

188-دستا وه ته دینی ترا پا نفرد
عداس قا از چردین یه جانفرد

¹³⁰ Addas yanlarına dönünce, ikisi birden, “Yazıklar olsun sana Addas! Sen bu adamın başını, ellerini nasıl öptün?” diyerek onu azarladılar. Addas’ın efendilerine cevabı ise şu oldu: “Yeryüzünde, bu zattan daha hayırlı bir kimse yok! Bana bir şey bildirdi ki onu ancak bir peygamber bilebilir. (Salih Suruç, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, s.259)

Dest a w1 tu dini tu ra pa nêverd
'Edas va ez çırrê din yi ca nêverd

Sakın ola ki O, seni dininden alıkoymasın
Eddas dedi: Ben onun dinini asla bırakmayacağım

189- ین قاعداس یازخه ترته فونى
دین ته دینیه سراو ما زونى

Yın va Edas yazığı tu, tı vuni
Dini tu dini yi ser a w' ma zuni

Dediler: Yazıklar olsun sana ya Addas
Senin dinin onun dininden üstündür biliyoruz

190- عداس قا والله یا پیل مه
دین یمه خر قبول کرد دین مه

'Edasi va wellahi ya pili mı
Dini y1 m1 xu r' qebug kerd dini m1

Addas dedi: Ey büyüğüklerim vallahi
O'nun dinini kendi dinim olarak kabul ettim

191- الله هداية ناصيب عداس کرد
وه به صحاب جلیل هم جمیرد

Allê hidayet nasib 'Edasi kerd
W1 b1 sehabu celil u hem cumerd

Allah Addas'a hidayet nasip etti
O adam gibi adam yüce bir sahabe oldu

گر شما وازین خلاص فین ای برا
صلواة بیاری سر محمد اشکرا

Ger Şıma wazên xelas vin êy bıra
Selewat biyarê sêr Muhammêd eşkera

*Kardeşim! Kurtuluşa ermek istiyorsan
Muhammed'e salavat getirin aÇık aÇık*

Hız. Muhammed Mustafa'nın, azat ettiği kolesi Zeyd ile Taif'e yaptığı yolculuğun anlatıldığı bu bolum, 165-191 arasındaki beyitleri kapsamaktadır.

Hız. Muhammed, peygamberliğinin 10.yılı, Şevval ayının 27. günü azat ettiği kolesi Zeyd ile Taif'e varmıştı. Taif, hem Şehir kulture hem de ticaret aÇısından gезде Őehirlerdendi. Hız.Peygamber'in Taif'e geldiğini haber alan Taifliler, O'na eziyet ettiler, Őehirlerinden kovmaya aŐıŐtılar. Delilerine ve aŐocuklarına taŐlattılar. TaŐlar Hız.Peygamber'in ayaklarını kanlar iAinde bırakmıştı. Bu durum Şehir yolculuğu boyunca devam etti. Şehrin aŐıkıŐında Sakif kabilesinden Şeybe ve Utbe kardeşler, Hız. Muhammed'in durumunu görünce O'na acıdılar, bağlarına alıp himaye ettiler. Kolesleri Addas aracılığıyla üzüm ikram ettiler. Addas, Hız.Peygamber ile olan diyalog sonucunda ayaklarına kapanıp iman edenler zümresine katıldı.

Hız.Peygamber'in Taif'te kolesi Zeyd ile yaŐadıkları Molla Muşeki tarafından edebi bir lisan ile anlatılmıştır.

2.12. In Behs Hicrê Nebi ‘Aleyhi Selam o

ان بحث هجرة نبى عليه السلام

192-اسلام قى دين خوا دى ازىة

مشركوراسنا ين زاف زحمة

İslamu qê din xu wa di eziyet
Muşriku rasna yını zafi zehmet

Müslümanlar dinleri için eziyet çektiler

Müşrikler onlara çok eziyet ettiler¹³¹

193-پغمراونا صحاب به نشكنى

كا فرودستد به تم قهربنى

Peğmer una sehabê yi nêşkeni
Kafiru dest ıd yi tım qehrı beni

Peygamber baktı ki, sahabeleri artık yapamıyorlar

Kâfirlerin ellerinde her daim kahr oluyorlar¹³²

194-پغمراذن صحابون خه یدا

فا شما اشکن شیرمد ینا لا

Peğmeri izin sehabun xu yı da
Va şıma eşkên şiyerê Medina la

Peygamber, sahabelerine izin verdi

Medine'ye gidebilirsiniz dedi¹³³

¹³¹ Kureyş'in düşmanlığı, sözlü hakaret, boykot, işkence ve hatta öldürmeye kadar varan boyutlarda devam etti. En fazla baskıya maruz kalanlar, köleler ve himaye edecek kimseleri olmayan Müslümanlardı. Müşrikler, hür ve itibarlı kimseleri pek fazla rahatsız edemedikleri için hınçlarını köle ve cariyelerden alıyorlardı. (İbrahim Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, s.108)

¹³² Bu devrede, müşriklerin eziyet ve hakaretleri öylesine insanlık dışı bir vaziyete bürünmüştü ki Ebu Leheb gibi İslam'ın en büyük düşmanlarının dahi gayretine dokunmuş, onun bile akrabalık damarını tahrik etmiş ve durum böyle sürerse Efendimize arka çıkacağını bile ifade etmesine sebep olmuştu. (Salih Suruç, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, s.254)

¹³³ Ensara tabi olan bir kabile Müslüman olmak, kendisine ve ona tabi olanlara yardım etmek üzere Resulullah'a bey'at edince, Müslümanlardan bir kısmı onlara sığındı. Hz. Peygamber, ashabına ve Mekke'de kendisiyle birlikte olan Müslümanlara, Medine'ye hicret etmelerini, ensardan olan kardeşlerine iltihak etmelerini emretti ve "Aziz ve Celil olan Allah Teâla sizin için kardeşler ve güven içinde yaşayacağınız bir yurt yarattı." buyurdu. Bunun üzerine bölük bölük Medine'ye doğru yola çıktılar. (Nedvî, *Rahmet Peygamberi*, s.134)

195-سر شسوقست ده آشم نسون

هجره قيوثره كوت ميون انسون

Serrê şeşsêw vist dı aşmê nisun

Hicret yo veri kuti miyun insun

*Altı yüz yirmi iki yılının Nisan ayı idi*¹³⁴

*Hicret*¹³⁵ insanların aklına düşmüş idi

196-مشرک و وقتا گودی مئمن شی

مشرک و قئا ان گر قط با ش نی

Muşriku weqta gu di mu'mini şı

Muşriku va in gurı qet başı ni

Müşrikler, Müslümanların gittiklerini görünce

*Bu iyi bir iş hiç iyi değil dediler*¹³⁶

197-وقتا گو محمد مکرا شرو

شما قین وه دین خو حاکم کرو

Weqta gu Muhammed Mekke ra şeru

Şıma vin wı dini xu hakım keru

¹³⁴ Kaynaklarda Hz. Peygamber'in Mekke'den çıkışı, Kubâ'ya varışı ve Medine'ye girişi hakkında verilen tarihler oldukça farklıdır. Bunların incelenmesi sonunda, Mekkeliler'in 26 Safer (9 Eylül 622) Perşembe günü suikast kararı aldıkları, durumu öğrenen Resûl-i Ekrem'in o gece şehri terkederek Sevr mağarasına gittiği, 27-28-29 Safer (10-11-12 Eylül 622) Cuma, Cumartesi ve Pazar günlerini mağarada geçirdiği, 1 Rebülevvel (13 Eylül 622) Pazartesi günü mağaradan yola çıktığı, 8 Rebülevvel (20 Eylül 622) Pazartesi günü Kubâ'ya indiği ve 12 Rebülevvel (24 Eylül 622) Cuma günü Medine'ye girdiği anlaşılmaktadır. (Ahmet Önkal, "Hicret", *DİA*, Cilt:17, İstanbul 1988, ss.458-462)

¹³⁵ Hicret kelimesi sözlükte terk etmek, ayrılmak, bir yeri terk ederek başka bir yere göç etmek anlamına gelir. İstilahta ise, özel olarak Hz. Peygamber'in ve Mekkeli Müslümanların Medine'ye göçünü, genelde ise, gayr-ı müslim bir ülkeden İslam ülkesine göç etmeyi ifade eder. (İbrahim Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, s.139)

¹³⁶ Kureyş, telaş etmekte haklı idi. Çünkü onüç senedir Müslümanlara neler etmemişlerdi! Bir gün gelip onların hesabını verecekleri şüphesizdi. O günlerin yaklaşmakta olduğunu seziyorlardı. Bu dünyada kimsenin yaptığı yanına kalmaz, eden bulur. Kureyş kimsesiz Müslümanlara saldırmış, eza ve cefa etmiş, zavallı kadınların kanına girmiş, Müslümanları Şi'b-i Ebî Talip'te abluka altına alarak onları aç susuz bırakmıştı. İhtiyar anaların, memedeki çocukların feryad u figanına bırakmamıştı, mazlumların ahı göklere yükselmişti. Kureyş bunları biliyordu. Onun için hesaplaşmaktan, hesap gününden korkarak telaş ediyorlardı. (Ali Himmet Berki- Osman Keskioglu, *Hatemü'l-Enbiya Hz. Muhammed ve Hayatı*, s.182)

Eğer Muhammed Mekke'den giderse

Göreceksiniz, dinini hâkim kalacaktır

198-دارندود اومی یو جا مشرک

قا تی خوین کرد یواهل شرک

Daru Nedwe 'd umê yoca müşriki

Vatê xu yın kerdu yo ehli şirki

Müşrikler, Daru'l-Nedve'de bir araya geldiler

Söz birliği yaptılar o müşrikler¹³⁷

199-هر قبیلاد پعلوان وا بیری

ما قیربری محمد فنی

Her qebila pe'liwani wa biyeri

Ma vêr beri Muhammêd id vîneni

Her kabileden bir pehlivan gelsin

Biz Muhammed'in kapısının önünde bekleyeceğiz¹³⁸

200-وقتا گو اومه تفره وه شرو

ما یوضرب دون پر هو ابمر و

Weqta gu umi teverı wı şeru

Ma yo darbı dun pırı wa bımıru

Gitmek için dışarı çıktığında

Bir darbe vururuz ölsün

201-اوزامون انسون راحة بنی

پوة صنم خویر حزورقیننی

¹³⁷ Kureyş müşrikleri Resulullah'ın Medine'de dost ve yardımcıları edindiğini öğrenince, Resul-i Ekrem'in Medine'ye gidip onların başına geçmesinden korktular. Biliyorlardı ki, eğer bu gerçekleşirse, kendileri için çıkar bir yol yapabilecekleri başka bir şey yoktu. Bu sebeple Kureyş eşrafi hemen Daru'n-Nedve'de – ki burası Kusay b. Kilab'ın eviydi ve Kureyş her türlü kararı burada alırdı – toplandılar ve Resulullah hakkında neler yapabileceklerini görüştüler. (Nedvî, *Rahmet Peygamberi*, s.137)

¹³⁸ Sonunda her kabileden yiğit ve cesur bir genç seçilmesi, bunların hep birlikte Resulullah'a hücum ederek onu öldürmeleri şeklinde bir görüşü benimsediler. Böylece akıtılacak bu kanın mesuliyeti, bütün kabilelere dağılır ve Abdu Menafogulları da bütün bu kavimlerle savaşı göze alamazlardı. Meclis bu kararı aldıktan sonra dağıldı. (Nedvî, *Rahmet Peygamberi*, s.137)

O zamun insuni rahetı beni
Put u senêm xu r' huzur vineni

*O zaman insanlar rahatlığa ererler
Put ve sanemler huzur bulurlar*

202-جبرائیل خبره برد دا احمد

قا رامکورانا شو دوشک خد

Cebra'il xeberi berd da Ehmedi
Va ramekur ina şew dueşêk xu dı

*Cebra'il, Ahmet'e haber verdi
Bu gece yatağında yatma dedi¹³⁹*

203-رسول اکرم یه فنا علی

قا ته انا شو دوشک مدکونی

Resuli Ekremi yi vena 'Eli
Va tı ina şew ıd dueşêk mı d' kueni

*Resülü Ekrem, Ali'yi çağırdı
Bu gece yatağında sen uyuyacaksın dedi¹⁴⁰*

204-صبا امانت واهارته دونی

اوژرا پی تزه ماد مه ینی

Sıba emanêt waha ru tı duni
Uja ra pê tı zi ma dım yeni

¹³⁹ Müşriklerin almış olduğu karardan sonra Cebra'il, Hz. Peygamber'e gelerek Allah Teâla'nın hicret için kendisine izin verdiğini bildirdi. Kureyş'in suikast teşebbüsüne dair karar aldıklarını komşularından duyup Hz. Peygamber'e haber veren kişinin, Abdumuttalip'in kardeşinin kızı Rukayka bint Safiy olduğu da kaydedilir. (İbrahim Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, s.127-144)

¹⁴⁰ Peygamber (s.a.v.) ve Ali (r.a.) onların varlığından haberdardılar. Peygamber (s.a.v.) her zaman üstünde uyuduğu örtüyü Ali'ye verdi ve "Benim yatağıma yat ve benim bu yeşil Hadramî örtüme bürün. Uyu, sana onlardan bir zarar gelmeyecek" dedi. Daha sonra 'Yasin' diye başlayan süreyi okumaya başladı. (Martin Lings, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, s.167)

*Yarın milletin emanetini sen vereceksin
Ardından sen de arkamızdan gelirsin*¹⁴¹

205-حبيب الله بيرخرا اومه تفر
دى مشركوفك برگره تيوقر

Hebib Allê bêr xu ra umı tever
Di muşriku fêk beri guret yuver

*Allah'ın sevgili kulu, kapısından dışarı çıktı
Müşriklerin kapı önünde olduklarını gördü*¹⁴²

206-اونياكالمى هى يند يه گاوره
پور ينه تفونى جناوره

Uniya kalmê hê yın ıd yi gawırı
Piyorı yını tı vuni cınawırı

*Baktı kılıçları yanlarında o gâvurların
Onların tamamı sanki canavardılar*

207-رسول اكرم چنگى هرگره
قارى پسب چنگ هرین سراثت

Resuli Ekremi çengi herr guret
Va rı pis ib çengi herr yın serı eşt

¹⁴¹ Planlarını yaptıktan sonra Peygamber (s.a.v.) evine döndü ve Ali (r.a.)'ye Yesrib'e gideceğini, onun kendisindeki emanetleri sahiplerine verinceye kadar Mekke'de kalması gerektiğini söyledi. Peygamber (s.a.v.)'e hala "el-Emin" deniyordu ve kâfirler bile hiçkimseye güvenmedikleri mallarını ona emanet ediyorlardı. Peygamber (s.a.v.), Ali'ye Kureyşlilerin kendisine suikast hazırladıklarını Cebrail'in haber verdiğini de söyledi. (Martin Lings, *Hız. Muhammed'in Hayatı*, s.167)

¹⁴² Plan gereği her kabileden seçilmiş eli kılıçlı iki yüze yakın Müşrik, gecenin üçte biri geçince, Resuli Kibriya Efendimizin evinin önünde toplandılar. İçlerinde Ebû Cehil, Ebû Leheb ve Umeyme b. Halef gibi azılları ve elebaşları da vardı. Katiller gecenin geçmesini, aydınlığın etrafı sarmasını ve Fahri Âlem'in evinden çıkmasını bekliyorlardı. (Salih Suruç, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, s.300)

Resulü Ekrem bir avuç toprağı aldı

Yüzünüz kirlensin deyip bir avuç toprağı üzerlerine saçtı¹⁴³

208-الله آياهره ين سرکرد مون

يهاونى زافه بيوطافردمون

Allê aya herri yin ser kerd dumun

Yı unê zafi bi yo tafir dumun

Allah, o toprağı onların üstüne duman yaptı

Onlar baktılar ki her taraf toz duman olmuş

209-حبيب الله ين ميورا قيژاوه شه

هغال آى مشرکورا يواومه

Hebib Allê yin miyu ra vêja wı şı

Hevali ey muşriku ra yo umı

Allah'ın sevdiği, onların arasından çıkıp gitti

Müşriklerin arkadaşlarından biri çıka geldi

210-قا شما قنرتى قيربير احمدد

شماقونى ما بکش محمد

Va şıma vınerti vêr bêr Ehmêd id

Şıma vuni ma bıkiş Muhammêdi

Dedi: Ahmed'in kapısında bekleyip duruyorsunuz

Muhammed'i öldüreceğinizi söylüyorsunuz

211-قا يازخب قى شمارو الله و مشيو

هره اشتا سار شما سر وه شه

Va yazığ ıb qê şıma r' wellâh wı şiyu

Herri eşta sari şıma ser wı şu

¹⁴³ Kureyş müşrikleri Resulullah'ın evini kapısında toplanmışlar ve hücumu hazır bekliyorlardı. Resuli Ekrem bir avuç toprak aldı ve üzerlerine serpti. Cenabı Hak Hz. Peygamber'i onların gözünden sakladı ve onu göremediler. Hz.Peygamber, Yasin suresinin başından "Biz hem önlerinden bir sed hem de arkalarından bir sed çektik, böylece onları sarıverdik. Onlar artık görmezler." mealindeki dokuzuncu ayetine kadar okuyarak aralarından geçti. (Nedvî, *Rahmet Peygamberi*, s.138)

*Yazıklar olsun size vallahi o gitmiş
Üstünüze toprak atıp çekip gitmiş dedi*

212-حیلبا ز مشرك جاد بی فلا
الله مشركوسرن دنیا د غلا

Hilebazi müşriki cad bi vıla
Allê müşriku serin dunya d' ğela

*Hilebaz müşrikler hemen dağıldılar
Allah, müşriklere dünyada kütük versin*

213-چنکی بن نیفرداوه فین راحتی
رب یوه شاونب قی رحمتی

Çunki yın niverda wı vin raheti
Rebbi yi wı şawıt ıb qê rehmeti

*Çünkü onlar, O'na rahat vermediler
Rabbi, O'nu rahmet için göndermişti*

214-حبیبالله وه شه کی ابا بکر
قاما پیا خویرشه مد ینا یابکر

Hebib Allê wı şı kê Ebabekir
Va ma piya xu r' şı Medina ya Bekir

*Allah'ın sevgilisi, Ebubekir'in evine gitti
Beraber Medine'ye gidelim ey Ebubekir dedi¹⁴⁴*

215-ابو بکر زاف زاف ممنون به
رأس پغمرو به هقال یه

Ebubekir zafı zaf memnunı bı
Re'ısı Peğmeru bı hevali yı

¹⁴⁴ Hz. Peygamber, Hz. Ebubekir'in yanına geldi ve ona: "Allah Teâla Mekke'den çıkıp Medine'ye gitmemize izin verdi." buyurdu. Bunun üzerine Hz. Ebubekir: "Ya Rasulallah, ben de size refakat edecek miyim?" diye sordu. Resul-i Ekrem de "Evet" dedi. Hz. Ebubekir sevincinden ağladı. (Nedvî, *Rahmet Peygamberi*, s.138)

Ebubekir çok çok memnun oldu
Peygamberlerin reisi ona arkadaş oldu

216-پغمر ابا بکر ڦیژی یه شه
وطن خومکرا یه برا شه

Peğmer u Ebabekir vêjê yi şî
Weteni xu Mekki ra yi bi ra şî

Peygamber ve Ebubekir çıkıp gittiler
*Vatanları olan Mekke'den kalkıp gittiler*¹⁴⁵

217-پغمره زاف مئسف به یا برا
ڦایارب هی مقزین وطن مرا

Peğmerı zaf mu'essif bı ya bıra
Va ya Reb hê mı vejên wetên mı ra

Kardeşim, Peygamber çok üzüldü
Ya Rab! Beni vatanımdan çıkarıyorlar dedi

218-روژ پا شمبه مکر ڦیژا نبی
روژد شنبه داخل مد ینا به

Ruej paşembı Mekki ra vêja Nebi
Ruej dışenbı daxılı Medina bi

Perşembe günü Mekke'den çıktı Nebi
Pazartesi günü Medine'ye girdi

219-دسو ده روژ پغمر سفر کرد
جمعه اول بنوسا لمد یه کرد

¹⁴⁵ Öte yandan, Ebu Bekir, muhtemelen kendisi de gözaltında olduğundan, evinin penceresinden atlayıp Resulullah'la buluştu ve her ikisi birlikte, kameri ayın son günlerindeki o zifiri karanlık içerisinde, Sevr Dağı'nın zirvesine doğru tırmanmaya başladılar. Yolda birisi Ebu Bekir'i tanıdı; ama Ebubekir hiç belli etmeden ve yalan da söylemeden, bu beklenmedik karşılaşmayı savuşturdu. Resulullah (s.a.v.)'in ayakları, birkaç kilometrelik tırmanma sırasında yara bere içinde kalmıştı. (Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, s.147)

Des u dı ruêj Peğmeri seferi kerd
Cum'ê ewil Benu Salim ıd yi kerd

*Peygamber, on iki gün boyunca yolculuk etti
İlk Cuma namazını Benu Salim'de kıldı¹⁴⁶*

220-اهل مدینا اومه پغمر قرا

قابیو واجب ماشکر بکرب خرا

Ehli Medina umê Peğmêr vera
Va biyu wacıb ma şukur bık Reb xu ra

*Medine ehli Peygamberi karşılamaya geldi
Rabbimize şükretmek bize vacip oldu dediler¹⁴⁷*

221-قا الله ته مارشاوة یا رسول

امرته سارچمون ما سر قبول

Va Allê tı ma ri şawit ya Resul
Emir tu sari çımun ma ser qebul

*Dediler: Ey Resul! Allah seni bize gönderdi
Emrin baş göz üstüne kabulümüzdür*

222-الله مدینا وطن کرد قییری

مرکز اسلام کرد قی ماری

Allê Medina weten kerd qê yi ri
Merkezi İslamu kerd qê ma ri

¹⁴⁶ Hz. Peygamber, vahaya 27 Eylül 622, pazartesi ulaştı. Medinelilerin Peygamber (s.a.v.) Kuba'ya geldiği için sabırsızlandıkları haberi geldi. Bu yüzden Peygamber (s.a.v.) Kuba'da üç gün kaldı ve ayrılmadan önce İslam'ın ilk camisinin temellerini attı. Cuma sabahı Kuba'dan ayrıldı; O ve arkadaşları, onları bekleyen Hazrecli Beni Salim kabilesiyle namaz kılmak için Ranuna Ovası'nda durdular. Bu, o zamandan itibaren yurdu olacak olan ülkede ilk kılınan Cuma namazıydı. (Martin Lings, *Hız Muhammed'in Hayatı*, s.176)

¹⁴⁷ Karşılıycılar, Resul-i Ekrem Efendimizle Hz. Ebubekir'e, bir hurma ağacının gölgesinde dinlenirken kavuştular. Hz. Ebubekir, başucunda ayakta duruyordu! Günlerden beri yolunu heyecan, sabırsızlık ve muhabbetle bekledikleri ak maşlaha bürünmüş Kainatın Efendisini selamladılar, nur saçan mübarek simasını temaşaya başladılar. (Salih Suruç, *Kainatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, s.311)

*Allah, O'na Medine'yi vatan kıldı
Orayı bizim için İslam'ın merkezi yaptı¹⁴⁸*

گر شما وازین خلاص فین ای برا
صلوأة بیاری سر محمد اشکرا

Ger şıma wazên xelas vin êy bıra
Selewat biyarê sêr Muhammêd eşkera

*Kardeşim! Kurtuluşa ermek istiyorsan
Muhammed'e salavat getirin açık açık*

Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicretini konu edinen bu bölüm, mevlidin 192-222 arasındaki beyitlerini kapsamaktadır.

Mevlit geleneğindeki mevlit bölümleri, dillere ve toplumlara göre farklılıklar arz etmektedir. Hicret bahsi her mevlitte başvurulan konulardan birisi olmadığı halde Molla Muşeki tarafından bağımsız bir bölüm olarak ele alınmıştır.

Hz.Muhammed'in Mekke'den Medine'ye hicret serüveni, Muşeki tarafından detaylandırılmıştır. Evindeki yatağına Hz. Ali'yi yatırıp Hz. Ebubekir ile Medine'ye varış süreci bu bölümde ele alınmıştır. Hicret konusu birçok tarih ve siyer kitabında ele alınmıştır. Molla Muşeki de hicret konusundaki bilgisini mevlidin bu bölümünde şiirleştirmiştir.

¹⁴⁸ Hz. Peygamber ve Mekkeli Müslümanlar, vatanlarını terk ederek Medine'ye hicret ettiklerinde burada din kardeşleri olan Medineliler tarafından çok güzel karşılandılar. Tarihte böyle birbirine candan bağlanmış bu kadar içten karşılanmış insanları anlatan başka bir hadise tanımıyoruz. Din kardeşliği en sıcak bağıdır. Medineliler, Akabe biatında verdikleri sözün eri olduklarını ispat etmişlerdir. Sözlerine sadık kaldılar, itimada layık olduklarını gösterdiler. (Ali Himmet Berki- Osman Keskiöğlü, *Hatemi'l-Enbiya Hz. Muhammed ve Hayatı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 24.Baskı, Ankara 2006, s.201)

2.13. In Behs Herbi Uhud o

ان بحث حرب أحد
223-حرب أحد حربىكوگرونه
چنكى اورسول اعظم موندبه

Herbi Uhud herbêko girunı bı
Çunki o Resulu e‘zem mundı bı

*Uhud Savaşı,¹⁴⁹ büyük bir savaştı
Çünkü Resulü Azam o savaştı idi*

224-شما بونین ادب حلم نبی
حرب احدد يزاف ازیه دی

Şıma bunên edeb u hilmi Nebi
Herbi Uhud ıd yi zaf eziyet di

*Nebi'nin hilm¹⁵⁰ ve edebine bakın
Uhud harbinde çok eziyet gördü*

225-وقتا گود نون یه شهید به
سار یوریه گند مند پارچا به

Weqta gu dınuni yi şehidı bi
Sarı u ri yi guni d' mend parça bi

*Onun dişleri şehit düştüğünde
Başı yüzü kanlar içinde kalmış, parçalanmıştı¹⁵¹*

¹⁴⁹ Kureyş müşriklerinin büyükleri Bedir'de öldürülmüş, kurtulabilenler de kaçarak Mekke'ye gelmişlerdi. Bu hadise müşrikler için çok ağır bir felaket olmuştu. Savaşta, babaları, oğulları ve kardeşleri öldürülenler Ebu Süfyan'ın yanına koşup içlerini ona dökmüşlerdi. Ticaret kafilesinde malı olanlar, bunları Müslümanlarla yapacakları savaşta kullanılmasını istediler. Bu teklif kabul edildi ve Kureyş, Resulullah'a karşı harb etmek üzere toplandı. (Nedvî, *Rahmet Peygamberi*, s.193)

¹⁵⁰ Hilm sabır, sekinet ve vakardır; öfkeye, ihtiraslara ve diğer bencil duygulara hakimiyet, ağır başlılık ve yumuşak huyluluktur; fakat asla güçsüzlük ve onursuzluktan kaynaklanan bir zillet ve acz olarak kabul edilmemelidir. Hz. Muhammed (s.a.s.) hiçbir zaman kendi şahsı ile ilgili intikam almamış, kin tutmamış, kendisine zulüm ve haksızlık yapanları daima affetmiş; dini, yönetsel ve toplumu ilgilendiren konularda ise ceza gerektiren suçların cezalarını vermiştir. (Veysel Özdemir, *Modern Teoriler Açısından Hz. Muhammed (s.a.s.)'in Örnek Liderliği*, s120)

¹⁵¹ Uhud Savaşı'nda peygamberimizin dişi kırıldı. Dişi kırılan peygamberimizin yüzü gözü kanlar içinde kalmıştı. Hz. Fatıma babasının yüzündeki kanları temizlemeye çalıştı. Kanın dinmediğini görünce bir hasır parçasını yakıp küllerini Peygamber'in yüzüne bastırarak kanamayı durdurmayı başardı. (İbrahim Sarıçam, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, s.209)

226- حال رسول وقتاگو صحاب دی

قا زوتوبد ته قی ینریا نبی

Hali Resul weqta gu sehabu di
Va zutu bıd tı qê yın ir ya Nebi

*Sahabeler peygamberin bu halini görünce
Beddua et onlar için ey Nebi dediler*

227- رسول قا از نیومیا شاو تشه

قی لعنة زوتونانواش تشه

Resuli va ez niyumeya şawtışi
Qê le'net u zutun a newaştışi

*Resul dedi ben gönderilmedim
Lanet, beddua ve kötülük için*

228- از او میا قی دعاء رحمة

نیومیا قی ازیه زحمة

Ez umeya qê du'a u rehmeti
Niyumeya qê eziyet u zehmeti

*Ben dua ve rahmet için geldim
Eziyet ve zahmet için gelmedim*

229- اسلام خویربگر اخلاق نبی

آخرتد یه حشر بین پا ونبی

İslami xu r' bıgeri exlaq Nebi
Axiret ıd yi heşır bën pa o Nebi

*Müslümanlar! Nebi'nin ahlakını alın
Onlar ahirette O'nunla haşır olurlar*

230-مخلوقم یوند انسون اعظم وه

قی شکرمد حوثنا الزم وه

Mexluqu miyun id insunu e‘zemi wu

Qê şukur medhu sena elzemi wu

Yaratılmışların içindeki en büyük insan O’dur

Şükür için medh edip övülecek en elzem O’dur

231-شوی ولادة ورشت وه داربر

السلام هم مرحبا ین دا تسر

Şewê wiladêt wırışt we dar u ber

Esselam hem merheba yın da tu ser

Doğduğun gece tüm mevcudat ayağa kalktı

Sana selam verdiler hem de merhaba dediler

گر شما وازین خلاص فین ای برا

صلواة بیاری سر محمد اشکرا

Ger şıma wazên xelas vin êy bıra

Selewat biyarê sêr Muhammêd eşkera

Kardeşim! Kurtuluşa ermek istiyorsan

Muhammed’e salavat getirin açık açık

Uhud savaşının anlatıldığı bu bölüm, mevlidin 223-231 arasındaki beyitleri kapsamaktadır.

Hicretin 2. yılında (624) müslümanlarla Mekkeli müşrikler arasında cereyan eden Bedir Gazvesi’nde ağır bir yenilgiye uğrayan müşrikler intikam almak için hazırlık yapmaya başladılar. Uhut Dağı eteklerinde cereyan eden savaşta müşrik ordusunun kaçtığını gören Aynen Tepesi’ndeki okçular yerlerini terk ederek, ganimet toplamaya katıldılar. Bu durumu gören müşrikler, ganimet toplamakla meşgul islam ordusuna arkadan saldırdılar ve bu esnada Hz. Peygamber’i yaraladılar.

Molla Muşeki, mevlidin bu bölümünde okçular tepesindeki okçuların yerlerini terk etmesi sonucu yenilgiye uğrayan İslam ordusu ve savaş esnasında yaralanan, dişini kaybeden Hz. Peygamber'in durumunu anlatmaktadır. Hz. Muhammed'den beddua etmesini isteyen sahabesine olumsuz cevap vermiştir. Beddua için değil merhamet için geldiğini söylemiştir.

Peygamber'in yumuşak huyu ve edebinin bütün Müslümanlar tarafından örnek alınması gerekliliği Muşeki tarafından şiirleştirilmiştir. Bu bölümün son beyitinde Hz. Peygamber'in doğduğu gece zikredilmiştir. O'nun dünyaya teşrifıyla tüm mevcudatın ayağa kalkıp saygı gösterisinde bulunduğu anlatılmıştır.

2.14. In Behs Merheba yo

ان بحث مرحباء

232-مرحبا تيرسار چموسراومى

مرحبا تير نور چموتاه اومى

Merheba tu r' sari çımu ser umê

Merheba tu r' nuri çımu tı umê

Merhaba sana, baş göz üstüne geldin

Merhaba sana, gözümün nuru sen geldin

233-مرحبا رسول انس جن ته

مرحبا پغمرالله پیل ته

Merheba Resuli ins u cini tı

Merheba Peğmeri Allê pili tı

Merhaba, cinlerin ve insanların Resülüün sen

Merhaba, Allah'ın en büyük peygamberisin sen

234-يا محمد مرحبا لا ته قرين

يا محمد مرحبا ته آخرين

Ya Muhammed merheba la tı vêrin

Ya Muhammed merheba tı axırin

Ya Muhammed! Merhaba sana, sen ilksin

Ya Muhammed! Merhaba sana, sen sonuncususun

235-مرحبا تير واهار قرآن كريم

مرحبا تير ته رسول الله الحليم

Merheba tu r' wahari Qur'an Kêrim

Merheba tu r' tı Resul Allê helim

Merhaba sana, Kur'an-ı Kerim'in sahibi

Merhaba sana, sen Allah'ın en yumuşak huylu Resülü

236-مرحبا تير هديه باش هي توده

مرحبا تير نعمة ويش هتوده

Merheba tu r' hêdyê başi hê tu dı

Merheba tu r' ni'meti wêş hê tu dı

Merhaba sana, güzel hediyeler sendedir

Merhaba sana, güzel nimetler sendedir

237-مرحبا تير ليدر دولة ما

مرحبا تير ته شونى امة ما

Merheba tu r' lideri dewletê ma

Merheba tu r' tı şunê ummetê ma

Merhaba sana, devletimizin lideri

Merhaba sana, ümmetimizin rehberi

238-مرحبا تير واهارامتا پيل-

مرحبا تير ريس دولتا پيل

Merheba tu r' wahari ummeta pil

Merheba tu r' re'isi dewleta pil

Merhaba sana, büyük ümmetin sahibi

Merhaba sana, büyük devletin reisi

239-مرحبا تير تشفيع دارعا صيون

مرحبا تير ته الاج قا صيون

Merheba tu r' tı şefi'dar 'asiyun

Merheba tu r' tı ilaci qasiyun

Merhaba sana, asilerin şefaatchısı

Merhaba sana, kalpleri taşlaşmışların da ilacı

240-مرحبا تير ته اومى نورجهان

مرحبا تير ما ثنا كن وقت آن

Merheba tu r' tı umê nuri cihan
Merheba tu r' ma sena kên weqtuan

Merhaba sana, cihanın nuru sen geldin
Merhaba sana, daima biz medh u senalar ederiz

241-مرحبا سلطان بتون انبيو

مرحبا تيرنورچمون اوليو

Merheba sultani bitun enbiyu
Merheba tu r' nuri çımun ewliyu

Merhaba, bütün enbiyaların sultanı
Merhaba sana, evliyaların göz nuru

242-مرحبا تيررواشنيهچمون ما

مرحبا تيرپيورما فديه شما

Merheba tu r' rueşniyê çımuni ma
Merheba tu r' piyurê ma fidyê şıma

Merhabalar sana, gözümüzün nuru
Merhaba sana, hepimiz fidyeniziz

243-مرحبا تيررحمة للعالمين

مرحبا تيرخاتما للمرسلين

Merheba tu r' rehmeten lil 'alemin
Merheba tu r' xatimen lil murselin

Merhaba sana, âlemlere rahmet olarak gönderilen
Merhaba sana, Resullerin sonuncusu

گر شما وازین خلاص قین ای برا

صلواة بیاری سر محمد اشکرا

Ger Şıma wazên xelas vin êy bıra
Selewat biyarê sêr Muhammêd eşkera

*Kardeşim! Kurtuluşa ermek istiyorsan
Muhammed'e salavat getirin açık açık*

Merhaba bölümü mevlidin 232-243 arasındaki beyitleri kapsamaktadır. Mevlitlerin genelinde ‘‘Merhaba’’ bölümü okunurken bütün cemaat ayağa kalkar ve bölümün sonuna kadar ayakta durur, çoğunlukla eller de göbek hizasında bağlanır.

Molla Muşeki, bu bölümde tüm mısralarına ‘‘Merhaba’’ seslenişi ile başlamıştır. Hz. Muhammed'e seslenerek her beyitte ayrı bi vafına telmihte bulunarak devam etmiştir. Molla Muşeki, Hz. Peygamber'in; cinlerin ve insanların peygamberi olduğunu, son peygamber olarak gönderildiğini, Kuranı Kerim'e sahip oluşunu, büyük ümmetin sahibi ve ŐefaateŐisi konumunda yer aldığını, bütün peygamberlerin sultanı vafına sahip olduğunu ve âlemlere rahmet olarak gönderildiğini bu bölümde ŐiirleŐirmiŐtir.

2.15. In Behs Du‘a yo

ان بحث دعاء

244-یا رسول ته سیدکون مکان

یا نبی ته قاصد آخر زمان

Ya Resul tı seyyidi kewnu mekan

Ya Nebi tı qasıdı axir zeman

Ey Resul! Yerlerin ve göklerin seyyidi sensin

Ey Nebi! Ahirzamanın rehberi sensin

245-ته محمد احمد هم حاشر

وما حی هم عاقب مبشر

Tı Muhammed Ehmed u hem Haşiri

We mahi hem ‘aqıbu mubeşşiri¹⁵²

Sen Muhammed Ahmed’sin hem de haşir seninle olur

Şefaatinle günahkârlar arınır, nebilerin takipçisisin, müjdeleyicisin

246-رحمة ونعمة ونزیراً

هم ته طه یس ومنیراً

Rehmeten we ni‘meten we nezir a

Hem tı Tahê¹⁵³ Yasin¹⁵⁴ u Munir a

Rammetsin, nimetsin, uyarıcısın

Hem Taha ve Yasin de ismindir, aydınlatıcısın

¹⁵² Allah resulü (sav) buyurdular ki: “Benim beş isimim vardır. Ben Muhammed’im. Ben Ahmed’im. Ben Allah’ın benimle küfrü mahfettiği Mahi’yim. Ben insanların ayağı üzerinde hasrolunarak toplanacağı Haşir’im. Ben kendinden sonra hiçbir peygamber gelemeyeceği Akıb’ım.” Allah ayrıca onu “Rauf ve Rahim” olarak da adlandırmıştır. (Rudani, *Büyük Hadis Külliyyatı*, İz Yayıncılık, Cilt:2, İstanbul 2014, s.347)

¹⁵³ Kuran-ı Kerim’in yirminci suresinin adıdır. İlk ayeti olan Ta-Ha şeklindeki mukatta harflerine “Ey Muhammed” anlamı verildiği için Peygamberimizden bahseden şiirler ile naatlarda sık geçer. (İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, 7.Baskı, İstanbul 2000, s.379)

¹⁵⁴ Kuran-ı kerim’in kalbi olduğu bildirilen bir suredir. Ölüm anında ve ölümden sonra bu sure okunur. Toplam 83 ayettir. Baştaki Ya-Sin harfleri muteşabihattan olup remizleri hakkında çeşitli görüşler öne sürülür. Bunlar içinde en kuvvetli görüş “Ey Muhammed” anlamı ile yapılan tefsirdir. Bu nedenle naatlarda çok anılır. (İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, s.415)

247-الله مدح توه زاف دویا رسول
روژ قیامة طلبون مابک قبول

Allê medih tu wı zaf do ya Resul
Ruêj qıyamet telebun ma bıq qebul

*Ya Resul, Allah senin medhini çok yapmış
Kıyamet gününde isteklerimizi kabul eyle*

248-اوروژ هرکسه نفسی نفسی فون
تویوانسون بلاخو قچیب نفون

O rueji her kesi nefsi nefsi vun
Tu yo insun bila xu qê çêb nevun

*O gün herkes nefsi nefsi diye seslenir
Hiçbir insan kendinden başkası için bir şey söylemez*

249-محشر دحزرة محمد سجده بن
ساری خهوه سجدرای برز نکن

Mehşer ıd Hezrê Muhammed secde ben
Sarê xu wı secde ra berzı niken

*Mahşer gününde Muhammed secdeye kapanır
O başını secdeden kaldırmaz*

250-امتی فون امتی فون کن ندا
قی گنه کارون امة وه کن ندا

Ummeti vun ummeti vun ken nida
Qê gunehkarun ummet wı ken nida

*Ümmeti! Ümmeti! diye feryat eder
Ümmetinin günahkârları için haykırır*

251-رب یفون ای حبیب مه بک سوال
بک شفاعة امة خویر بیه سوال

Rebbi yi vun ey hebib mı bık soal

Bık şefa‘et ummetê xu r’ bê soal

Onun Rabbi Ey habibim benden sor

Surgusuz sualsiz ümmetine şefa‘at eyle der

252-الله ته قى مارشاوة رحمة

نعمة هداية كرامة

Allê tı qê ma ri şawit rehmeten

Ni‘meten hidayeten kerameten

Allah seni rahmet, nimet, hidayet¹⁵⁵

Ve keramet olarak bize gönderdi

253-يارسول نومى ته وش اخلاق ته وش

ياحبيب الله ته كوم جاب اوجا وش

Ya Resul numê tu weş exlaq tu weş

Ya Hebib Allê tı kumca b’ uca weş

Ey Resul! Adın güzel, ahlakın güzel

Ey Allah’ın sevgilisi! Sen nerde isen orası güzel

254-يارب ته گنونامة عفو بکیر

رجى ما تیر ته خطونین سل بکیر

Ya Rebbi tı gunun ummet ‘ef bıkêr

Ricê ma tu r’ tı xetun yın sil bıkêr

Ya Rabb! Ümmetin günahlarını affet

Senden ricam, onların hatalarını sil

255-گنى ما زاف يارب مخلوقو

رحم ته زاف زافا قى مخلوقو

¹⁵⁵ (EyMuhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik. (Enbiya Suresi, 107. Ayet)

Gunê ma zafi ya Rebbi mexluqu

Rehmê tu zafi zaf a qê mexluqu

Ey yaratılmışların Rabbi! Günahlarımız çok

Rahmetin kulların için fazlasıyla var

256- ما نزون هم غافل يا كريم

ته عليهم وحليم يا رحيم

Ma nezuni hem ğafilî ya kêrim

Tı ‘alimi wı halimu ya rehim

Ya Kerim! Bizler cahil ve gafiliz

Ya Rahim! Sen âlim ve halimsin

257- اومدى ما يالسه العالمين

امة عفوك رقى محمد الامين

Umidi ma ya ilahel ‘alemin

Ummet ‘af ker qê Muhammed-ul emin

Ey âlemlerin Rabbi! Ümidimiz

Muhammedü’l- Emin hatrına ümmeti affet

258- برى رحمه قى مار أك يا كريم

ماعفو بك ته بقرآن عظيم

Beri rehmi qê ma ri ak ya kêrim

Ma ‘afu bı k tı bı Qur‘ani ‘azim

Ya Kerim! Rahmet kapısını bizim için aç

Kur‘an-ı Azim hatrına bizi affet

259- ته قبول بك ان دعاء وند شه

اجر ثواب ايگهى دون وند شه

Tı qebul bı k in du‘a u wendişı

Ecr u sewab ay 1g hê dun wendişı

Sen kabul eyle bu mevlidi ve duayı

Bu mevlidi okutanlara ecir ve sevap ihsan eyle

260-اجر ثواب روح محمد مصطفاب

همقى روح آل اصحاب صطفاب

Ecr u sewab ruh Muhammed Mustefa b'

Hem qê ruh ali eshabi Mustefa b'

Ecir ve sevap Muhammed Mustafa'nın ruhuna olsun

Hem Mustafa'nın yüce eshabının ruhuna olsun

261-ثوابقى روح پورى مرسلوب

انبیون عالمون شهیدوب

Sewabi qê ruhi piyorê murselu

Enbiyun 'alimun şehidu 'b

Sevap, tüm resullerin ruhuna olsun

Enbiyalar, âlimler ve şehitlerin ruhuna olsun

262-خیر ثوابقى غازیون حجیوب

جوایی قی بتون ارواح اولیو

Xeyr u sewab qê ğazibun heciyu

Cuapê qê bituni erwah ewliyu

Hayır, sevap gaziler ve hacılara

Sonra tüm evliyaların ruhlarına olsun

263-آیگ حازر اجر ثواب قی ینب

ثوابقى پورى اهل ایمونب

Ay ig hazir ecr u sewab qê ym ir

Sewabı qê piyorê ehli imun ir

Ecir ve hesap hazır bulunanlara olsun

Sevap tüm iman sahiplerine olsun

264-ياسمیع یا مجیب الدعوات

یا رب ایمونا ته ما بیر سكرت

Ya semi' u ya mucib' ul- de' wat

Ya Reb imun a tı ma bêt sekerat

Ey işiten ve duaları kabul eden

İman ile ölüm anına nail eyle

265-قی محمد آل هم اصحاب یب

قی روح اتباع هم احباب یب

Qê Muhammed alu hem eshabi yi b'

Qê ruhi etba' u hem ehbabı yi b'

Duamız Muhammed'in aile ve sahabelerine olsun

Etba' u tabiîn¹⁵⁶ ve sevdiklerine olsun

266-یا رب مه نشتو مدحووصف یه

از فقیرا مه بده خاتریه

Ya Rebbi mı nuştı meth u wesfi yı

Ez feqir a mı bıdı qê xatiri yı

Ya Rabbi! Onun vasıflarını anlatı, medh ettim

Ben acizim, beni O'nun hatırına affet

267-دادو بوابی ما عفو بك قی نبی

گون مردون ما بده خاترنبی

¹⁵⁶ Sözlük anlamı "tâbiîni izleyenler"dir; tâbiînle müslüman olarak görüşen ve müslüman olarak ölenleri daha özel anlamıyla tâbiîn neslinin âlimlerinden hadis rivayet edenleri ifade eder. Tebeu't-tâbiîn sahâbe ve tâbiînden sonraki üçüncü nesildir ve etbâu't-tâbiîn (etbâ') diye de anılır. Tebeu't-tâbiîn devrinin başlangıcını ve sonunu kesin sınırlarla belirlemek mümkün değildir. Hadis râvilerini tabakalara ayıran bazı âlimler, tebeu't-tâbiîn dönemini son tâbiî kabul edilen Halef b. Halife'nin vefat tarihi olan 180 (796) yılında başlatmakta ve 220 (835) yılında sona erdirmektedir. (Arif Uslu, "Tabeu't-Tabiîn", *DİA*, Cilt:40, İstanbul 2011, ss.217-218)

Dadi buabi ma 'afu bık qê Nebi
Gunun merdun ma bıdı xatir Nebi

Anne ve babamızı Nebi hatrına affet

Ölmüşlerimizin günahlarını Nebi'nin hatrına ver

268-قی محمد الصلاة والسلام

شما بونین فاتحه ین سر تمام

Qê Muhammed esselatu wesselam
Şıma bunên Fatiha yın ser tamam

Muhammed için selat ve selam olsun

Sizler de Fatiha okuyun, vesselam

گر شما وازین خلاص قین ای برا
صلوة بیاری سر محمد اشکرا

Ger şıma wazên xelas vin êy bıra
Selewat biyarê sêr Muhammêd eşkera

Kardeşim! Kurtuluşa ermek istiyorsan

Muhammed'e salavat getirin açık açık

Molla Muşeki, mevlidini şekil ve muhteva bakımından klasik mevlit kuralları çerçevesinde yazmıştır. Besmele ile başlayıp dua ile bitirdiği mevlidini onbeş bölümden oluşturmuştur.

“Ey yerlerin ve göklerin seyyidi, ahir zamanın rehberi!” seslenişi ile başlayan mevlidin son bölümü olan dua bölümü, 245-268 arasındaki beyitleri kapsamaktadır.

Molla Muşeki, mevlidinin bu son bölümüne Hz. Muhammed'e övgüler ile başlamıştır. Peygamberlerin sultanı, yerlerin ve göklerin seyyidi, ahir zamanın rehberi, rahmet, nimet ve uyarıcı gibi vasıflarını sıralamıştır. Molla; gafil, günahkâr ve aciz olan kullar için Hz. Muhammed'den şefaath beklemektedir. Aciz olan kullarının günahlarının affi için Rabb'den af dilemektedir. Ümmet için Hz.

Muhaamed'den Őafaat isteyen beyitlerden sonra Muşeki, bölümün son kısmında mevlid ile ilgili dua kısmına geçmektedir.

Mevlidi ve duayı derghı izzetinde kabul etmesini dileyen Molla Muşeki, sevabın başta Fahri Kâinat Muhammed Mustafa olmak üzere; tüm resul ve nebilere, sahabe ve tabiinlere, enbiya ve limlere, Őehitler ve gazilere, hacılar ve bütün iman sahiplerine olması duasında bulunmaktadır.

SONUÇ

Yazılı Klasik Zaza Edebiyatının serüveni 19. yüzyılın son çeyreğine dayanmaktadır ve neredeyse Zazaca klasik ürünlerin tamamı son yüzyılda kaleme alınmıştır. Klasik Zaza Edebiyatı eserlerinin bilinirliği ilk dönemlerde oldukça az olmuştur; ancak son 20 yılda bu eserler halk arasında daha bilinir bir hale gelmiştir.

Bu eserlere dair akademik çalışmaların serüveni ise çok daha yakın bir zamana dayanmaktadır. Son yıllarda üniversitelerdeki yüksek lisans programlarında, ağırlıklı olarak Zazaca Klasik Edebiyatı eserleri inceleme konusu olmaktadır.

Bu çalışmaya konu olan klasik eser, Molla Abdulkadir Muşeki (Arslan) tarafından kaleme alınan *Mevlidê Nebi* isimli eserdir. Bu eser, 1992-1995 yılları arasında el yazısı ile yazılmış ve 2000'li yıllardan sonra matbu baskısı yapılmıştır.

Bu çalışmada Molla Abdulkadir Muşeki'nin mevlidi, şekil, içerik ve anlam bakımından incelenmiştir. İlk bölümde Molla Muşeki'nin hayatı hakkında bilgi verilmiş ve onu daha iyi tanıtmak için farklı bilgiler sunulmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde eser şekil ve içerik bakımından tahlil edilmiş; vezin, kafiye, edebi sanatlar gibi şekil ve içerik özellikleri ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise mevlit tahlil edilmiştir. Tahlil aşamasında her bölüm ayrı bir şekilde ele alınmış, beyitlerin Arap harfleri ile yazımı, beyitlerin Zazaca transkripsiyonu ve beyitlerin Türkçe çevirileri verilmiştir. Her bölümün sonunda ise bölümün konu bakımından neleri içerdiği kısaca açıklanmıştır.

Bu çalışma Molla Abdulkadir Muşeki'nin mevlidini dikkatli bir göz ile incelenmesi ve akademik bir bakış açısı ile analiz etmesi bakımından önemlidir. Molla'nın dünya görüşü, eserine aktardığı bilgiler, mevlidini tertip ve düzen bakımından nasıl tahsis ettiği konuları da yine bu çalışmada yer alması bakımından önemlidir.

Çalışmanın bundan sonra yapılacak olan akademik çalışmalara katkı sunması ve bu alana dair yeni çalışmaların önünü açması umut edilmektedir.

KAYNAKÇA

Kuran'ı Kerim.

Alıcı, Mustafa, “Şefaât”, *DİA*, Cilt:38, Ankara 2010. ss.411-412.

Aslanoğulları, Mehmet, “Malla Muşeki Dır Roportaj”, *Vir*, Sayı:2, İstanbul 2016, s.31-37.

Ateş, Ali Osman, “Kusay b. Kilâb”, *DİA*, Cilt:22, Ankara 2002, ss.460-462.

Aydın, Mahmut, “Yahyâ”, *DİA*, Cilt:43, İstanbul 2013, ss.232-234.

Berki, Ali Himmet, Keskiöglü, Osman, *Hatemü'l-Enbiya Hz. Muhammed ve Hayatı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 24. Baskı, Ankara 2006.

Bilal Feqi Çolig, *Mewlîdê Peyxember Qey Tutonê Zazon*, Divan Yayınları, İstanbul 2012.

Boks, Abdullah A., “Arafat”, *DİA*, Cilt:3, İstanbul 1991, ss.261-261.

Bolay, Süleyman Hayri, “Âdem”, *DİA*, Cilt:1, İstanbul 1988, ss.358-363.

Çağrııcı, Mustafa, “Azim”, *DİA*, Cilt:4, Ankara 1991, ss.328-329.

Çakan, İsmail L., Eroğlu, Muhammed, “Abdullah b. Abbas”, *DİA*, Cilt:1, İstanbul 1988, ss.76-79.

Çelebi, İlyas, “Şeytan”, *DİA*, Cilt:39, İstanbul 2010, ss.99-101.

Demir, Mehmet Akif, *Mewlûda Zazakî*, Banqaheq Yayınları, İstanbul 2017.

Dilçin, Cem, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, TDK Yayınları, Ankara 1999.

Eroğlu, Süleyman, “Vesiletü'n Necat'ta Ahenk Unsurları” Süleyman Çelebi ve *Mevlid*, (Ed. Mustafa Kara- Bilal Kemikli), Osmangazi Belediyesi Yayınları, Bursa 2007, ss. 219- 233; aktaran Mehmet Yanmış, “Bursa Dini Hayatında Süleyman Çelebi'nin Vesiletü'n Necat Adlı Şiirinin Etkilerinin Araştırılması”, *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bursa 2010, s.2. (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi)

- Ertük, Mustafa, “Havz-ı Kevser”, *DİA*, Cilt:16, Ankara 1997, ss.546-549.
- Erul, Bünyamin, “Zeyd b. Hârîse”, *DİA*, Cilt:44, İstanbul 2013, ss.319-310.
- Fayda, Mustafa, “Adnân”, *DİA*, Cilt:1, İstanbul 1988, ss.391-392.
- _____, “Adnân”, *DİA*, Cilt:1, İstanbul 1988, ss.391-392.
- _____, “Bahira”, *DİA*, Cilt:4, İstanbul 1991, ss.486-487.
- Güç, Ahmet, “Put”, *DİA*, Cilt:34, Ankara 2004, ss.364-365.
- Gündüz, Şinasi, “Şît”, *DİA*, Cilt:39, İstanbul 2010, s.214-215.
- Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi*, Beyan Yayınları, 373.Baskı, İstanbul 2012.
- Harman, Ömer Faruk, “İdris”, *DİA*, Cilt:21, İstanbul 2000, ss.478-480
- _____, “İlyâs”, *DİA*, Cilt:22, İstanbul 2000, ss.160-162.
- _____, “İsmâil”, *DİA*, Cilt:23, İstanbul 2001, ss.76-80.
- _____, “Mûsâ”, *DİA*, Cilt:31, İstanbul 2006, s.207-213.
- _____, “Nûh”, *DİA*, Cilt:33, İstanbul 2007, ss.224-227.
- İmam Nevevi, *Riyazü’s Salihin*, Kampanya Yayınları, Cilt:4, İstanbul 2016.
- _____, *Riyazü’s Salihin*, Kampanya Yayınları, Cilt:6, İstanbul 2016.
- _____, *Riyazü’s Salihin*, Kampanya Yayınları, Cilt:7, İstanbul 2016.
- İsa Kocakaplan, *Açıklamalı Edebi Sanatlar*, Türk Edebiyat Vakfı Yayınları, İstanbul 2005.
- Kapar, Mehmet Ali, “Mev’ûde”, *DİA*, Cilt:29, Ankara 2004, ss.491-492.
- Kızıl, Hayreddin, “Diyarbakır ve Çevresinde Yazılmış Mevritlerin Konularına Göre Tasnifi Denemesi”, *E-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, Sayı: VII, Nisan 2012, ss.116-150.

Köksal, M. Asım, *Peygamberler Tarihi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt:1, Nisan 2005.

Köksal, M. Fatih, *Mevlid-Name*, TDVY, Ankara 2011.

Lings, Martin, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, İnsan Yayınları, 211.Baskı, İstanbul 2017.

Macit, Muhsin, Soldan, Uğur, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri El Kitabı*, Grafiker Yayınları, 5.Baskı, Ankara 2011.

Mala Abdulqadir Muşeki, "Mewlidi Nebi", *Vir*, Sayı:2, İstanbul 2016, ss.7-30.

Mala Ehmedê Xasi, *Mewlid-i Nebiyyi el-Qureyşi*, Litografya Matbaası, Diyarbakır 1899.

Mala Kamil Pueği, *Mewlidi Nebi*, İstanbul 2003.

Mala Mehamedê Muradon, "Mewlid Zazaki", *Vate*, Sonhabar-200, İstanbul, ss.18-32

Mala Mehemedê Eli Huni, *Mewlid*, Vate Yayınları, İstanbul 2004.

Narin, Abdullah, "Mewlidi Nebi", *Vir*, Sayı:7, İstanbul 2018, ss.6-15.

Nedvî, *Rahmet Peygamberi*, İz Yayıncılık, 8.Baskı, İstanbul 2016.

Öğün Bezer, Gülay, "Begteginliler'in Son Hükümdarı", *DİA*, Cilt:26, Ankara 2002, ss.234-235.

Önkal, Ahmet, "Addas", *DİA*, Cilt:1, İstanbul 1988, ss.355-356.

Önkal, Ahmet, "Hicret", *DİA*, Cilt:17, İstanbul 1988, ss.458-462.

Özdemir, Veysel, *Modern Teoriler Açısından Hz. Muhammed (s.a.s)'in Örnek Liderliği*, Rağbet Yayınları, İstanbul 2014.

Özel, Ahmet, "Mevlit", *DİA*, Cilt: 29, Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2004.

_____, "Mewlid", *DİA*, Cilt:29, Ankara 2004, ss.475-479.

_____, "Mewlid", *DİA*, Cilt:29, Ankara 2004, ss.475-479.

Pala, İskender, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken Yayınları, 7.Baskı, İstanbul 2000.

_____, *Mevlid*, Kapı Yayınları, İstanbul 2009.

Pekolcay, Necla, *Mevlid*, Dergah Yayınları, 5. Baskı, İstanbul 2016.

_____, *Mevlid*, Sufi Kitap Yayınları, İstanbul 2003.

Rudani, *Büyük Hadis Külliyyatı*, İz Yayıncılık, Cilt:2, İstanbul 2014.

Sarıçam, İbrahim, *Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 11.Baskı, Ankara 2017.

Suruç, Salih, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, 527.Baskı, Nesil Yayınları, İstanbul 2016.

Şeker, Mehmet, “Mevlit”, *DİA*, Cilt: 29, Ankara 2004, s.479-480.

Taşpınar, İsmail, “Sâm”, *DİA*, Cilt:36, İstanbul 2009, ss.60-61.

Toprak, Süleyman, “Haşır”, *DİA*, Cilt:16, Ankara 1997, ss.416-417.

Tümer, Günay, “Âhir Zaman”, *DİA*, Cilt:1, Ankara 1998, ss.542-543.

Uğurluel, Talha, *Mekânlar ve Olaylarıyla Hz. Muhammed'in Hayatı*, Timaş Yayınları, 11.Baskı, İstanbul 2016.

Uslu, Arif, "Tabeu't-Tabiin", *DİA*, Cilt:40, İstanbul 2011, ss.217-218.

Usman Efendiyo Babij, *Biyişê Pêxemberi*, Havar, 4. Sayı, Şam 1932.

Varol, Murat, “Zazalarda Mevlid ve Siyer Geleneği”, *II. Uluslararası Zaza Tarihi ve Kültürü Sempozyumu*, Bingöl Üniversitesi Yayınları, Bingöl 2012, s.625-652.

Yanmış, Mehmet, “Bursa Dini Hayatında Süleyman Çelebi'nin Vesiletü'n Necat Adlı Şiirinin Etkilerinin Araştırılması”, *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bursa 2010. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

Yıldız, Vehbi, *Rahmet Peygamberi*, Altın Kalem Yayınları, İzmit 2010.

EKLER

EK-1: Mevlidin El Yazması Nüshası

إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا
بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
بِأَنَّ مُحَمَّدًا بِسْمِ اللَّهِ

نَوْمُونِي مِنْ أَرْقِيَةِ بَاشِي لَكِنَا يَهْ دَوْمَا يَيْغَمِرِي أَخِيرَ زَمَانِ نِعْمَةٍ وَيَشِي دِينَا إِسْلَامِ دَوْمَا مَنْ فِي يَهْ سَرِ بَسْتُونِ مَسْتُونِي مَا مَسْرُونِ بَيْنِ قُرْآنِ كَرِيمِ بِهِ مَحَافِظُهُ يَكْرِمَا بِلَاءِ أَوْ مِيدِي مَا هُوَ رَحْمَوِ أَحْسَانِ تَدِ مُحَمَّدِ دِيْمِ بَرِي حَوْنِي كَوْنِي يُوْهُدَيْتِ وَارِسِي فِي أُمَّتِهِ أُرْدِ وَجُودِ كَوْنِي مَا رَبِّ انْجَلَا بِهِ وَهَارِقِي تَا جُوبِ بَيْعَاتِي سَرِيْنَا	أَرْبِسْمِ اللَّهِ دَسْتِ يَنْكِنَا مَا كُنِي مَحْدُونِي أَيُّ مُسْلِمَانِ أَوَّ اللَّهُ يَهْ هِدَايَةِ دَا وَمَا هِ بِعَمَلِي يَهْ سَرِ بَسْتُونِ نِعْمَتُونِي لَا مَا دِيْعَمُونِ أُرْدُو بَرِّ عَظِيمِ يَا إِلَهَ خَالِقِ عَرْضِ سَمَاءِ مَا كُنْهَارِ جَنَّتِ مَا هُوَ عَفْوَتِدِ مَا دِيْعَمُونِي بَرِي أَرْضِ مَحْشَرِي أَيُّ مُحَمَّدِ أَيْشِيْعِ دَارِ أُمَّتِهِ أَيُّ مُحَمَّدِ فِي تُوْكَوْنِ مَكَانِ أَيُّ مُحَمَّدِ بِنَهْ رَسُولِ فِي إِسْرَاحِيْنَا
---	---

مولد النبي نظم: محمد أمين: ٣-٢

هَيْفِيهِ مَا سَنَفَعَاتِ بَكْرٍ مَا قِينِهِ
 تَهْ سَنَفَاعَةَ بِكْ كُنْ مَا يَهْنِ مَوْنِ
 رُوحِ جُونِ مَا يَبْ فِدَائِي جُونِ بِي

أَجَلِي جَنَّةِ بِي تَوَا بِنْتِهِ
 مَا لَنْهَكَارِي قَلِي أَخِرْ زَمُونِ
 قَنِي مَا خَلَاصِي بِنِي لَأَيِّ نَبِي

كُرْشِيَا وَارِضَا خَلَاصِي بِنِي أَمِي بِي
 صَلَاةُ تَمَارِي سَنَمْجِدْ أَشْكَرَا
إِنْ مَجَّدْ إِبْرَاهِيمَ مَوْلِدَا

كُوشِ حُرَيْدِي مَوْلِدِي بِيغْبِرَا
 يَارِ شَاهِ مَلِكِ مَطْفَرِ تَرْبِيْبِ كُو
 حَكْمَتُونِ عِرْفَانِ بَغْبِرِ قَطْفَرُونِ
 لَازِمِ قِي مَا رَمَا شُكْرِي بِي رَجُونِ
 هَمِّ قِرَائَةِ هَمِّ صَلَاةِ بَا بِي بَرَا
 جُنْكِ حَيَاتِي يَهْ سُوْرُوْ أَسْكَرَا
 فَازَةِ تُوْرُوْ مَا رَسُوْلِ خُوْرَعْرَبِ
 حَكْمِي بُوْتُوْرَاهِبُوْ يَا طَالِبِي

كُرْ تَوَا زِيْنَا وَاهَارِي خَيْرِي بِي
 هَيْرِي عَصْرِي بَغْرِي بِيغْمَرِي إِبْرَاهِيمِ
 إِسْلَامِي إِيْرْ طَلْفِ وَوَلَاةِ يَهْ نَزْوِي
 اللَّهُ أَوْ رَسُوْلِي بِيْسْ سَاوَةِ مَا رِ
 أَيَّ شُوكِ هَمِّ عِبَادَةِ هَمِّ نَعَا
 جَوَابِي حَيَاتِي يَهْ بُوْتُوْ أَمِي بِي بَرَا
 نَسُوْمِي وَوَلَاةِ شُكْرِي بِي بَغْرِي تَرْبِ
 لَأَلَلَّةِ تَمَارِي سَنَاوَةِ أَيِّ نَبِي

مولد النبي نظم مختصين : ۳
 عهد رسول الله ص : ۲۱

<p>فَانُوْنِي بِوَسْوَسُوْهُمُوْ تَرَكَ بِيْرُوْنَ</p>	<p>اَيُّ مَثِيْنٍ مَّجْدَى اِلَهٍ حَقُوْبِيْرُوْنَ</p>
<p>رُوْزِ قِيَامَتٍ وَهٗ سَمْعَاةٌ بِكَ تُرِيْ</p>	<p>نَسْتِيْ بِغَيْرِ اِحْيَايِكَ يَهٗ خُوْرِيْ</p>
<p>لَا زِمَ مَعَا تَرُ صَلُوْةً بِاَرِيْرِهِ</p>	<p>جَمْعَايِكَ تُوْمِيْ بِبَغِيْرَتِيْ سُوْرِيْ</p>
<p>يَا زِيْحٌ فِيْ مَا رُ صَلُوْةً بِنِيْمَا فِرُوْ</p>	<p>وَخِنَا لُوْ مَعَا تُوْرُ تُوْمِيْ بِرَبْرُوْ</p>
<p>حَقِيْقَةً جِهُوْمُوْرَا بِنِيْمَا كُوَارِيْ</p>	<p>اِسْلَامِيْ نَفِيْظِمُ نَدِيْ بِبَغِيْمَرِيْ</p>
<p>تَاْبِعِ اَمْرُوْنَ اِلَهِيْ بِبِيْرِيْ</p>	<p>كُرِّيْمَا وَاَرْبَابِنَا مُحَمَّدٌ خَيْرُ بِنِيْنِيْ</p>
<p>رُوْزِ قِيَامَتٍ بِنِيْمَا رُبِّيْمَا زِيْدِيْ بِاَيُّ</p>	<p>جُوْنِكِيْنِ مُحَمَّدِيْ اَيُّ بُوْنِ سَاهِيْ</p>
<p>كُرِّيْمَا وَاَرْبَابِنَا خَلَاصٌ فَيُّ اَيُّ بِيْرَا صَلُوْةً بِنِيْمَا رُبِّيْمَا سَيِّدُ مُحَمَّدٌ اَسْتَاكْرَا اِنَّ بَعَثَ اَرْبَابَ مَوْلُدُ</p>	
<p>مَحْمُوْطَاعَةٌ بِكُرِّيْ فِيْ رَبِّ خُرَا</p>	<p>مَا وَاَرْبَابِنَا خَيْرُ الدِّيْنِيْمَايِكَ اَيُّ بِيْرَا</p>
<p>زِدُوْ كَيْمِ اَمْرُوْنَ اِلَهِيْ دَلِيْمَا مَكْرَا</p>	<p>مَّجْدَى اِلَهٍ جِيْمُوْنَ اَيُّ بِيْ كُرِّيْ</p>
<p>بِيْتُوْنِيْ شُوَابٌ عَمَلِ مَالِكِيْ</p>	<p>طَلَايِ اِسْلَامِيْ فِيْ شَهْرَةِ مَوْلُوْدِ دُوْنِيْ</p>
<p>لَكِيْنِ عَدَاْبُ جِهِيْمِيْ فِيْ بِيْرِيْ</p>	<p>حَالِبُوْ كِيْ شُوَابٌ عَمَلِ جِيْمُوْ بِيْرِيْ</p>

محمد رسول الله ص: ۲۶

<p>جُومِرَ جِنِي بِأَبِ صَلَوةِ بِرِجْمَاءِ مَوْلُودُونَ حَرُومِيُو جَارِ مَكْرِيْنَا بِيْرَ أَحْيَا بَكْرَ لَا تَوْرَ آ ز جُنْكِ وَهَ شَفِيْعَ دَارِ هَلِ اِيْمُوْنُو عَمَلُو طَاعَةَ بَكْرَ فِي رَبِّ حُرَا فِي تَوَامِدِ ارْدِ وَجُودِ عَرْضِ صَفَا اِيْسَلَامِي حَيَاتِ يَهَ تَوْبِ تَوْبُوْنَا قَاوِرَةَ جُوسُو رُوْحِهِ فِدَابِ فِي تَرِي جُوَابِي اَوْلَادُو بَرَا قُرْبُوْنِ تُوْبِي تَهَ فِي مَارِي زَدَنِ رُوْتِيْسِيْرَ جُومِيْنِ حَسَابِ اَعْلَمِ مَنَحَمِ بِيْرِيُو جِيَا يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَهَيْنُ تَهَ نَقْدَرِيْنِ</p>	<p>جُنْكِ رَبِّي مَا نَوَزُوْنِ مَنِيْهَاتِ كَيْرُ بِيْرُو اللّٰهُ رَاحِيَا بَكْرَ يَسِيْنَا رَقْصُو دَانَسُو سَاوِدُ بَانُو جِرْ كُوْبُوْرُ جُنْكِ وَهَ رَسُوْلِ جِيْنَا اِيْمُوْنُو فِي خَاْتِرِ رَسُوْلِ كِنِيْ اِيْ بِيْرَا اللّٰهُ بِيْغِيْرِ خِرَافَاتِ مَصْطَفَا اِيْسَلَامِي نُوْمِيْ بِيْغِيْرِ بِيْرُوْنِيْنَا حَسِيْبِ بِيْغِيْرِ رَا تَهَ حُرِيْعِ دَارُو تُوَابِي بِيْبِ فِدَا تَرِيْ اِيْ نَبِيْ لَا تِيْمَارِي زَدَنِ رُوْحُو بَدِيْسِيْنِ عَلِيْمُو كَا تِيْبِ اُمَّةِ بِيُوْرِ بِيْرِيُو جِيَا دَفْتَرُو قَلَمِي بِيَا بِيُوْرُزِ قَدَرِيْنَا</p>
---	---

گر شما را از بین خلاصی فین ای پرا
 صلوة بیارے سر محمد انشکر

ان مَبْحَثِ وَقْتِ جِهَالِهِ

إعانة الطالبين ج ١: ٢٥٠
 محمد رسول الله: ٢٧٠-٢٧٤

<p> كَلِمَاتِكَ اللَّهُ بِخَيْرِ دَاوَمَاةٍ جَهَنكِ جَهَالَتِ كَرْتَبِ سِرِّي مَا مَكَّنْ مَكْرَمَ شَهِيرٍ أَمِينِ كَيْنَ طِفْزِ كُوْنِي اَنْشَتَى بِنَا فِي أَمِي بَرِ اِعْرَتِ بَكْرَه تَه خُرِي اَطْرَافِ نَبِيَةِ اللّٰه دَكْرَبِ بَهْوَتِ هَرَسُو جَارِ اَسِي حَيِّ بَهْوَتِ كَرْدَرِ بِنِ حَلَاوِ اَبَهْوَتِ فَرِ اَشْتَبِ كَرْدِ اَلَه سَيَكُو زِرْعَاتِ مَحْتَاخِ اَوَكِيَه اللّٰه تَه قِمَارِي سَاوَه اَي نَبِي دَعْوِي تَو دَعْوِي مَقَامُو نَبِي نَبِي يَا مَحْمَدُ وَخَتَا كُو نَبِي تَو سِيَه سَوْ فَيَسْتِ جَاهَا رَحْمَتُو بِخَيْرِي لَكِنِ مَحْمَدُ مَصْطَفَى بِنَا سِرَاه </p>	<p> كَرْتَبِيَا بِيَزُونِ شَرْفُو قِي مَسَاه ظَلَمُو عِيَانِ كُوْتَبِ زَرِي كِيُونِ مَا تَه يَارُخِ فِي جَهَالَتِرْ زَمِينِ بِنَفَاتِقَا اِنَادُنِيَا مَا حَا كِي بِنَا جَهَالَتِ خَيْرِ كَرْدَبِ نَبِي سِي بِنَا قَاتِي اللّٰه هُو مَائِ اَي بَهْوَتِ بِنَا قَاتِي لَانُو عَزَاه هَر بِيَرِ وَخَتَا كُوِيَه بِي قِي شُو وَرْدِي اَبِرِ اِنَسُو نُو زِي دَرِي دِي نَا سَارِ طِبِيَه ظَلَمُو عِيَانِ كَا فَرُو بَا طَالِبِي عَا يَه شُو زَكِي نَبِي مَالِ مَلِكِ نَبِي اَدْمُو حَوَاه دُنِيَا جِي نَبِيَه يَه قِي مَارِي رَه رُو هَم لِي دَرِي رُو زِي اَمَه شَفَعَاتِ اَوَّلِ بِنَا پَرِ </p>
--	--

محمّد رسول الله ۵۰۰
فی ظلال القرآن ج ۴ : ۲۸۴ - ۲۸۵

اللَّهُ نَصِيبٌ كَوْمُحَمَّدٍ فِي مَارِي

أَيُّ أُمَّةٍ تَشْكُرُ بَيْنَ سِتْمَا خَيْرِي

گوشما واریا خلاصی فیینا ای بیرا
صلوة بیار بر سر محمد اشکس
ان بحث آدم ۴

هم پراز ریبی زده کرو
روح آشت به وه کرد خلیفتم از ریز
غیر ابلیسی لعینا وه تینا مند
ادم جامور را فر ازو جنیری مه
چنگل ازه اشرفا سر آدمیز
روز قیامة ابد جحیم فی خون
ایک زعیق بیا حقرا از کاشلنا
شوو بیا از داخل کنا جحیم
فایتما سر بستری کیولدته

اللَّهُ وَاَنْتَ اَدَمُ خُلِقَ بِكَرْو
اَمْرَهَر کرد فایب ادم ای هر
اللَّهُ اَمْرَ كَرَمَلِكُو سَجْدَه بَرْد
فَا اَدْر راتو وجود کرد جوئی مه
لا ائق نو سجده بر از ادمیز
اللَّهُ فَارَحَمِي مَرَا بَرِيْسَه تَه
شيطوني فا از قلوب ته سانشلنا
اللَّهُ فَاي اَبْلِسُو شيطون رجيم
اللَّهُ ادمو حوا ايشت جنسه

<p>لَكِنَّ دَارِي غَلِيًّا شِمَا مَوْرِي نَا پُورِي جَنَّتِي يَه كِيرِي جَاوِي جَا يَه اومَه ما پنايشن ايليسن لعينا مَحْتَق شِمَا جَنَّتِي مَوْنِي اللهُ يَه جَنَّتِي حُرَا سِنَاوَه عَرَهِي مَا عَفُو كَرِي مَحَّدَ الْاَمِينَا تَوْبَه اَدَم كَوْن عَرَفِدَكِرِي قَوْل</p>	<p>اللَّهُ تَا اَوْجِدُ شِمَا وَا زِينَا بَرِي نَا قَطَّ نَقْرَابَ جَنَّتِي يَنَا خَيْرِ يَوْجَا نَزْدِي نَيْبِي فِي دَارِي غَلِي يَقِينِ نَسْطَوْنِي فَ اَكْرَمِي عَلِي بَرِي وَخَتَاك يَنَا اَمْرِي فَرَا كَرْدِ غَلِي وَرَد اَدَم بَرَمَا فَ اِلَه الْعَالَمِينَا اللهُ اَدَم عَفُو كَرْدِي رَسُول</p>
<p>گرشما وازینا خلاصی بینا ای برا صلاوة بیاری سر محمد اشکرا ان بخت اجدادون نمانا</p>	
<p>لَهُمْ جَوْهَر دَحْم جَنَّتِي يَه سَر تَا سَر دَارُو بَرَابِي يَه تَمِيَزُو طَاهِرَه اَوْ يَنَا لَدَ الْعَالَمُو تَرَا كَرْدِ خِلَاف</p>	<p>بُوَابِي اَجْدَادِي مَحَّدَ پُورِ بَسْتَر سَلِيلَه يَه پُورِ اُصِيْلُو فَ اَخِرَه عَدُو بَرَابِي حَتَا اَدَم اِخْتِلَاف</p>

النيرة والانباء: ۱۳
 محمد رسول الله: ۱۰ - ۱۱

عَدْنَا رَحِيحُ عَبْدِ اللَّهِ فَنَسْتُو بِيُو
 أَوْلَا سُورِي مُحَمَّدٍ مَصْطَفَا
 نَقَلَ بِهِ إِذْ رَسُو فَنُحِرَ حَتَّى سَامَ
 أَوْمِهِ عَدْنَا نَ مُعَدَّ نَزَارَ مُضَرَ
 أَوْمِيهِ كَنَانَهُ نَضْرَ مَالِكٍ فَهَيْرَ
 سُرَّ أَوْمِيهِ لَوْلَابِ قَصَمَ عَبْدِ الْمَنَافِ
 عَبْدِ الْمَطْلَبِ وَهُ جِدَّ أَحَدِ بِ
 عَبْدِ اللَّهِ وَأَهَارَ سُورِ عَفْتَمِ زَيْدِ
 عَبْدِ اللَّهِ مَوْنِ انْسُونُودِ بِنَابِيهِ
 عَبْدِ اللَّهِ فِي نَزْوِي نِي رَابِعُوا
 لَكِنِ جِنِّ حَكَمَتْ كَرَامَةَ بِي بِي وَدِي
 فَأَيَا بِيُو بِي جِنِّ اسْمُ وَجِنِّ دُونِ
 سُورِ صِرَا قَبْرَ لَسُو وَهُ بَارِحِيهِ بِنُو
 غَيْرَا يُونُودِ أَوْمِيهِ مِيهِ فَأَمْرُ دُونَا
 دَارَا وَسُوكَ أَرْشِنَا بِنِيهِ بِنَا بِيَلِ

بِيُو بِي أَحْمَدِ بِي بِي زُونِ بِيُو بِيُو
 أَدْمُرَا أَوْمِيهِ رَابِعَا بِنِيهِ بِي وَفَا
 جُو بِيُو بِي بِي رَاهِيْمِ اسْمَاعِيْلِ عَامِ
 رَابِعَا بِنَابِي مَدْرِكَةَ خَزِيمَةَ سُرَّ
 رَابِعَا غَالِبِ لُونِ كَعْبِ مَرَسُرَّ
 هَاشِمِ عَبْدِ الْمَطْلَبِ بِيهِ خِلَافِ
 عَبْدِ اللَّهِ بِيُو بِي حَضْرَةَ مُحَمَّدِ بِ
 سُورِ قَبْرِي يَدِ قُونِ سَهَابِيهِ
 لَابِيُونِ سُورِي مُحَمَّدٍ بَاوِ بِيهِ
 إِمَامِي بِي مَغْمَرِ بِي رَابِعُوا
 فَأَيَا بِيُو بِي إِنْ كَرَامَةَ مِيهِ بِي دِي
 أَرْشِنَا دَرِي مَكِّي خَيْرَ زَانِ دُونِ
 بِيُو بِنِيهِ سُورِ بِيُو بِنِيهِ غَرَبِ وَهُ بِيُو
 سُورِ مُحَمَّدٍ هُوَ عَبْدِ اللَّهِ دَارَ قُونَا
 وَأَخْتَا لُو بِي رَابِعَا بِنَابِيهِ بِيَلِ

مولد النبي : نظم محمد امين :

<p>هَيْبَةُ أُمِّهِ لَوْ مِثْلُ سَمَاءِ هَوْرٍ بِهِ</p>	<p>لَوْ مِثْلُ فِزَارِهِ هَيْبَةُ عَطْوَانِ سَيْبِهِ</p>
<p>اللَّهُ يُوَسِّرُ فَوْ بَيْلِ دُونَ تَهْ أَخْرَجْتَهُ مِنْ بَيْتِهِ بِسَيْبِهِ رَاهِبُونَ أَهْلَ كِتَابٍ بَيْنَ فَهْمٍ كَرْدٍ جَيْشٍ فِيهِ كُنَى شَهَادَةٍ يَا مَنْدُو رَاهِبُونَ كِتَابُورِ اسَارَتِ كَيْبَرِ ز عَبْدُ اللَّهِ بِوَالِدِي مُحَمَّدٍ أَوْ مَوَارِ حَلِيمٍ يُوسُو رَاهِبُونَ بَطَالِ بِنُو</p>	<p>عَبْدُ الْمَطْلَبِ فَأَيُّ أَوْلَادِي مِنْهُ يَا دَيْشْتِ تَرَاوَهُ نِيَوَانِ سُونَ كُونِ بَيْبِهِ كَيْفَا حَسُورِي عِبْدُ اللَّهِ رَهْمَنِ بِيَزِدِ فَأَنْتَا يَحْيَى شَهِيدِ بِنُو سَامِدُو كُنَا وَنَشْكُ وَخَتَا لَوْ جَيْشٍ يَا بِيَزِدِ رَاهِبُونَ فَاسَةُ هَوَارِ وَآخِ مَارِ بِنُونِ بِي مُحَمَّدِ هُنَّ يَنْسُو</p>
<p>گوشیا وازینا خلدضی ای برا صلوة بیارن سر محمد اشکر إِن بَحَثْتَ قَرْنِي نَبِيًّا</p>	
<p>شَوَادِشْنِي أُمِّهِ دُنْيَا حَبِيبِ كَارِ وَابْنِ دُنْيَا سَامِهُ وَهُ نَوْمِ</p>	<p>دُوَيْسِي انْتَهَى رَيْبِخِ الْأَوْلِي فَرِوْلَادَةُ جَيْشِ انْتَهَى عِبْدُ اللَّهِ نَشِبِ</p>

مولد النبي نعلم : محمد آمين :

اَوْمِهٖ يَسْرِبُ وَهٖ يَبْرُكُوْنَ اَوْ اَمْنَدُ
 بَعْدَ وِلَادَةِ رُوْنِهٖ هَوْنًا نَزْمًا دَا
 وَهٖ كُوْنِهٖ سَمْتٌ اَمْنَدُ دَا رِيَهٗ مَرْدُ
 وَهٖ هَمْسَتْ سَرِيْبُ عَبْدِ الْمَطْلِبِ مَرْدُ
 اَوْ اَمْرًا بَيْنَا اَبِيْوْ اَبُو طَالِبٍ بَرْدُ
 عَمْرِيْ مُحَمَّدٌ رَا سَا رُوَيْسِيَهٗ سَمْرُ
 يَهٗ نَسِيْ سَامِيَهٗ اَبْحَرَا رَاهِبٌ وَهٖ دِي
 اَبُو طَالِبٍ اَنْ اَنْ فَيَزُ لَزِيَهٗ بَرُ
 عَالِمُوْنَ يَهُودُوْ وَصِفِيْ يَهٗ دِيْبُ
 نَسْرِيْ قِيَسَتْ هُوْنِيْ عَمْرِيْ حُوْدُهِيْنَ
 حَدِيْبِيَهٗ دِي وَهٖ اَمِيْنُوْ زَا نِ رُكْنَتْ
 اَبُو طَالِبٍ يَبُوْدُ عَنْ نِطَاحٍ كَرْدُ
 عَمْرِيْ مُحَمَّدٌ حَمُوْرَانِسُ سَمْرِيْتِمَامُ
 هُنَّ سُوْرُوْ اِقْرَا اللّٰهَ وَخِيَهٗ كَرْدُ

جَوَابًا خَيْرِ اَوْمِهٖ فَا وَهٗ اَوْ اَمْرَدُ
 عَبْدِ الْمَطْلِبِ مُحَمَّدٌ فِي يَهٗ دَا
 عَبْدِ الْمَطْلِبِ وَهٖ زِيْدٌ حَمِيَهٗ كَرْدُ
 هُوَابِنِ رَا دِيْ هُوْرِيْ كِيْبِيَهٗ حَمُوْنَمَنْدُ
 وَهٖ يَهٗ هَمْسَتْ حَسْبُ وَهٖ يَهٗ نَبُوْ حَمُوْمَرْدُ
 وَهٗ اَبُو طَالِبٍ نَسِيْ كَارُوَانِيْ نَسْرُ
 مَرُ نَبُوْهٗ يَهٗ پَا نَسْتِيْ اَوْ نِيْسَا دِي
 يَهُودُوْرَا يَهٗ مَحَاوِظَهٗ بِيْ كَرُ
 تَوْرَا يَدِ يَمَّا نَسْتِيْ كَرْدُ يَهُودِيْبُ
 كَارُوَانِ حَدِيْبِيَهٗ سَمْرُ وَهٗ نَسِيَهٗ اَوْمِهٖ
 يَهٗ خَيْرِ سَاوِهٖ فَا نِطَاحٍ بَسْمَتْ
 وَرَقَهٗ لَا زِيَهٗ نَمُوْنُ يَبُوْدُ عَمَّا كَرْدُ
 نَسْمِيْ هَوْنُ اَنْشَمْرَا رَمَزُوْنِدِيْ بِرَامَا
 جَبْرَائِيْلُ فَا مَدْحُوْ سَاوِهٗ عَرْدُ

وَهُكَ رَسُوْلٌ بَيْنَ مَدِيْنَتَيْنِ مَأْمُوْرًا

جَوَابًا لِّلّٰهِ يُوَسِّفُ بَيْنَ قَوْمَيْنِ

كَرَيْمًا وَاَزِيْمًا خَلَّصَ فِيمَا اَنْتَ بِرَا

صَلَوَاتُكَ بِيَارِئِ سِرِّ مُحَمَّدٍ اَسْتَشْكُرُ

اِنْ مَجِّتْ اَخْلَاقَ نَبِيٍّ

اَفْعَالُوْنَ اَحْوَالُوْنَ رَسُوْلٍ خَيْرٌ لِّكَ

هَمٌّ وَّجُوْدُ خُوْرٍ وَّرِسُوْنُ خُوْرٍ بِسُوَاكَ

هَمُّ نُسُوْنٍ كَرْدَةٍ اَرِيْسًا زَاوِيَةً

زَرِيَةً كَيْخُوْرٍ خَارِيْمٍ نَكَرْدٍ قَبُوْلٍ

لَعْنَةِ نَبِيٍّ خَيْرًا پِيْشِ بِيْرٍ نَدِيْمٍ

رَادُوْ بِيْرٍ مَوْمِيْنُوْ قَرِيْبُوْ بِيْرٍ

رَسُوْلٍ مَا خَبَرِيْ نَدِيْمًا چِرَا

پَرِيْ صَوَابُوْنَ خُوْرٍ كَرْدِيْ مُحَمَّدٍ

نَقَاتِيْرًا اَوْ زَنْبِيْنُوْ اَوْ سَابِيْتٍ

اَوْ بِيْرٍ قِيْرٍ يَّا لَوْ حَسْبِيْ كَرِيْ

كَرَيْمُوْ زِيْنِ اِسْلَامِيْ اَخْلَاقٌ بَكِيْرٌ

رَسُوْلٍ مَا يَرْ لِيْبَانِسُ خُوْرٍ كَرْدِيْ يَلَا

بِيْرٍ سُوْنِيْ كَرْدِيْ كَرِيْ خُوْرٍ كَرْدِيْ يَلَا

خِيْدَمَةُ خُوْرِيْ خَرِيْ كَرْدِيْ رَسُوْلٍ

بِيْرٍ وَاَقِيْبَتِ خَيْرًا فَاجِيْبِيْ نَدِيْمِيْ

اَيُّ مَوْمِيْنِيْ بِيْرٍ اَدَبُ حَلِيْمِيْ نَبِيٍّ

وَحَسْبُ كَرِيْبِيْ خَبَرِيْ بِيْرِيْ يَرَا

قَطْعُ خَبَرُوْ نَكَرْدِيْ اَحْمَدِيْ

اَيُّ اِسْلُوْمِيْ رَسُوْلٍ زَاوِيْ عَارِيْتِ

نَقَاتِيْرًا اِنْ پِيْلُوْ اَزْ حَسْبِيْ كَرِيْ

مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللّٰهِ

<p>بِرَسُولِي تَلْعَوُا نَسُونَ ﴿۱۰﴾ مَرُونَ صَوْنِ حَابُونَ حَوْدِ أَدِيبِ أَيْ بَرِ بِه مَعَابُونَ حُدَّ دَوَامِ كَرْدِي شُورِ بِه اِرَادِ نِيَادِه تِيم دِي زَحْمِي</p>	<p>يَوُوصُونَ زَا فِ سَخِرِ بِه تَبِزُونَ قَطُّ يَوُورَامُونَ رَسُولِ لِنِكَ نَكِيرِ أَوْ رَسُولِ يَوُورِ أَيْسِي بَكْرَضِ أَيْ بَرِ بِه فِي تَبْلِيغِ قَطُّ نَدِي يَوُورِ أَحْتِ</p>
<p>گرمیما وازینا خلاص ویرا ای برا صلوة بیاری ستر محمد اشکرا / اِنْ مَعْتَجَلْ</p>	
<p>زَا فِ اِیْشَارَه هَمَّ عِلَامَه مَه بَدِي سَسِي جِينُونَ سَارِ يَوُورِ لَيْمَ مِرْدِي لَكِنْ هُونِ كَسُوْر مِرْمِرْدُونَ بِه هَرِ اَشْمَدِ يَوُورِ بِبَغِيْر مِرْمِرْدُونَ اَيُّ مُحَمَّدِ مَرْحَبَاهُمْ دَا اِسْلَامِ فَا اَوْمَه حُدَّ وَا هَارِ حَدِيْثِ بِغَا مِرْمِرْدُونَ فِي اِنْ مَعْتَجَلْ تَبِي</p>	<p>اَمِنَه فَا نَوُ اَشْمُ حَمَلِ مَه نَسِي قَطُّ يَوُورِ رَجْمَه مَه مَعْتَجَلْ حُرْدِي زَوُ نَا اِیْشِي مَه مَعْتَجَلْ مَه قَطُّ جِينِي زَا فِ كَرَامَه مَه بَدِي هُونِ حُدَّ اَشْمُ اَوَّلِ اَوْمَه اَدَمِ فَا كَلَامِ اَشْمُ دَبِيْعِي اِيَه اِسْلَامِ زَا وِه بِه تَبِي اَشْمُ هَبِيْرِنَا مَه دِي اِدْرِيسِي تَبِي</p>

مولدالقبی، نظم محمد امین، ۴۱-۴۲

<p>بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ بِمَا أَوْمَرَهُ بِشَفْعِ اللَّهِ مَقْتَرَةً مَا قَامَ مِنْهُ حَمَلُ نَبِيِّ رَسُولِ بَيْتِ بِمَا حَمَلَتْهُ وَأَهَارُ دِينِهَا حَكِيمِ قَامَ مِنْهُ وَأَهَارُ قُرْآنِ كَرِيمِ بِمَا حَمَلَتْهُ نَبِيِّ خَاصِ وَجْهِ</p>	<p>أَشْهُمُ حَامِلِي رَسُولِ اللَّهِ نُوْحٍ حَزْوَةَ هُوَذَا أَشْهُمُ بُنُوْحَيْنِ دَا سَلَامِ أَشْهُمُ شَشْفِ مَدِي إِبْرَاهِيمَ حَلِيْلِ أَشْهُمُ هُوَتْ مَدِي إِبِسْمَاعِيْلِ ذِي بَيْعِ أَشْهُمُ هَشْتِنِدِ مَدِي مُوسَى الْكَلْبِي أَشْهُمُ نُوَيْدِ عِيْسَى دَا مِهْ دَسْلَامِ</p>
<p>گرسما وازین خلاصی قیما ای برا حلاوة بیاری نسیر محمد اشکرا إِنَّمَعَتْ رُوْزٌ وَّلَادَةٌ رُوْزٌ وَفَاتٌ</p>	
<p>وَهُ يَوْمَ صَا بُو جَلِيْلُو هَمَّ جُو مَرْدِ سَرَفُو بَيْتِ قِي رُوْزِ دَشْتِ نَبِيَّهِ رَا دِي أَوْلَادِ بِي بِي قِي سُرْمُونِ بِي حَمَلُ أُمَّةٍ رَهْ رُوْزِ مِيْرِ بِنَا عِيَانِ حَمَلُ أُمَّةٍ قِي مِيْرِي رَبِّ كَرِيْمِيَانِ</p>	<p>إِنْبَاء عَابِي يَهْ رُوَايَةِ كَرْدِ قَارِ سُوْلِ اللَّهِ أَوْ مِهْ دُنْيَا وَهَيْبِ رُوْزِ دَشْتِ دُنْيَا رَا شَهْ أَوْ نَبِيَّ حَيْبِ اللَّهِ يُوْحَدِيْسِدِ كَرْدِ بِيَانِ رُوْزِ دَشْتِ رُوْزِ پَا دَشْتِ بُونَعِيَانِ</p>

<p> أَشْكُرُكَ كُنَّا فِي رُبِّ خَوْفٍ جَلِيلٍ فُوَا يَا رَبِّ مَغْفِرَةً كَرِيمًا قَبِيحًا وَقَدْ دَفَعْتَ حُودَامَهُ نَكَرًا فَرَا فَاتِي يَا رَبِّ مَغْفِرَةً بِكَ أُمِّي رَسُولِ يَا سَرِي حَوْزِدْ كُنْ قَبُولُ رُوْرِي مَحْسَرٍ بَيْنَ زَلِيلِ بْنِ يَاهُ نَبِي مُحَمَّدٍ مَطْطَفًا سَفْعَاتٍ بِنَا نَكْنُ نِمَاذُ رُوْرِي زِلَاةٍ حَجْوَمَدَةَ أَفْعَالِي نِمَاشِي بِنَا يَوْمِ يَوْمِ كَمِي مَرْكُو مَحْسَرٍ حَرِي نَوْمِيَا فَرِي بِنَا بِنَا رِنَاو فَوْحُوْنِي كَرِيْمَا أَشْكُرَا أَلْبَسَهُ جَزِي انْشُدُوْنَا رَبِّ مَنِي رَبِّ سَفَاعَةَ يَكْرِ اللّٰهُ كُنْ قَبُولُ </p>	<p> وَقَالُوا زَيْتًا مَالِغٍ جَبِيْلٍ وَأَقَالُوا زَيْتًا عَمَلِ بِنَا قَبِيحٍ تَمَّ دَعَا جَبِيْلٍ فِي أُمْرِي أَيِّ بِنَا يِفَاتِي يَا أُمِّي يَا أُمِّي إِسْلَامِي تَعْقِيْبُ يَكْرِ مُحَمَّدًا رَسُوْلُ وَقَالُوا تَطْبِيْقُ يَكْرِ مَحْسَرِي نَبِي أَوْ رُوْرِي رَبِّ رَحْمَةً حَوْ بِنَا نَكْنُ جُنْكِي دُنْيَا بِنَا خَرِي نَكْمَ عَدَةَ فَرَضِي إِلَهِي حَوْمُوْنَا تَطْبِيْقُ نَكْمِ أَمْرِي بِنَا بِنَا هَوَا نَفْسِيَا بِنَا بِنَا جَرِي حَيَا نَكْرَدُنَا أَيِّ بِنَا رَقُوْبَرِي بِنَا شَرَابِ فِي بِنِي بِحِرْوَا إِنْ قَسِيْنَا قُوْنَا يَا رَسُوْلُ </p>
--	---

گوشه‌ها و ازین خلاصی و زین ای بیا
صلواتی بیا بر سر محمد اشکرا
ان شاء الله تعالی

<p> يُودُونَنِي رَسُولَ الْكُرْمِ نِسْبَةً سَفَرَهُ بَيْنَهُ خَوَابِرُ كُلِّ خَوْزِيدٍ أَيْ بِنَا تَقِيْفِيهِ يُوْقِيْلِيهِ طَلَا بُفِيهِ بِغَيْبِهِ دَعَاؤِي دِينَا اللَّهُ كَرَّمَ بِنَا رَبِّ فَا قِيَ اللَّهُ هِنَا جَوْنِي أَيْتَهُ بِنَا وَاللَّهُ أَرْزَنْدِ حَيْرُ بِنَا خَيْرُ نَبَايِسْ نَبِيْشْ جِرْ كِي مَرُو بِنَا كَرِي خُو هَم قَرِي خُو أَشْتِي دِي بِنَا وَرْدِ لَنِي بِنَا كَنْدِ فَرْدِي بِنَا رَسُولِ رَبِّ خَيْرِ دَعَا كَرْدِ قَا يَا رَبِّ قَا يَا اللَّهُ تَبَّ أَرْحَمُ الرَّاحِمِيْنَ إِنَّا دَعَا كَرْدِي قَلْبُو صَافِرَا أَوْحَا لِي بِغَيْرِي رَبِّ دَحْشِ بَرُو بِنَا كُلُّ خِرَا فَا جِرِ أَنْزَلَهُ بَرُو </p>	<p> فَرَحُورَا وَه نَسَبُهُ بَا زَارِ طَابُؤُ سَفَرِ طَلَبِي نُصْرَةَ كَرْدِيْنَا أَسْكَرَا مُونِ قَبِيْلَارَا أَشْرَافُو مَحْقُولِ بِنِي بِنَا اِبْجَايَةَ رَسُولِ بِنَا خُوْر نَكْرَدِ بَغَيْرِ كُوْر مُونِ اِنْسُوْرُوْدِ كَرَاتِيْدِي جِرِي سُرُوْرَةَ تَبُوْنِ اَرْزَسُوْلَا خَيْرِ بِنَا كَرِي رَسُولِ زَا فَرْدِي خَيْرِي كَرِي اَسْتِي بَغَيْرِي بِنَا هَم بَدِي بِنَا رَحْمِي مَه بِي كَرْتِ حُرَا اَرْزَعِيْنَا بِنِي قُوْتَا تَبَّهُ يُوْر رَبِّ قَا يَا اللَّهُ تَبَّ رَبِّ الْمُسْتَفْعِيْنِي فَا تَنْ اِنْسُوْرُوْمِيْهِ فَرِهْمِ نَكِيْنَا بِنَا سَفَقَةَ بَرْدِ بَغَيْرِي سَفَرَاتِي بَرُو بِنَا فَا تَبَّهُ وَاُوْه خَيْرِ بِي كَرُو بَرُو </p>
--	---

اَيُّ كَلْبٍ اَنْلَوْهُ بَرَزَهُ دَارَ رَسُوْلٍ
 يَتَّقِيْهِ وَقَالُوْا اَنْلَوْهُ وَسُرِدْ
 اَوْكَلِيْ فَا وَاللّٰهُ مِنْهُ نَسْنَاوَةٌ
 بَهْرًا فَا نَوْمٌ تُوْجُوْا بِاَزَارَتِهِ جَاوِ
 بَهْرَةٍ فَا تَابَهُ دَوَى يُوْنُسَ رَا
 رَسُوْلٍ فَا وَهَ بَرَزَ مِنْ يَاعِدَانِي
 وَقَالُوْا نَبِيُّ اَيْنَا فَا يَا اِيْرَا
 حَضْرَةَ مَجْدِ الْاَكْبَرِ وَهَ شَيْه
 يَنْفَاعِدَانِي اَمْرٌ تُوْرَدُ حَالِكٌ غَرِيْبٌ
 دَسْتَاوَةٌ تَمَّ دِيْنِي تَرَا يَنْفَرُدُ
 يَنْفَاعِدَانِي بِاَزْحَمَةِ تَبِيْرِ تَفُوْنِي
 عَدَاسِي فَا وَاللّٰهُ يَا سَيِّدِي
 اللّٰهُ هِدَايَةَ نَصِيْبَ عَدَاسِي كَرَدُ

فَا تَبِيْ خَيْرٌ بَلْ كَرَمًا يَكْرَهُ فَيُوْلُ
 فَا يَا نَسْمَ اللّٰهُ جَوَابِيْ بِاَشْلَهَ كَرَدُ
 اِنْ فَا تَبِيْ مَرَامِيْ تَرَا اَسْنَاوَةٌ
 فَا نَوْمِيْ عَدَاسِي بِاَزَارَتِيْ نِيْنَوَاوُ
 يَفَا زِحْرِيْ يَرُنْسِيْ كَوْمِ جَرَا
 وَهَ نَبِيُّ اَنْ نَبِيًّا يَاعِدَانِي
 عَدَاسِي خُوْرَا دِيْنَسُوْنُ لِيْنُوْنِيْرَا
 وَرِدِ بَرُوْ فَا عَدَاسِي بَهَ فَرِيْ خُوْرَا
 مَا دِيْنِ تُوْحُوْ اَشْتِيْ لِيْنُوْنُ تُوْعَزِيْبُ
 عَدَاسِي فَا اَنْ جَرِيْ دِيْنَا يَهَ جَانْفَرُدُ
 دِيْنِيْ تُوْ دِيْنِيْ يَهَ دَسْرَاوَاوُنِي
 عَرَفُوْ سَرُ جِيْنُوْسِيْ يَهَ وَهَ سَيِّدِي
 وَهَ صَا بُوْرَجَلِيْلُوْ هَمَّ جُوْمَرُدُ

كَرَمًا وَاَزِيْسَ خَلَاصِيْ فَيُنَاوِيْ اِيْرَا
 مَلُوْةً يَا رِيْ سَرُ مَجْدِ اَنْ كَرَا
 اِنْ مَبْعَثُ هَجْرَةِ نَبِيٍّ

مُشْرِكُوا رَأْسَيْنِ زَافَةَ زَحَّةَ	إِسْلُوقِي دِينَ حَوَادِي أَرْيَّةَ
كَافِرُوا دَسْتِدِيهِ تَمَّ قَهْرِي	بَغْرِي أَوْ بِنَا صَحَائِي يَهْ نَشَلِي
فَأَسْمَا أَلْكَئِي سَرِي مَدِينَا لَا	بَغْرِي إِذْ عَابُونَ حَوِيدَا
هَجْرَتِهِ يَوْمَ قَرَّةِ كَوْتِ مَوْنِ أَسْوَا	سَرِي نَسْتِ سَرُوقِ سَدِ أَسْمَا
مُشْرِكُوا فَانْذَكْرِي قَطَّ بَابِي فِيهِ	مُشْرِكُوا وَقَالُوا فِي مَوْنِي سَيْتِهِ
بِسْمَا أَوْ مَنَا وَهْ دِينِي حَوَالِمِ كَرِي	وَقَالُوا مَجْدُ مَكْرَا دِي رُو
فَاتِي حَوِينَا كَرِي يَوْمَ أَهْلِ شَرِكِي	دَارُو نَدُوذِ أَوْ مَنِي بَوَجَامِ شَرِكِي
مَا قَرِي بَرِي مُجَدِّدِ قِنْبَرِي	هَزَّ قِبَلَا دِي بِنْدُونِ وَأَبْرِي
مَا يَرُضْرِي دُونِ بِيْرِهِ وَأَبْرُو	وَقَالُوا أَوْ مَهْ تَقَرَّةِ وَهْ سَرُو
بُرُوتُو مَنِي حَبْرُ حُدْرُ فِينِنَا	أَوْ زَامُونِ أَسْوِينِ رَاحَةِ بِنِي
فَارَا مَكُورِ أِنَا سَوِيَا تَاغِ خَدِي	جَبْرَانِ خَبْرَةَ بِيْهْ رَا أُمَّ حَدِي
فَاتِيهْ إِنَا سَوْدِ يَاتَاغِ مَدْكَوْنِي	رَسُولِ أَكْرَمِ يَهْ فِتَا عَلِي
أَوْ زَرَامِي تَرِي مَا دِمِهِ بِنِي	مِأَامَانَةِ وَهَارُوتِيهِ دُونِي
دِي مُشْرِكُوكْ بَرِي كَرْتِ يَوْمَ قَرَّةِ	حَبِيبِ اللَّهِ بِيْرُ حُرَا أَوْ مَهْ تَقَرَّةِ

فقّه السيرة: ١٣٩-١٣٦
 مجد رسول الله: ١٢٧

<p> بُورَهٗ بِنَهٗ تَفَوَّنِي حِنَاوِرِي قَارِي پَسِبَّ جَنِكَا هَرِي نَسْرَا شَت بِهٖ اَوْنِي زَا فِهٖ بِسَو مَلَا فَرْدُو مَوْن هَمَّالِ اَيُّ مَشْرُكُو رَا بُو اَوْمِهٖ بِنَمَاقُو نِي مَا بَكِنِي مَجْدِي </p>	<p> اَوْنَا كَالْمَلِي هَمَّ بِنْدِي مَكَاوِرِي وَسُوْلِ الْكَرَمِ جَنِكَا هَرِي كَرْت اَللّٰهُ اَيُّ هَرِي نَسْرُكُو دُو مَوْن حَبِيْبِ اَللّٰهِ يَنْ مَوْرَا فَيْرَاوَهٗ سَهٗ قَا بِنَمَاقُو نِي فَرُّ بَرِّ اَحْمَدِي </p>
<p> هَرِي اَنَّمَا سَارَهٗ سَمَّا سَرُوَهٗ شُو اَللّٰهُ مَشْرُكُو سَرِي دُنْيَا غَلَا رَبِّيْ بِهٖ وَهٗ سَمَاوَتِي وَرَحْمَتِي فَا مَا خِرِي بَا شَهٗ مَدِيْنَا يَا بَكْرِي رَنَسِي بَغْرُو بِهٖ هَمَّالِ بِهٖ وَطَنِي حُو مَكْرَا بِهٖ بَرَا شِي قَا يَارَبِّ هَمَّ مَهٗ فَرْنِ وَطَنِي مَرَا رُوْدُ رَنَسِيهِ دَاخِرِ مَدِيْنَاتِي جَمْعِي اَوَّلِ بَنُو سَالِيْدِي بِهٖ كَرْدِي </p>	<p> فَا يَارْحِبِ قِي بِنَمَارِ وَاللّٰهُ وَهٗ شُو حَيْلِبَارِي مَشْرِكِي جَادِ بِنِفْلَا جَنِكِي نِي نَفْرَا وَهٗ فَيْمَا رَا حِنِي حَبِيْبِ اَللّٰهِ وَهٗ سَهٗ كَمِي اَبَا بَكْرِي اَلْكُوْبَكْرِي زَا فِ مَمُوْنِ بِهٖ بَغْرُو اَبَا بَكْرِي فَيْرِي بِهٗ شِي بَغْرُو زَا فِ مَمُوْنِ بِهٖ يَا بَرَا رُوْدُ بِاسْمِهِ مَكْرَا فَيْرَا نَسِي دَسُوْدِيهِ رُوْدُ بَغْرِي سَفْرِي كَرْدِي </p>

فَابُوْا جِبْ مَا سَلَّكَ بِكَ رَحْمَةً

أَهْلَ مَدِيْنَا أَوْ مِيْ جَنِيْبِ قَرَا

أَمْرِيْ تُوَسَّارِيْ جِهَوْنَ مَا سَرَّ قَبُولِ
مَرْكَبِيْ إِسْلُوْ مَوْكِرَهْ فِيْ مَارِي

فَاللّٰهُ تَهْ مَارِي سَتَاوَهْ يَارَسُوْلُ
اللّٰهُ مَدِيْنَا وَطَنُ كَرْدِي فِيْ بِيْرِي

كَرِيْمِيْمَا وَازِيْنِ خَلَاصِيْ قِيْمَا أَيُّ بِيْرَا
سَلُوَهْ بِيَارِي سَرَّ مَجْدُ اسْتِكْرَا
بَارِئِيْ خَرَبِ اُحُدُو

جَنَلِيْ اُوْرَسُوْلُ اَعْظَمُ مَوْدِيْبِيْ
خَرَبِيْ اُحُدِيْ رِيْهْ زَاوِيْ اَزِيْهْ رِيْ
سَارِيْ نِيُوْرِيْ يَهْ كُنْدُ مَنْدَمِيْ رِيْهْ
فَا زُوْتُوْ بَدِيْهْ فِيْ يَنْبِيْ رِيْ
فِيْ لَعْنَهْ زُوْتُوْنَا نَوَاسِيْ رِيْهْ
نُوْمِيَا فِيْ اَزِيْ تُوْرَجِيْ
اَخِرِنْدِيْ حَسِيْبِيْنِ بَاوْنِيْ
وَسَلَّكَ مَدْحُوْ شَعَا لِنَمِ وَهْ

خَرَبِيْ اُحُدِ خَرَبِيْ كُوْرُوْنِيْهْ
يَشْمَا بُوْنِيْ اَدَبِ حَلِيْ نِيْ
وَقَالُوْ دِيْ نُوْنِيْ يَهْ شَهِيْدِيْ يَهْ
حَالِيْ رَسُوْلُ وَقَالُوْ صَا بُوْرِيْ
رَسُوْلُ فَا اَزْ نُوْمِيَا سَاوِيْ رِيْهْ
اَزْ اُوْمِيَا فِيْ دَعَاوَهْ رَحِيْ
اِسْلَامِيْ خَيْرِيْ اَخْلَاقِيْ نِيْ
مَحَاوُ قُوْمُوْنِدِ اِنْسُوْنُوْ اَعْظَمِيْ وَهْ

السَّلَامُ هُمْ مَرْحَابُنَا رَأَيْتَهُمْ

نَشَوَى وِلَادَةَ وَرِثَتِ وَهُدَى دَرَوِشِ

گَرِیْنِمَا وَازِیْنِ خَلَاصِ فِیْ اَیْ بَرَا
مَلَاوَةُ یَا رَی سَمِ مَحْمَدِ اَبْنِ اَسْرَا
اِنَّ مَعْنَى مَرْحَبَا

مَرْحَبَا تیرِ نوریِ چو تیرِ اُوْمَنِ
مَرْحَبَا یَغْمِرِی اللّٰهُ وِیْلِی تِه
یا مَحْمَدُ مَرْحَبَا لَ تِه فَرِیْنِ
مَرْحَبَا تیرِ تِه رَسُوْلِ اللّٰهِ خَلِیْمِ
مَرْحَبَا تیرِ نَعْمَتِی وَیْشِ هَمِیْتُوْه
مَرْحَبَا تیرِ تِه سُورُنْ اُمَمِ مَآ
مَرْحَبَا تیرِ رَاسِی دَوْلَتِ اَپِیْلِ
مَرْحَبَا تیرِ تِه اِلَاحِ قَاسِیُوْنِ
مَرْحَبَا تیرِ مَا اِنَّا کِیْنِ وَقْتِ اَنِ
مَرْحَبَا تیرِ نُوْرِیِ چو نُوْرِ اَوَّلِیُوْ

مَرْحَبَا تیرِ سَارِیِ چو سَرِ اُوْمَنِ
مَرْحَبَا رَسُوْلِ اِنْسِی جِنِّی تِه
یا مَحْمَدُ مَرْحَبَا لَ تِه فَرِیْنِ
مَرْحَبَا تیرِ وَا هَارِی تَرَانِ کَرِیْمِ
مَرْحَبَا تیرِ هَدِیْه بَآئِشِ هَمِیْتُوْه
مَرْحَبَا تیرِ لِدِرِی دَوْلِی مَآ
مَرْحَبَا تیرِ وَا هَارِی اُمَمِ اَپِیْلِ
مَرْحَبَا تیرِ تِه شَفِیْعِ رَا عَآمِیُوْنِ
مَرْحَبَا تیرِ تِه اُوْمَنِ نُوْرِ جِهَانِ
مَرْحَبَا تیرِ اَطْلَاقِی بَیُوْنِ اَنْبِیُوْ

مَرْحَبًا نَبِيَّ رُوَيْسِيَّ جَمُونِي مَا

مَرْحَبًا نَبِيَّ رُوَيْسِيَّ جَمُونِي مَا

مَرْحَبًا نَبِيَّ رُوَيْسِيَّ جَمُونِي مَا

مَرْحَبًا نَبِيَّ رُوَيْسِيَّ جَمُونِي مَا

لَرَبِّمَا وَارِثِي خَلَاصِي فِيمَا أَيْ بَرَا
 مَلُوءَةً بِيَارِي نَسْرِي مُحَمَّدًا أَسْتَكْرُ
 إِنْ مَجَّثَ دَعَاءِي

يَانَبِيَّ تَهْ قَاعِدِي أَخْرَجْتَنِي زَمَانِي

يَا رَسُولَ تَهْ سَيِّدِي كَوْنُ مَكَانِي

وَمَا حِينَ هَمَّ عَاقِبِي مُبَشِّرِي

تَهْ مُحَمَّدًا أَحَدَهُمْ حَاشِرِي

هَمَّ تَهْ طَلَبِي وَسَمِيرِي

رَحْمَةً وَنِعْمَةً وَتَرْبِيرِي

رَوْقِي قِيَامَةَ طَلَبُونِي مَا بِيكَ قَوْلِي

اللَّهُ مَدْحُ سُوَيْدِي زَانِي دَوِّيَارِي

تَوَيْتِي وَنَسْرِي بِلَا حُوقِي حَيْبِي نَفْسِي

أَوْ رُوَيْتِي هَمَّ كَسْبِي نَفْسِي نَفْسِي قَوْلِي

سَارِي حُورِي وَجَدْرِي بَرَزِي نَكْبِي

مَحْسَرِي حَضْرَةَ مُحَمَّدًا جَدُّهُ بِنِي

قِي كُنْهَارُونِي أَمَقَّ وَهْ كُنْ نَبِي

أُمَّتِي قَوْلِي أُمَّتِي قَوْلِي كُنْ نَبِي

بِيكَ سَفْعَةَ أُمَّتِي حَيْرِي بِيهِ سَوْلِي

رَبِّي بِيهِ قَوْلِي أُمَّتِي حَيْرِي بِيهِ سَوْلِي

نَعْمَةً هِدَايَةَ كَرَامَةَ

اللَّهُ تَهْ قَامَرِي شَارَةَ رَحْمَةَ

يا حبيب الله ته كوجاب ارجاى	يا رسول نوما ته وسى اخلاوة
تقصيراتون بينه پورن جلب بکیر	يا رب ته لسفون امة عنو بکیر
رحمى ته راها زافا قى مخلقو	کنى مارا قى يارى مخلقو
ته علمم وحليم يا رحيم	ما نرونن هم غايلن يا کریم
امة عنو کیر قى محمد الامين	اوميدى ما يا اله العالمين
ما عنوبك ته بقرن عظيم	برى رحمة قى مارى اک يا کریم
اجرو ثواب ايك هيدون ونديته	ته قبول بك ان دعاء ونديته
هم قى روح ال اصحاب مصطفا	اجرو ثواب روح محمد مصطفا
انبون عالمون شهيدون	ثواب قى روح پورى مرسلون
جوابنا قى بوتونى ارواح اوليو	خير ثواب قى غاريتون حليمو
ثواب قى پورى اهل ايمونيب	ايك حاضر اجرو ثواب قى نيب
يا رب ايمونا ته ما بير سكرات	يا سميع يا حبيب الدعوات
قى روح اتباع هم احباب بب	قى محمد ال هم اصحاب بب
از فقير امه يد خاتريه	ياربى مه نشنو مدح و صفي يه
گونون مردون ما يده خاتريه	دار و نياى ما عنوبك قى نيا
سپر محمد الصلا والسلام	سبا بونين فالجه سيرينا تمام